

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Андріюк В.В.

**ЗАГАЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ПРАВНИЧІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:
методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
студентів денної форми навчання
спеціальності 081«Право»
ОПП «Міжнародне та європейське право»**

**Івано-Франківськ
2022**

Схвалено науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту (протокол № 5 від 30 червня 2022 р.).

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 10 від 24 травня 2022 р.).

Андріюк В.В. Загальні навчальні правничі компетентності: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право», ОПП «Міжнародне та європейське право». Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022.

© Андріюк В.В., 2022

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2022

ВСТУП

Загальні навчальні правничі компетентності є однією з вибірових навчальних дисциплін освітньо-професійної підготовки бакалаврів зі спеціальності 081 «Право», ОПП «Міжнародне та європейське право», що вивчається студентами першого курсу протягом одного навчального семестру і має на меті формування системи сучасних теоретико-методологічних вмінь аналітичного, логічного та критичного мислення на основі логіки та знань, одержаних протягом освіти на попередніх етапах соціалізації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Загальні навчальні правничі компетентності» є модифікований специфікою змісту навчання та діяльності в правничій галузі різновид загальних навчальних компетентностей, який має багатовимірну структуру, де ключовими є такі компетентнісні виміри, як уміння мислити критично, аналітично та логічно. Аналітичне мислення включає здатність людини до використання логіки при аналізі масивів інформації та прийнятті рішень, що передбачає аналіз і синтез інформації в цілому, розбиття проблеми на складові частини та їх аналіз, послідовне відстеження та аналіз передумов, причин і наслідків, відновлення відсутньої інформації за допомогою логіки, пошук кількох варіантів вирішення завдання, аналіз та оцінку отриманих формальних моделей ситуацій з метою вибору оптимального варіанту рішення. Критичне мислення як загальна здатність розуміння дискурсивної організації мовлення, оцінки ідей та думок передбачає також перевірку точності тверджень та обґрунтованості міркувань, системну оцінку аргументів на основі чітких раціональних критеріїв, генерацію та інтелектуальну обробку інформації, отриманої на основі спостереження, досвіду, комунікації або власних роздумів. Логічне мислення включає здатність особи аналізувати інформацію на відповідність законам, правилам і методам побудови правильних міркувань, здатність аналізувати, оцінювати, доповнювати судження, міркування, аргументацію, викладені природною мовою.

Міждисциплінарні зв'язки визначаються інтегративним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом, тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних, а також юридичних дисциплін. Навчальна дисципліна “Загальні навчальні правничі компетентності” тісно пов'язана з логікою, яка інтегрує в собі інформацію про особливості абстрактного мислення та його

вираження в мові, природу та процес логічного мислення, основи традиційних і сучасних теорій поняття, судження, умовиводу, гіпотези, аргументації, логічні закони і правила щодо побудови та аналізу понять, суджень, умовиводів, гіпотез, доведень, засоби традиційної та сучасної логіки в аналізі думок та міркувань, висловлених природною мовою, а також знаннями, одержаними протягом освіти на попередніх етапах соціалізації. З іншого боку, навчальна дисципліна «Загальні навчальні правничі компетентності» покликана сформувати систему сучасних теоретико-методологічних вмінь аналітичного, логічного та критичного мислення, що необхідні при вивченні всіх юридичних дисциплін.

Метою викладання навчальної дисципліни «Загальні навчальні правничі компетентності» є формування системи сучасних теоретико-методологічних вмінь аналітичного, логічного та критичного мислення на основі логіки та знань, одержаних протягом освіти на попередніх етапах соціалізації.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Загальні навчальні правничі компетентності» є:

1) формування здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

2) формування здатності застосовувати закони та правила формальної логіки;

3) формування здатності осмислювати великі обсяги інформації, поданої в різних формах, структурувати її й робити з неї логічні висновки, порівнювати зміст різних джерел інформації, знаходити в них спільні елементи, аналогії й розбіжності тощо;

4) формування здатності будувати формальні моделі реальних життєвих ситуацій і вміти досліджувати їх на основі дедуктивних міркувань;

5) формування здатності аналізувати судження, міркування, аргументації, знаходити в них вади, визначати, як додаткова інформація може посилювати або послаблювати аргументацію на основі індуктивних і дедуктивних міркувань;

6) формування здатності визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин;

7) формування здатності формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

8) формування здатності оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості абстрактного мислення та його вираження в мові;
- про природу та процес логічного мислення;
- основи традиційних і сучасних теорій поняття, судження, умовиводу, гіпотези, аргументації;
- логічні закони і правила щодо побудови та аналізу понять, суджень, умовиводів, гіпотез, доведень;
- засоби традиційної та сучасної логіки в аналізі думок та міркувань, висловлених природною мовою;
- про елементарні математичні закономірності, математичні об'єкти та операції з ними;

вміти:

- знаходити, упізнавати, оцінювати в тексті інформацію;
- розрізняти, інтерпретувати, оцінювати позиції, ролі учасників комунікації;
- визначати інтенцію (намір) автора (мета тексту або його частини);
- аналізувати, тлумачити мотиви (відкриті й приховані) дій, учинків мовців (персонажів); виявляти й аналізувати ставлення автора / мовця до повідомлюваного;
- розрізняти й інтерпретувати логічно-об'єктивний та емоційно-оцінний аспекти тексту;
- визначати й інтерпретувати стратегії, тактики учасників комунікації;
- визначати основну й побічні ідеї, диференціювати їх;
- визначати тему, мікротеми, опорні слова;
- визначати умови (пресупозиції), важливі для чинності міркувань, інформації;
- розуміти експліцитну (наявну в тексті) й виявляти імпліцитну (може бути виведена з тексту) інформацію;
- аналізувати організацію інформації в тексті;
- аналізувати композицію, структуру, хронотопну організацію тексту;
- виявляти взаємозв'язки частин тексту, різних текстів;
- узагальнювати концептуальні положення тексту;
- простежувати логіку міркувань, доводів мовця;

- зіставляти різні позиції, точки зору, інтерпретації;
- прогнозувати можливі зміни змісту тексту в разі зміни контексту;
- проводити аналогії до тверджень або аргументів у тексті;
- виявляти слабкі й сильні аргументи, хибні судження й висновки, суперечності;
- виявляти деталі важливих для розуміння позиції
- розпізнавати модальність / тональність тексту;
- розрізняти засновки, тези, аргументи, приклади;
- визначати вплив нової інформації на твердження або аргументи в наведеному тексті (текстах);
- розвивати ідею, позицію за зміни умов;
- розрізняти факти й судження про них, факти й інтерпретації, дане й нове, об'єктивне й суб'єктивно-оцінне;
- оцінювати цінність доказів, фактів, визначень;
- оцінювати характеристики інформації;
- виявляти засоби організації інформації (метатекст);
- аналізувати риторичні аспекти тексту;
- аналізувати стильові, жанрові, мовні особливості тексту;
- розуміти й інтерпретувати значення слів, фраз, фрагментів у контексті;
- з'ясовувати призначення слів, фраз, фрагментів у контексті;
- виявляти маніпулятивні, конфліктогенні тактики;
- розуміти можливості застосування заданої системи відношень для вирішення поставленого завдання;
- міркувати із умовними твердженнями («якщо – то») і розпізнавання логічно еквівалентні формулювання таких тверджень;
- визначати твердження, які можуть або мають бути істинними для заданих фактів і правил; визначати твердження, які можуть бути або мають бути істинними за даних фактів і правил разом із новою інформацією у формі додаткових або суттєвих фактів або правил;
- визначати твердження, які в заданому контексті є логічно-еквівалентними вихідному твердженню й можуть його замінити, щоб при цьому можливі результати від цього не змінилися;
- виокремлювати й диференціювати поняття (об'єктів) й відношення;
- розуміти поняття й відношення
- установлювати зміст і структуру понять і відношень

- визначати несуперечливість теорії (побудова (або розпізнавання) конкретної реалізації (моделі) теорії, тобто конкретного набору об'єктів, які задовольняють визначенням, мають відповідні відношення й задовольняють наданим аксіомам (правилам) або, навпаки, - дедуктивне доведення неможливості побудови такої моделі);

- визначати (дедуктивно) властивості об'єктів і відношень структури;

- визначати вплив додаткових аксіом (правил) - як вони впливають на властивості об'єктів і відношень;

- з'ясовувати, які додаткові аксіоми (правила) слід додати до теорії, щоб об'єкти й відношення отримали нові задані властивості;

- робити висновки на основі зображень об'єктів та відомостей про них;

- формалізувати зміст тверджень у вигляді схем, таблиць, графіків;

- здійснювати нескладні арифметичні обрахунки;

- аналізувати судження: виокремлювати поняття й визначати складові судження (засновок, тезу, аргумент, доведення);

- визначати головну ідею тези (висновку);

- знаходити еквівалентні формулювання тези (висновку);

- визначати сильніші або слабкіші формулювання тези (висновку);

- визначати вплив нових фактів або норм на судження;

- визначати факти, які підсилюють або послаблюють аргументацію;

- визначати правила (закони), які удосконалюють аргументацію;

- визначати форму доведення і вміти виражати його у термінах й у символній формі;

- застосовувати закони формальної логіки для перетворення логічних виразів з метою проведення дедуктивних доказів методами математичної логіки;

- використовувати квантори в логічних міркуваннях;

- застосовувати поняття логічного наслідку необхідної і достатньої умови;

- проводити непряме доведення від супротивного;

- проводити непряме і розділове доведення;

- проводити доведення за аналогією;

- розпізнавати аналогії в аргументації;

- будувати аргументацію за аналогією;

- знаходити слабкі місця в аргументації, критикувати і спростовувати аргументацію;
- будувати обґрунтовані висновки.

Вищезгадані завдання реалізуються шляхом спільної активної роботи викладача та студентів, в тому числі і на семінарських заняттях. Останні спрямовані на закріплення, розширення і поглиблення знань, одержаних на попередніх етапах суспільного життя, а також на лекційних заняттях. Причому, семінарські заняття передбачають, окрім поглиблення вищевказаних знань, також прищеплення навиків та вмій роботи під час розв'язування практичних завдань, навиків креативного, правильного та обґрунтованого правового мислення, вмій проводити комплексний теоретичний аналіз досліджуваних проблем, здійснювати узагальнення, робити власні висновки.

З цією метою на семінарські заняття студентам виноситься перелік основних питань теми, визначаються ключові поняття розглядуваної теми, формулюються загальні методичні вказівки до розв'язування практичних завдань та рекомендується виконати практичні завдання.

Підготовка до семінарського заняття передбачає комплексне повторення та вивчення студентами питань теми шляхом аналізу лекційного матеріалу, рекомендованих підручників, довідкової літератури, а також спеціальної літератури, список яких поданий до кожної теми. В результаті цього студенти повинні чітко вивчити змістове наповнення кожного питання теми.

В процесі підготовки та проведення семінарських занять студенти повинні навчитися мислити креативно, творчо, формувати свою власну думку з розглядуваних питань та обґрунтовувати її на підставі наукових положень. Крім того, студенти повинні вчитися логічно обґрунтовувати виконання практичних завдань, зрозуміло і правильно формулювати свою думку, використовуючи науковий понятійний апарат та методологічний інструментарій.

Підготовка до семінарських занять передбачає вивчення великої кількості теоретичних питань або окремих їх аспектів, які не охоплюються лекційним курсом, проте необхідні для розв'язування практичних завдань на семінарських заняттях. Тому студенти повинні самостійно вивчити ці питання і підготувати на них відповіді, враховуючи положення, що містяться в методичних вказівках для забезпечення самостійної роботи студентів.

Врахування викладених в цьому навчально-методичному виданні вказівок дозволить ґрунтовно вивчити питання, що становлять предмет навчальної дисципліни “Загальні навчальні правничі компетентності”, шляхом спільної активної роботи викладача та студентів на семінарських заняттях, а також спрямує пізнавальну активність студентів на вивчення багатьох важливих питань аналітичного, логічного та критичного мислення, сприятиме формуванню системи сучасних теоретико-методологічних вмінь аналітичного, логічного та критичного мислення на основі логіки та знань, одержаних протягом освіти на попередніх етапах соціалізації, формуванню фундаментальних підвалин правового мислення та розширенню світогляду студентів, що навчаються за спеціальністю 081 «Право», ОПП «Міжнародне та європейське право».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. АНАЛІТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Аналітичне мислення включає здатність людини до використання логіки при аналізі масивів інформації та прийнятті рішень, що передбачає аналіз і синтез інформації в цілому, розбиття проблеми на складові частини та їх аналіз, послідовне відстеження та аналіз передумов, причин і наслідків, відновлення відсутньої інформації за допомогою логіки, пошук кількох варіантів вирішення завдання, аналіз та оцінку отриманих формальних моделей ситуацій з метою вибору оптимального варіанту рішення.

Аналітичне мислення – здатність людини розуміти суть ситуації, проблеми, задачі, що досягається двома шляхами:

- 1) розбиттям проблеми на складові частини та їх дослідження;
- 2) відстеження, аналіз передумов, причин і наслідків.

В процесі аналітичного мислення відбуваються такі етапи обробки інформації (аналіз):

- 1) розбиття інформації на складові частини;
- 2) аналіз частин та інформації в цілому;
- 3) якщо інформації не вистачає для розв'язку задачі, міркування і доповнення на основі умовиводів;
- 4) окреслення ймовірних варіантів розв'язку задачі;
- 5) аналіз кожного варіанту (оцінка "плюсів" та "мінусів");
- 6) обрання оптимального рішення.

Ключові поняття модуля: аналіз, синтез, дедукція, індукція, узагальнення, систематизація, абстрагування, ідеалізація, конкретизація, загальне, ціле, часткове, випадкове, структура, композиція, система, компонент, елемент, відношення, множина, категорія, поняття, силогізм, факт, аксіома, постулат, теорія, твердження, судження, істина, хиба, абсурд, умовивід, міркування, принцип, закон, закономірність, класифікація, клас, група, формалізація, моделювання, демонстрація, доведення, обґрунтування, аргументація, спростування тлумачення, непослідовність, протиріччя, теза, аргумент, умова, засновок, висновок, алгоритм, процедура, процес, дія, діяльність, кон'юнкція, диз'юнкція, імплікація, еквіваленція, заперечення, спосіб, метод, методологія, таблиця, схема, графік, рисунок.

Загальні методичні вказівки до задач на аналітичне мислення

Розв'язання завдання на аналітичне мислення потрібно починати з формалізації та кодування інформації, яка в ньому міститься. При цьому з метою економії часу варто кодувати елементи інформації їх першою літерою. Для формалізації умов завдання доцільно використовувати мову логіки висловлювань та елементи мови математики. Завдання на аналітичне мислення зазвичай розв'язуються логічними методами з використанням таблиць, графіків, діаграм, елементарними численнями тощо. Для розв'язання деяких завдань необхідно формалізувати відповіді та використовувати найпростіші перетворення класичних формул.

В узагальненому вигляді етапи рішення завдань на аналітичне мислення за наступним алгоритмом:

- 1) формалізація та кодування інформації, яка міститься в умовах завдання;
- 2) формалізація та кодування інформації, яка міститься в запитаннях до завдання;
- 3) формалізація та кодування інформації, яка міститься в відповідях на тестові запитання;
- 4) аналіз ситуації в цілому;
- 5) вибір оптимального (найпростішого) методу вирішення конкретного завдання (за допомогою схем, матриць, таблиць, графіків, діаграм Ейлера-Венна, алгебраїчного рівняння тощо);
- 6) окреслення ймовірних варіантів розв'язку задачі;
- 7) аналіз ймовірних варіантів та обрання оптимального рішення.

ТЕМА 1. ОСНОВНІ ЗАКОНИ ТА ОПЕРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ ЛОГІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Питання теми:

1. Мислення в правовому пізнанні.
2. Логічна форма (структура) думки та формалізація як метод дослідження структури міркування.
3. Проблема співвідношення мислення, міркування і мови.
4. Загальна характеристика судження та його значення у практичній діяльності юристів.
5. Застосування логіки висловлювань при розв'язуванні задач на аналітичне мислення.

6. Закони та принципи правильного мислення та їх значення для юриспруденції.

Практичні завдання:

1. Менеджер із персоналу проводить добір фахівців. Йому необхідно взяти на роботу трьох програмістів, двох аналітиків та одного юриста. На співбесіду прийшли такі кандидати: програмісти - Кирило, Лілія, Михайло, Назар та Ольга; аналітики - Павло, Роман і Світлана, юристи - Тарас та Уляна. З урахуванням відомостей із резюме кандидатів менеджер із персоналу керується такими умовами при доборі:

- а) Михайло й Назар не можуть працювати в компанії разом;
- б) Ольга не може працювати в компанії разом ані зі Світланою, ані з Уляною;
- в) якщо взяти на роботу Павла, то обов'язково треба взяти на роботу і Кирила, і Назара;
- г) Роман обов'язково має бути взятий на роботу в компанію.

1) Якщо в компанії працюватиме Ольга, то яка із зазначених нижче груп кандидатів також може отримати роботу?

- А. Кирило, Лілія, Роман, Павло, Тарас.
- Б. Кирило, Назар, Роман, Павло, Тарас.
- В. Кирило, Назар, Роман, Павло, Уляна.
- Г. Михайло, Назар, Павло, Світлана, Уляна.
- Д. Михайло, Кирило, Роман, Світлана, Тарас.

2) Якщо менеджер із персоналу вирішить узяти на роботу Уляну й Назара, то яка із зазначених нижче груп кандидатів також може отримати роботу в компанії?

- А. Михайло, Ольга, Світлана, Роман.
- Б. Михайло, Ольга, Павло, Роман.
- В. Кирило, Ольга, Павло, Роман.
- Г. Лілія, Ольга, Павло, Світлана.
- Д. Кирило, Лілія, Павло, Роман.

3) Якщо менеджер із персоналу вирішить НЕ брати на роботу Павла, то хто із зазначених нижче кандидатів обов'язково отримає роботу в компанії?

- А. Уляна

Б. Михайло
В. Назар
Г. Лілія
Д. Ольга

2. До волонтерського проекту необхідно залучити ДВОХ юристів і ТРЬОХ психологів. Серед кандидатів, які подали заявки на участь у проєкті, три юристи - Алла, Валентина та Роман, а також п'ять психологів - Ірина, Мар'яна, Олег, Петро та Світлана. Згідно з особливостями професійної підготовки, було визначено такі умови відбору кандидатів на участь у проєкті:

- а) Олег і Мар'яна НЕ можуть брати участь у проєкті разом;
- б) Валентина й Алла НЕ можуть брати участь у проєкті разом;
- в) у проєкті може брати участь лише один із двох психологів - Мар'яна або Ірина;
- г) Олег і Світлана можуть брати участь у проєкті лише разом

1) Яка з груп кандидатів відповідає визначеним умовам?

- А. Алла, Мар'яна, Олег, Петро, Роман і Світлана
- Б. Алла, Ірина, Олег, Петро та Роман
- В. Валентина, Мар'яна, Олег, Петро та Роман
- Г. Валентина, Олег, Петро, Роман і Світлана
- Д. Алла, Валентина, Мар'яна, Петро та Світлана

2) Хто з кандидатів обов'язково візьме участь у проєкті?

- А. Алла
- Б. Валентина
- В. Роман
- Г. Ірина
- Д. Мар'яна

3) Якщо для участі в проєкті обрали Ірину, то хто обов'язково братиме участь у проєкті також?

- А. Алла
- Б. Валентина
- В. Мар'яна
- Г. Петро
- Д. Олег

3. Щомісяця сільська бібліотека замовляє нову літературу. Цього місяця згідно з кошторисом вона має купити п'ять книг. До асортименту книг, із яких бібліотека формує замовлення, входять три художні видання А, В, С, три навчальні посібники К, L, М, а також три довідники Х, У, Z. Замовлення книг має підпорядковуватися таким умовам:

- а) довідник можна купити лише один;
- б) не можна разом купити книги А та Z;
- в) якщо купити або книгу L, або книгу М, то не можна купити книгу С;
- г) книги В і Х можна купити лише разом.

1) Якщо бібліотека замовить лише одну художню книгу, то який із поданих нижче наборів книг вона зможе купити?

- А. В, К, L, М, Х
- Б. А, В, К, Х, У
- В. А, К, L, М, Z
- Г. А, К, L, М, Х
- Д. А, К, L, Х, У

2) Якщо бібліотека замовить довідник Х, то який із поданих нижче наборів книг вона зможе купити?

- А. Х, А, С, К, L
- Б. Х, А, В, С, L
- В. Х, А, В, К, У
- Г. Х, А, С, К, М
- Д. Х, А, В, К, М

3) Якщо бібліотека замовить усі три художні видання, то які ще дві книги вона купить?

- А. М, У
- Б. М, Z
- В. К, Х
- Г. К, У
- Д. L, Х

4. Туристи збираються в одноденний похід і радяться, які з восьми видів продуктів: гречка, молоко, пресерви, риба, вівсянка, овочі, сухофрукти, чай, – узяти із собою. Продукту кожного виду можна

брати лише по одній порції й при цьому треба дотримуватися таких умов:

- а) Туристи мають узяти лише чотири види продуктів.
- б) Гречку й овочі туристи мають брати лише разом.
- в) Вівсянку й молоко туристи мають брати лише разом.
- г) Туристи мають обов'язково взяти чай.
- д) Туристи не можуть брати пресерви разом із рибою.

1) Яке з тверджень не суперечить жодній із поданих умов?

- А. Сухофрукти не можна брати, якщо не взяли молоко.
- Б. Рибу не можна брати без овочів.
- В. У наборі продуктів має бути або вівсянка, або гречка.
- Г. Пресерви можна брати з лише з гречкою.
- Д. Якщо у наборі продуктів є молоко, то риби там не може бути.

2) Яка з комбінацій продуктів НЕМОЖЛИВА ?

- А. Чай, овочі, гречка, пресерви.
- Б. Чай, сухофрукти, риба, пресерви.
- В. Чай, молоко, вівсянка, риба.
- Г. Чай, овочі, гречка, сухофрукти.
- Д. Чай, сухофрукти, молоко, вівсянка.

3) Скільки варіантів наборів продуктів може бути за виконання всіх чотирьох умов ситуації?

5. Керівництво компанії планує відрядження своїх працівників. Із семи співробітників (Леонід, Микола, Петро, Ростислав, Наталія, Олена, Світлана) повинні поїхати лише четверо. При цьому мають бути дотримані такі умови:

- а) якщо їде Леонід, то не їде Микола;
- б) якщо їде Наталія, то Світлана також повинна поїхати;
- в) Микола й Ростислав можуть поїхати лише разом;
- г) якщо їде Ростислав, то Олена також повинна поїхати.

1) Яка з указаних нижче груп працівників компанії НЕ може поїхати у відрядження за дотримання визначених умов?

- А. Микола, Олена, Ростислав, Світлана.
- Б. Леонід, Наталія, Олена, Світлана.
- В. Петро, Наталія, Олена, Світлана.

Г. Леонід, Наталія, Олена, Петро.
Д. Микола, Олена, Петро, Ростислав.

2) Яке з наведених тверджень істинне для всіх варіантів складу групи, що можливі за дотримання визначених умов?

- А. Якщо їде Ростислав, то не їде Петро.
- Б. Якщо їде Леонід, то не їде Олена.
- В. Якщо їде Ростислав, то не їде Наталія.
- Г. Якщо їде Наталія, то не їде Олена.
- Д. Якщо їде Микола, то їде й Світлана.

3) Якщо у відрядження поїде Леонід, то обов'язково поїде й...

- А. Наталія
- Б. Олена
- В. Петро
- Г. Світлана
- Д. Микола

6. Слідчий розслідує злочин. Під час з'ясування обставин справи було опитано шістьох свідків, кожен із яких повідомив певну інформацію, проте вона суперечлива. Аналізуючи свідчення слідчий зробив такі висновки:

- а) Якщо свідки 1 і 2 кажуть правду, то свідок 3 теж каже правду.
- б) Якщо свідок 5 каже правду, то свідок 4 каже неправду.
- в) Якщо свідок 6 каже правду, то свідок 5 каже правду.
- г) Якщо свідок 4 каже неправду, то свідок 3 теж каже неправду.

1) Якщо свідок 6 каже правду, то однозначно можна стверджувати, що...

- А. свідок 1 каже правду.
- Б. свідок 2 каже правду.
- В. свідок 3 каже правду.
- Г. свідок 4 каже неправду.
- Д. свідок 5 каже неправду

2) Якщо свідок 4 каже неправду, то однозначно можна стверджувати, що...

- А. свідок 1 каже неправду.
- Б. свідок 2 каже неправду.

- В. свідок 3 каже неправду.
- Г. свідок 5 каже неправду.
- Д. свідок 6 каже неправду.

3) Що з наступного має обов'язково виконуватися?

- А. Якщо свідок 6 каже правду, то свідок 4 каже неправду.
- Б. Якщо свідок 5 каже правду, то свідок 3 теж каже правду.
- В. Якщо свідок 4 каже неправду, то свідок 1 каже неправду.
- Г. Якщо свідок 3 каже неправду, то свідок 1 теж каже неправду.
- Д. Якщо свідок 2 каже неправду, то свідок 6 теж каже неправду.

7. Кожен із семи друзів - Аліна, Богдан, Віктор, Григорій, Дмитро, Євген і Зоя - обирає одну з двох екскурсій: до Львова або до Кам'янця-Подільського. Друзі погодили між собою дотримуватися таких правил:

а) Якщо Богдан і Дмитро обирають одну й ту саму екскурсію, то цю екскурсію обирає й Аліна.

б) Якщо Григорій не обирає якусь з екскурсій, то її не обирає й Віктор.

1) Якщо Віктор поїхав на екскурсію до Львова, то всі наведені нижче твердження можуть бути істинними, ОКРІМ

- А. Аліна обрала екскурсію до Львова.
- Б. Богдан обрав екскурсію до Кам'янця-Подільського.
- В. Григорій обрав екскурсію до Кам'янця-Подільського.
- Г. Євген обрав екскурсію до Львова.
- Д. Зоя обрала екскурсію до Кам'янця-Подільського.

2) Якщо відомо, що тільки двоє обрало екскурсію до Львова, то яка пара друзів із-поміж наведених нижче пар це може бути?

- А. Богдан і Дмитро
- Б. Аліна й Богдан
- В. Богдан і Віктор
- Г. Богдан і Григорій
- Д. Аліна й Віктор

3) Якщо Аліна й Віктор обрали Львів, а Богдан – Кам'янець-Подільський, то яке/які з тверджень І–ІІ істинне/істинні?

- І. Вибір Богдана й вибір Дмитра збігаються.
- ІІ. Вибір Аліни й вибір Дмитра збігаються.

III. Вибір Богдана й вибір Григорія збігаються.

А. тільки І

Б. тільки II

В. тільки III

Г. тільки І та II

Д. тільки II та III

8. Логістична фірма впродовж двох днів – середи й четверга – повинна доставити замовнику сім контейнерів P, Q, R, S, T, U, V.

Умовами договору доставки передбачено, що:

а) три або чотири контейнери повинні бути доставлені замовнику в середу, а решта - у четвер;

б) контейнери P та T повинні бути доставлені в різні дні;

в) контейнер Q має бути доставлено в четвер;

г) контейнери S і V повинні бути доставлені в один день;

д) якщо контейнер U буде доставлено в середу, то контейнер V має бути доставлено в четвер.

1) Фірма доставила замовнику в середу чотири контейнери. Який із наведених нижче переліків може бути переліком цих контейнерів?

А. P, S, T, V

Б. P, Q, S, V

В. P, R, S, U

Г. P, R, U, V

Д. P, R, S, V

2) Якщо контейнери Q та U доставлено замовнику в різні дні, то яке/які з наведених тверджень I–III істинне/істинні?

I. Контейнер R доставлено в середу.

II. Контейнер V доставлено в середу.

III. У четвер доставлено чотири контейнери.

А. тільки I

Б. тільки II

В. тільки I та II

Г. тільки I та III

Д. тільки II та III

3) Будь-яка з наведених нижче пар контейнерів може бути доставлена замовнику в один день, ОКРІМ

- А. U, P
- Б. U, Q
- В. U, R
- Г. U, S
- Д. U, T

9. Для вивчення японської мови сімох студентів P, Q, R, S, T, U, V треба розподілити на дві групи G3 та G4 у спосіб, щоб виконувалися такі умови:

- а) кожен студент може входити лише до однієї з груп;
- б) група G3 складається з трьох студентів;
- в) P і Q мають увійти до однієї групи;
- г) S і T мають увійти до різних груп;
- д) якщо U в групі G4, то V також у групі G4.

1) Яка з наведених нижче четвірок студентів може бути одним із варіантів групи G4?

- А. P, R, S, V
- Б. P, Q, S, T
- В. Q, T, U, V
- Г. P, Q, S, U
- Д. P, Q, R, T

2) НЕ можуть одночасно увійти до групи G3 студенти

- А. Q та S
- Б. Q та T
- В. R та V
- Г. R та U
- Д. P та U

3) Скількома способами можна сформувати групу G4?

Література:

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.
2. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник. 11-те вид., випр. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2015. 262 с.

3. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр учбової літератури, 2008. 536 с.
4. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 4-те вид., переробл. та допов. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 334 с.
5. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
6. Хоменко І. В. Логіка - юристам: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
7. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.
8. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.
9. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.
10. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.
11. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.
12. Логіка. Підручник. За заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.
13. Конверський А.Є. Сучасна логіка. Підручник. 2-ге вид. Центр учбової літератури, 2017. 294 с.
14. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.
15. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ТЕМА 2. ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ТЕОРІЇ МНОЖИН

Питання теми:

1. Поняття як форма думки та його роль у пізнанні й теоретичній і практичній діяльності юриста.
2. Елементи теорії множин та логічна структура поняття.

3. Види поняття.
4. Логічні відношення між поняттями та їх графічне зображення з використанням кіл Ейлера.
5. Логічні операції над поняттями та їх використання в аналітичному мисленні.

Практичні завдання:

1. У коледжі на третьому курсі навчається 100 студентів, серед яких було проведене опитування щодо вивчення ними іноземних мов.

В опитуванні взяли участь усі третьокурсники. У результаті було з'ясовано, що серед студентів є ті, хто вивчає лише одну іноземну мову, є ті, які вчать дві або й три мови, а є й такі, хто не вивчає жодної.

Кількісні дані опитування такі:

а) англійську мову вивчає 31 студент (включно з тими, хто вивчає й іншу/інші мови);

б) німецьку мову вивчають 30 студентів (включно з тими, хто вивчає й іншу/інші мови);

в) французьку мову вивчають 28 студентів (включно з тими, хто вивчає й іншу/інші мови);

г) загальна кількість студентів, які вивчають лише англійську або англійську з іншою/іншими мовами, і студентів, які вивчають лише німецьку або німецьку з іншою/іншими мовами, становить 55 осіб;

д) загальна кількість студентів, які вивчають лише англійську або англійську з іншою/іншими мовами, і студентів, які вивчають лише французьку або французьку з іншою/іншими мовами, становить 52 особи;

е) загальна кількість студентів, які вивчають лише німецьку або німецьку з іншою/іншими мовами, і студентів, які вивчають лише французьку або французьку з іншою/іншими мовами, становить 53 особи;

є) усі три мови вивчають 2 студенти.

1) Скільки третьокурсників вивчає лише англійську мову?

2) Скільки третьокурсників вивчає німецьку мову, але не вивчає французької?

3) Скільки третьокурсників не вивчає жодної мови?

2. Анкетування 100 студентів дало наступні результати щодо кількості тих, хто вивчає різні іноземні мови: англійську - 28, німецьку

- 30, французьку - 42, англійську та німецьку - 8, англійську та французьку - 10, німецьку та французьку - 5, всі три мови - 3.

- 1) Скільки студентів не вивчає жодної мови?
- 2) Скільки студентів вивчає лише французьку мову?
- 3) Скільки студентів вивчає лише німецьку мову?
- 4) Скільки студентів вивчає лише англійську мову?
- 5) Скільки студентів вивчає німецьку мову в тому і тільки в тому випадку, якщо вони вивчають французьку мову?

3. Серед 150 школярів марки збирають тільки хлопчики. Марки Європи збирають 67 осіб, марки Африки - 48, марки Америки - 34, лише марки Європи - 11, лише Африки - 7, лише Америки - 2. Лише один школяр збирає марки Європи, Америки та Африки. Скільки дівчаток серед 150 школярів?

4. В олімпіаді взяли участь 50 осіб. Арифметичну задачу вирішили 30 осіб, геометричну - 10, логічну - 9. Всі три завдання вирішили 2 людини, арифметичну і логічну - 7, арифметичну і геометричну - 3, логічну і геометричну - 4.

Скільки людей:

- 1) вирішили арифметичну або геометричну задачу;
- 2) вирішили лише арифметичну задачу;
- 3) вирішили арифметичну і логічну завдання, але не вирішили геометричну задачу;
- 4) вирішили лише логічну задачу;
- 5) вирішили логічне завдання тоді і тільки тоді, коли вирішили геометричну задачу;
- 6) не вирішили жодної задачі.

Література:

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.
2. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
3. Хоменко І. В. Логіка - юристам: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
4. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.
5. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

6. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.
7. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.
8. Логіка. Підручник. За заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.
9. Конверський А.Є. Сучасна логіка. Підручник. 2-ге вид. Центр учбової літератури, 2017. 294 с.
10. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.
11. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ТЕМА 3. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАЇВ В АНАЛІТИЧНОМУ МИСЛЕННІ

Питання теми:

1. Числа та операції з ними.
2. Формалізація змісту тверджень у вигляді схем, таблиць, графіків.
3. Послідовності та числові послідовності.
4. Застосування комбінаторики, теорії ймовірностей і математичної статистики в аналітичному мисленні.

Практичні завдання:

1. Детектив Галушка традиційно обідає в кафе «Затишок». Комплексний обід у цьому закладі складається з трьох страв. На перше тут можна замовити зелений борщ або капустак, на друге - голубці, або гуляш зі свинини, або битки «по-київськи», на третє - узвар або кисіль молочний.

1) Скільки варіантів комплексного обіду пропонують у кафе «Затишок» загалом?

2) Скільки варіантів комплексного обіду можуть запропонувати в кафе «Затишок» із битками «по-київськи» на друге?

3) Детектив Галушка замовляє кисіль молочний лише тоді, коли на

друге бере гуляш зі свинини. Скільки варіантів комплексного обіду можуть запропонувати йому в кафе «Затишок» за цієї умови?

2. Для маркування своїх виробів компанія використовує п'ятизначні цифрові коди, які задовольняють таким умовам:

а) для перших трьох позицій коду використовуються цифри 0, 1, 2, 3, 4, 5 і ніякі інші;

б) цифри, записані на перших трьох позиціях у межах одного коду, не повторюються;

в) четверта цифра коду є сумою першої та другої цифр коду;

г) п'ята цифра коду є сумою другої та третьої цифр коду.

1) Чому дорівнює найбільша можлива сума цифр коду?

2) Якщо п'ята цифра коду дорівнює 9, то

А. першою цифрою коду може бути 4.

Б. першою цифрою коду може бути 5.

В. третьою цифрою коду може бути 3.

Г. четвертою цифрою коду може бути 3

Д. четвертою цифрою коду може бути 4

3) Будь-яка з поданих пар цифр може бути четвертою та п'ятою цифрами прийнятного коду відповідно, ОКРІМ

А. 3, 8

Б. 2, 7

В. 3, 7

Г. 4, 7

Д. 2, 8

3. На анонімному тестуванні кандидати 1) на посаду суддів касаційних судів у складі Верховного Суду виконують 2) тест, що складається зі 120 тестових завдань. Результат виконання тесту встановлюється в такий спосіб: за кожне правильно виконане тестове завдання нараховується 0,75 бала; бали за правильно виконані тестові завдання сумуються.

1) Яку максимальну кількість балів можна набрати на анонімному тестуванні?

2) Яку кількість балів НЕ можна набрати на тестуванні?

A. 30

B. 33

B. 81

Г. 82

Д. 84

3) Якщо серед результатів деяких 49-ти учасників тестування немає двох однакових результатів, то яку найменшу кількість балів може набрати найуспішніший із-поміж цих учасників?

4. У правничій школі пропонують шість факультативних курсів: «Податкові спори», «Інтелектуальна власність», «Корпоративне право в іноземних юрисдикціях», «Бухгалтерський облік для юристів», «Юридичні аспекти організації стартапів», «Інформація й комунікації в сучасному правовому полі». Кожен студент повинен обрати для прослуховування лише два з них.

1) Скільки є способів вибору студентом курсів, зважаючи на те, що читання будь-яких двох курсів не перетинається в часі?

2) Скільки є способів вибору студентом курсів, якщо читання курсів «Бухгалтерський облік для юристів» і «Юридичні аспекти організації стартапів» починається о 9.00 по понеділках, а читання будь-яких двох інших курсів відбувається в інші дні тижня й не перетинається в часі?

3) Скільки є способів вибору студентом курсів, якщо читання курсів «Податкові спори» та «Інтелектуальна власність» починається о 9.00 по понеділках, курсів «Корпоративне право в іноземних юрисдикціях» та «Інформація й комунікації в сучасному правовому полі» – об 11.00 по вівторках, а читання двох інших курсів відбувається в інші дні тижня й не перетинається в часі?

5. Люди схильні час від часу поміркувати над плином років і «роковими» закономірностями. Особливо це буває актуальним на Новий рік. Уявіть, що Ви щойно зустріли 2018 рік.

1) Через скільки років уперше буде рік із такою ж сумою цифр?

2) Через скільки років у цьому тисячолітті востаннє буде рік із такою ж сумою цифр?

3) Через скільки років уперше буде рік-паліндром? (Число називається паліндромом, якщо воно читається зліва направо й справа наліво однаково, наприклад, число 1991 - паліндром.)

6. Скоєнню злочину передували шість подій – P, Q, R, X, Y, Z, жодні дві з яких не відбувалися водночас.

Слідством встановлено таке:

а) Подія P відбулася раніше за події Q та R.

б) Якщо подія Q була четвертою за порядком, то вона відбулася раніше від подій Y та Z.

в) Якщо подія Q була не четвертою за порядком, то тоді вона відбулася після подій Y та Z.

г) Або подія X, або подія Y була за порядком п'ятою.

1) Який із наведених нижче варіантів відображає можливу послідовність подій, що передували скоєнню злочину?

A. Z, R, P, Y, Q, X

Б. P, Z, R, Y, X, Q

В. R, Y, Z, P, X, Q

Г. P, R, Y, Q, X, Z

Д. P, Q, R, X, Y, Z

2) Якщо подія X була четвертою, то якою тоді за порядком була подія Q?

3) Яка з подій, що передували скоєнню злочину, НЕ може бути четвертою за порядком?

A. P

Б. Q

В. R

Г. X

Д. Z

7. Під час розслідування злочину слідчий установив, що відбулося п'ять подій U, V, X, Y та Z, жодна з яких не відбувалася одночасно з іншою. Слідчий намагається встановити чітку послідовність цих подій.

Він знає, що:

- а) подія U відбулася раніше, ніж подія X;
- б) подія V відбулася раніше, ніж подія Y;
- в) подія Z не могла бути п'ятою.

1) Яка з послідовностей подій НЕ відповідає наведеним умовам?

- A. Z, U, V, X, Y
- Б. Z, U, V, Y, X
- В. U, V, Z, X, Y
- Г. U, V, Y, Z, X
- Д. V, Z, X, U, Y

2) Якщо відомо, що подія U відбулася відразу після події V, однак до події Z, то яка з подій відбулася першою?

- A. Подія U
- Б. Подія V
- В. Подія X
- Г. Подія Y
- Д. Подія Z

3) Якщо відомо, що подія U відбулася другою, а подія X - п'ятою, то яке з поданих нижче тверджень буде обов'язково істинним?

- A. Подія Z відбудеться після події U.
- Б. Подія Z відбудеться першою.
- В. Подія Y відбудеться або третьою, або четвертою.
- Г. Подія Z відбудеться третьою.
- Д. Якщо подія Y - четверта, то подія V - третя.

8. Під час розслідування справи слідчий з'ясував, що впродовж одного тижня з понеділка по неділю відбулося сім різних подій: L, M, N, P, Q, R, S. При цьому на кожен день припало по одній події. Слідчому відомо, що:

- а) подія L відбулася після події M, однак до події R;
- б) подія R відбулася наступного дня після події S;
- в) подія P не могла відбутися ані відразу перед подією N, ані відразу після неї.

1) Яка з подій НЕ могла відбутися в понеділок?

- A. Q

- Б. L
- В. М
- Г. N
- Д. Р

2) Якщо відомо, що подія N відбулася у вівторок, то яке з поданих нижче тверджень обов'язково буде істинним?

- А. Подія Q відбудеться після події R.
- Б. Подія S відбудеться в понеділок.
- В. Подія R відбудеться в п'ятницю.
- Г. Подія Р відбудеться до події М.
- Д. Подія L відбудеться після події N.

3) Якщо відомо, що подія Р відбулася відразу після події Q й до події М, то в який день тижня НЕ могла відбутися подія N?

- А. понеділок
- Б. вівторок
- В. четвер
- Г. п'ятниця
- Д. неділя

9. На університетській спартакіаді в одночасному забігу на 400 м серед жінок узяли участь п'ять студенток: Катерина, Лілія, Надія, Оксана й Поліна.

Про результати забігу відомо таке:

- а) Будь-які дві спортсменки не фінішували одночасно.
- б) Катерина не була другою.
- в) Надія опинилася на останньому місці.
- г) Оксана фінішувала відразу після Поліни.

1) Який із наведених нижче варіантів може відображати послідовність, у якій фінішували студентки?

- А. Лілія, Катерина, Поліна, Оксана, Надія.
- Б. Поліна, Оксана, Надія, Катерина, Лілія.
- В. Лілія, Поліна, Катерина, Оксана, Надія.
- Г. Лілія, Поліна, Оксана, Катерина, Надія.
- Д. Поліна, Оксана, Катерина, Надія, Лілія

2) Якщо Поліна фінішувала другою, то обов'язково

- А. Оксана фінішувала четвертою або п'ятою.
- Б. результат Оксани гірший, ніж результат Катерини.
- В. результат Катерини гірший, ніж результат Поліни.
- Г. результат Лілії кращий, ніж результат Оксани.
- Д. Лілія або Катерина фінішувала четвертою.

3) Якою за порядком фінішувала Катерина, якщо вона випередила Оксану?

- А. першою
- Б. другою
- В. третьою
- Г. четвертою
- Д. п'ятою

10. У відділі Х кримінальним провадженням присвоюють номери, які складаються не менше ніж із трьох цифр. Ці номери необхідно вводити в електронну базу даних. Під час введення часто виникають помилки.

Тому фахівці запропонували при присвоєнні провадженню номера останню його цифру, яка називається *контрольною*, обчислювати за певним алгоритмом, щоб мати можливість виявляти помилки деяких типів. Решту цифр номера провадження називають *основними*.

Опишемо алгоритм обчислення контрольної цифри, запропонований фахівцями.

Для кожної впорядкованої пари цифр уведено нову математичну операцію, яку позначено знаком $*$ («зірочка»). Результат цієї операції встановлюється за допомогою таблиці, наведеної далі.

А саме: значення виразу $t * k$ стоїть на перетині рядка, позначеного цифрою t , і стовпця, позначеного цифрою k . Наприклад: $4 * 6 = 5$ (результат стоїть на перетині рядка, позначеного цифрою 4, і стовпця, позначеного цифрою 6). Якщо тепер $a_1 a_2 \dots a_{n-1} a_n$ - номер кримінального провадження, то контрольна цифра a_n є результатом послідовного застосування операції $*$ до основних цифр номера: $a_n = a_x * a_2 * \dots * a_{n-1}$.

Наприклад, якщо номер кримінального провадження 4627, то його контрольна цифра 7 дорівнює значенню виразу $4 * 6 * 2$.

Дійсно, $4 * 6 * 2 = (4 * 6) * 2 = 5 * 2 = 7$.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

0	0	3	1	7	5	9	8	6	4	2
1	7	0	9	2	1	5	4	8	6	3
2	4	2	0	6	8	7	1	3	5	9
3	1	7	5	0	9	8	3	4	2	6
4	6	1	2	3	0	4	5	9	7	8
5	3	6	7	4	2	0	9	5	8	1
6	5	8	6	9	7	2	0	1	3	4
7	8	9	4	5	3	6	2	0	1	7
8	9	4	3	8	6	1	7	2	0	5
9	2	5	8	1	4	3	6	7	9	0

1) Яке найбільше трицифрове число може бути номером кримінального провадження?

2) Яке із наведених нижче чисел НЕ може бути номером кримінального провадження?

- А. 1113
- Б. 2221
- В. 4445
- Г. 6668
- Д. 8886

3) Яку найменшу кількість цифр може мати номер кримінального провадження, якщо всі його цифри дорівнюють 5?

11. Під час сесії шість студентів (Анастасія, Борис, Василь, Григорій, Дмитро й Зінаїда) вирішують, у якому порядку вони будуть складати екзамен. При цьому вони мають дотримуватися таких умов:

- а) Анастасія не може складати екзамен першою.
- б) Василь має складати екзамен або безпосередньо перед, або одразу після Бориса.
- в) Григорій не може складати екзамен до Василя.
- г) Зінаїда має складати екзамен останньою.
- д) Дмитро має складати екзамен після Анастасії.

1) Яким за порядком може складати екзамен Василь?

- А. другим
- Б. третім

- В. четвертим
- Г. п'ятим
- Д. шостим

2) Скільки варіантів розстановки студентів існує за чинності цих умов?

3) Яке з тверджень не суперечить жодному з варіантів, що можливі за визначених умов?

- А. Василь має складати екзамен третім.
- Б. Анастасія має складати екзамен перед Василем.
- В. Борис має складати екзамен після Анастасії.
- Г. Дмитро має складати екзамен після Василя.
- Д. Василь має складати екзамен після Григорія.

12. На виставці квітів нові сорти орхідей призначили оцінювати суддю Квітка, хоча він і спеціалізується на оцінюванні тюльпанів. Оскільки Квітко погано розуміється на орхідеях, то свої оцінки він виставляє, користуючись не «Квітникарським кодексом», а правилами, які сам установив. Шкала оцінок, яку використовує суддя Квітко, п'ятибальна: А, В, С, D, Е, де А – найвища оцінка, а Е – найнижча. Йому потрібно оцінити за цією шкалою п'ять нових сортів орхідей: 01, 02, 03, 04 та 05.

1) Скількома різними способами суддя Квітко може розставити оцінки так, щоб жодні два сорти орхідей не отримали одну й ту ж оцінку?

2) Скількома різними способами суддя Квітко може розставити оцінки так, щоб жодні два сорти орхідей не отримали одну й ту ж оцінку, а крім того, сорт 01 отримав більш високу оцінку, ніж сорт 02?

3) Скількома різними способами суддя Квітко може розставити оцінки так, щоб усі п'ять сортів орхідей отримали найвищі оцінки – А та В?

13. Тетяна бере участь у телевізійному шоу. Щоб відчинити скриньку з призом, потрібно набрати код - трицифрове число, у якому всі цифри різні.

1) Яке з наведених нижче чисел може бути кодом для відкриття скриньки, якщо відомо, що: а) число 641 не є правильним кодом; б) одна із цифр у числі 641 точно є в правильному коді й, крім того, вона

розташована на тому ж місці, що й у правильному коді?

A. 518 Б. 345 В. 235 Г. 374 Д. 834

2) Якщо сума цифр коду дорівнює 23, то однією з його цифр є цифра

A. 1 Б. 4 В. 5 Г. 7 Д. 8

3) Є такі умови щодо правильного коду, який шукає Тетяна:

I. Друга цифра коду більша за першу.

II. Третя цифра коду більша за першу.

III. Третя цифра коду більша за другу.

IV. Сума цифр коду дорівнює 23.

Який набір умов I-IV з-поміж наведених нижче варіантів достатній для відкриття скриньки за одну спробу

A. III та IV. Б. I, II та III В. I, II та IV Г. I, III та IV Д. II, III та IV.

14. Петро 6 разів на тиждень – із понеділка по суботу – займається спортом. До переліку програми його тренувань на наступні півроку входять три види спорту: плавання, бадмінтон і теніс. При складанні програми тренувань на тиждень Петро має врахувати такі умови:

а) Кожного дня мають бути заняття одним або двома видами спорту.

б) Заняття бадмінтоном повинні бути чотири рази на тиждень.

в) Заняття з плавання повинні бути тричі на тиждень.

г) У будь-які два послідовні дні не може бути занять із плавання.

д) Заняття тенісом мають бути двічі на тиждень, причому одним із таких днів повинен бути понеділок.

е) Тенісом і плаванням займатися необхідно в різні дні тижня.

1) Якщо Петро дотримуватиметься умов програми тренувань, то яке/які з тверджень I–III істинне/істинні?

I. У середу й п'ятницю Петро буде займатися плаванням.

II. У четвер і суботу Петро буде займатися плаванням.

III. У понеділок і четвер Петро буде займатися тенісом.

A. тільки I

Б. тільки II

В. тільки III

Г. тільки I та II

Д. тільки I та III

2) Якщо середа й четвер будуть вільні від занять бадмінтоном, то в

який із наведених нижче днів тижня Петро буде займатися тенісом?

- А. у вівторок
- Б. у середу
- В. у четвер
- Г. у п'ятницю
- Д. у суботу

3) Усі наведені нижче пари днів можуть бути в Петра вільними від занять бадмінтоном, ОКРІМ

- А. понеділка й середи
- Б. вівторка й четверга
- В. середи й п'ятниці
- Г. четверга й суботи
- Д. п'ятниці й понеділка

15. У запливі на 100 м узяли участь 6 плавців: Е, F, G, R, S, T.

Про результати цього запливу відомо таке:

- а) Будь-які два плавці не фінішували одночасно.
- б) Результати трьох плавців Е, F та G, незалежно від порядку, у якому ці результати подати, не є трьома послідовними результатами запливу.
- в) Результати трьох плавців R, S, T, незалежно від порядку, у якому ці результати подати, не є трьома послідовними результатами запливу.
- г) Плавець Е прийшов до фінішу раніше, ніж плавець S.
- д) Плавець F не був на фініші ані першим, ані останнім.
- е) Плавець T фінішував ані безпосередньо перед фінішем плавця F, ані відразу після фінішу цього плавця.

1) Який із наведених нижче варіантів може відображати послідовність, у якій фінішували плавці?

- А. Е, F, S, T, R, G
- Б. Е, G, S, T, F, R
- В. Е, G, S, T, R, F
- Г. R, F, E, T, S, G
- Д. R, E, F, T, S, G

2) Якщо третім фінішував плавець T, то п'ятим – плавець

- А. Е

- Б. F
- В. G
- Г. R
- Д. S

3) Якщо плавець S фінішував третім, а T - четвертим, то результат плавця G кращий, ніж результат плавця

- А. E
- Б. F
- В. R
- Г. S
- Д. T

16. Режисер одного з українських талант-шоу планує програму виступів шести учасників, а саме гумориста, жонглера, ілюзіоніста, піаніста, співака й танцівника. Він має вибудувати програму з огляду на такі умови:

а) гуморист не може виступати останнім і повинен виступати відразу після ілюзіоніста;

б) піаніст не може виступати ані безпосередньо перед виступом співака, ані відразу після цього;

в) ілюзіоніст має виступати після жонглера;

г) танцівник повинен відкривати шоу.

1) Скільки є варіантів для порядкового номера виступу жонглера за визначених умов?

- А. один
- Б. два
- В. три
- Г. чотири
- Д. п'ять

2) Яке з тверджень не суперечить жодному з можливих варіантів виступу артистів за дотримання визначених умов?

- А. Співак має виступати або другим, або останнім.
- Б. Гуморист має виступати четвертим.
- В. Ілюзіоніст має виступати перед піаністом.
- Г. Жонглер має виступати або другим, або третім.
- Д. Ілюзіоніст має виступати після співака.

3) У якому рядку вказані артисти, кожен із яких може виступати останнім у програмі?

- А. піаніст та ілюзіоніст
- Б. піаніст і жонглер
- В. піаніст і гуморист
- Г. піаніст і танцівник
- Д. піаніст і співак

Література:

1. Гайштут О.Г., Ушаков Р.П., Шамович О.А.: Довідник для абітурієнтів та школярів (повний курс підготовки до вищих навчальних закладів). К.: «Літера ЛТД», 2019. 624 с.

2. Конверський А.Є. Сучасна логіка. Підручник. 2-ге вид. Центр учбової літератури, 2017. 294 с.

3. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордієвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.

4. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ

Логічне мислення включає здатність особи аналізувати інформацію на відповідність законам, правилам і методам побудови правильних міркувань, здатність аналізувати, оцінювати, доповнювати судження, міркування, аргументацію, викладені природною мовою.

Розвинуте логічне мислення є одним з ознак сучасної освіченої людини. Здатність чітко мислити, швидко приймати правильне рішення на підставі аналізу ситуації, що склалася забезпечує людині затребуваність й успішність у професійній діяльності. Наприклад, вміння використовувати весь арсенал логічних знань і способів переконання знадобиться в професійній юридичній діяльності.

Ключові поняття модуля: умовивід, дедукція, індукція, традиція

(аналогія), безпосередній умовивід, перетворення, обернення, протиставлення, логічний квадрат, опосередкований умовивід, аргументація, обґрунтування, доказовість, факти, аргументи, дедуктивна аргументація, недедуктивна аргументація, доведення, структура доведення (теза, аргументи, демонстрація), пряме доведення, непряме доведення, непряме розділове доведення, доведення за аналогією, логічна структура аргументації, критика, спростування, структура спростування, критика тези, критика аргументів, критика демонстрації, конструктивна критика, деструктивна критика, пряме спростування, непряме спростування, спростування за аналогією, розділове спростування, паралогізм, софізм, логічний парадокс.

Загальні методичні вказівки до задач на логічне мислення

Для вдалого розв'язання завдань на логічне мислення слід володіти елементарними знаннями з формальної логіки, насамперед, основних моментів щодо судження, дедуктивних та не дедуктивних умовиводів, а також основ теорії аргументації. Даний теоретичний матеріал можна знайти в будь-якому підручнику з логіки для вищих навчальних закладів.

ТЕМА 4. ЛОГІКА ДЕДУКТИВНИХ МІРКУВАНЬ

Питання теми:

1. Просте судження як складова умовиводу та його логічний аналіз. Логіка предикатів.
2. Поняття та загальна характеристика умовиводу.
3. Логічний аналіз дедуктивного умовиводу.
4. Безпосередні умовиводи, їх види та правила.
5. Загальна характеристика опосередкованих умовиводів та їх види.
6. Простий категоричний силізм та його логічний аналіз.
7. Умовиводи логіки висловлювань.
8. Складні та скорочені умовиводи та їх аналіз.
9. Значення дедукції в пізнанні та юридичній діяльності.

Практичні завдання:

1. *Адаптований фрагмент із виступу Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету: Якось замолоду я*

прочитав дивну книжку - «Каталог усієї Землі», що була «біблією» мого покоління. Її написав хлопець на ім'я Стюарт Бренд наприкінці 60-х, ще до появи персональних комп'ютерів і графічних редакторів... Це було щось на кшталт Google у паперовій формі. Статті в книзі були ідеалістичні, переповнені проникливими міркуваннями й великими передбаченнями. Стюарт разом зі своєю командою видав кілька випусків каталогу і, зрештою, опублікував фінальний номер. Це було десь у середині 70-х, і я тоді був вашого віку. На останній сторінці обкладинки була вміщена фотографія вранішньої дороги, на зразок тієї, на якій ви, можливо, ловили колись машини, якщо любите пригоди. Під фотографією були такі слова: *«Залишайтеся спраглими. Залишайтеся безрозсудними»*. Це було їхнє прощальне послання. І я завжди бажав собі цього. І нині, коли ви закінчили університет і для вас починається нове життя, я бажаю цього вам. *Залишайтеся спраглими. Залишайтеся безрозсудними.*

Яке з поданих нижче тверджень найбільш точно передає сенс побажання Стива Джобса випускникам Стенфордського університету?

А. Інтуїція завжди підкаже ризиковій, відкритій до нового, вмотивованій людині шлях до творчої самореалізації.

Б. Захопленість своєю справою є необхідною умовою результативності в роботі.

В. Варто покладатися лише на підсвідомість у процесі розв'язання практичних завдань.

Г. Обмеження своїх потреб і дотримання усталених правил сприяє успішності в кар'єрі.

Д. Логічних міркувань, як правило, недостатньо для розв'язання складних проблем буття.

2. Лікар: Надмірна вага в людини тривалий час пов'язувалася з різноманітними проблемами здоров'я, такими як підвищений тиск крові або серцева недостатність. Недавні дослідження переконливо продемонстрували, що люди, які мають незначне перевищення ваги, часто є здоровішими, ніж ті, хто має суттєво замалу вагу. Таким чином, для того, щоб бути здоровим, досить мати незначне перевищення ваги.

Наведене міркування є хибним, тому що

А. не дається адекватного визначення поняття «здоровий».

Б. не береться до уваги той факт, що поняття нормальної ваги різняться для різних людей.

В. вважається, що якщо особа не живе в умовах, які викликають нездоров'я, то вона здорова.

Г. помилково зіставляється відносна властивість з абсолютною властивістю.

Д. ігноруються погляди медиків, які схильні до висновку, що протилежний наведеному в міркуванні.

3. Прислів'я: Не все те золото, що блищить.

У якому з тверджень висловлена та ж думка, що й у наведеному прислів'ї?

А. Є речі, які хоч і не блищать, але є золотими.

Б. Ніякі не золоті речі не блищать.

В. Є речі, які блищать, але не є золотими.

Г. Будь-які золоті речі блищать.

Д. Усе, що блищить, не є золотом.

4. Уривок із документа: З метою підвищення якості системи вступу на магістерські програми правничого спрямування в Україні у 2016 році проводиться педагогічний експеримент із запровадження вступних випробувань на основі тестування у форматі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). За задумом організаторів експерименту, формат ЗНО має забезпечити стандартизованість вступних тестувань (застосування еквівалентних тестів для всіх вступників; проведення тестування за однаковими правилами й в однакових умовах; використання автоматизованої перевірки правильності відповідей і систем надійного кодування вступних робіт) і, як наслідок, рівний і справедливий доступ до магістерської освіти.

Із наданої в тексті інформації логічно випливають усі висновки, ОКРІМ

А. Застосування тестів здійснюється за єдиними процедурами.

Б. Оцінювання робіт вступників позбавлене суб'єктивності.

В. Справедливість системи вступу до магістратури підвищується.

Г. Тестування забезпечує відбір на навчання лише найкращих.

Д. Результати вступних тестувань у різних ВНЗ порівнювані.

5. Менеджер із персоналу: Як на мене, то немає ґрунтовних аргументів щодо того, щоб стимулювання креативності вважати правильною метою під час проведення тренінгових курсів для персоналу. Більшість професій на нашому підприємстві креативності

потребують дуже незначною мірою або не потребують її взагалі, а тому прояви креативності працівників будуть швидше руйнівними, ніж корисними для виробництва. Та навіть якби креативність була потрібною, немає якихось доказів того, що цієї властивості можна навчити.

Яке з поданих нижче тверджень найбільш точно виражає висновок із міркувань менеджера з персоналу?

А. Творчість у професії, яка потребує її зовсім мало або не потребує зовсім, може бути руйнівною.

Б. Програми тренінгу персоналу не можуть навчити креативності.

В. Багато професій потребують творчого підходу незначною мірою або зовсім не потребують її.

Г. Немає переконливих аргументів уважати, що програми тренінгу персоналу мають стимулювати креативність.

Д. Креативність потрібна, проте немає доказів, що їй можна навчити.

6. Усі професори юридичної академії викладають щонайменше один із трьох предметів, а саме: «Історію держави і права», «Цивільне право» й «Кримінальне право», причому кожен із цих предметів викладає принаймні один професор. Усі професори, які викладають «Історію держави і права», викладають також і «Цивільне право», водночас жоден із професорів академії, який викладає «Кримінальне право», не викладає «Історії держави і права».

Якщо всі наведені вище твердження істинні, то яке з поданих нижче тверджень обов'язково істинне?

А. Усі професори цієї академії, які викладають «Цивільне право», викладають також й «Історію держави і права».

Б. Деякі професори цієї академії, які викладають «Кримінальне право», не викладають «Цивільного права».

В. Деякі професори цієї академії, які викладають «Цивільне право», не викладають «Кримінального права».

Г. Усі професори цієї академії, які викладають «Історію держави і права», викладають також «Кримінальне право».

Д. Жоден із професорів цієї академії, які викладають «Кримінальне право», не викладає «Цивільного права».

7. Математик: Теорема – це твердження виду $(\forall x \in X) (A(x) \Rightarrow B(x))$, істинність якого встановлюється за допомогою дедуктивних міркувань (доведення) і в якому структурні елементи називаються так:

$(\forall x \in X)$ - роз'яснювальна частина (опис множини X та її елементів x , про які йдеться в теоремі);

$A(x)$ - умова теореми (що дано);

$B(x)$ - заключна частина теореми (що треба довести).

Формулювання теорем можуть бути різними, проте за змістом усі вони мають зазначену вище структуру.

Якщо в деякій теоремі умову замінити на її заперечення, заключну частину також замінити на її заперечення, а роз'яснювальну частину залишити без змін, то нова теорема називатиметься протилежною до цієї теореми.

Теорема 1. Якщо ціле число ділиться без остачі на числа 15 і 10, то воно ділиться без остачі на число 30.

Яке з тверджень А-Д є формулюванням теореми, протилежної до Теореми 1?

А. Якщо ціле число не ділиться без остачі на число 10, то воно не ділиться без остачі на число 30.

Б. Якщо ціле число не ділиться без остачі на число 15, то воно не ділиться без остачі на число 30.

В. Якщо ціле число не ділиться без остачі ані на число 15, ані на число 10, то воно не ділиться без остачі на число 30.

Г. Якщо ціле число не ділиться без остачі на число 30, то воно не ділиться без остачі або на число 10, або на число 15.

Д. Якщо ціле число не ділиться без остачі або на число 15, або на число 10, то воно не ділиться без остачі на число 30.

8. Методист: Жоден зі студентів, які вивчають право, не вивчає математики, проте деякі студенти, які вивчають математику, вивчають мистецтво. Окрім того, жоден студент, який вивчає літературу, не вивчає математики.

Яке з наведених нижче суджень логічно випливає з наведеного твердження?

А. Деякі студенти вивчають одночасно і мистецтво, і право.

Б. Є студенти, які вивчають мистецтво, проте не вивчають права.

В. Жоден зі студентів, які вивчають літературу, не вивчає мистецтва.

Г. Є студенти, які вивчають літературу й не вивчають права.

Д. Жоден зі студентів, які вивчають літературу, не вивчає права.

9. Проректор: Ми завжди маємо діяти, але лише в тому разі, якщо ми не розгубилися. Тому нам зараз не варто зупинятися і чекати на вказівки.

Ректор: Той факт, що ми розгубилися, якраз і означає, що нам потрібно зупинитися.

У наведеному діалозі слова ректора спрямовані на те, щоб

А. погодитись з істинністю умови міркувань проректора й не коментувати його висновок.

Б. заперечити висновок проректора, не обґрунтовуючи своєї позиції.

В. заперечити неявну умову в міркуваннях проректора, що спростовує обґрунтованість його висновку.

Г. зробити висновок про хибність міркувань проректора, погоджуючись з істинністю умови й заперечуючи висновок.

Д. надати контрприклад до узагальнення, запропонованого проректором.

10. Біолог: Для характеристики котів прийняті категорії «Добрий мисливець» і «Поганий мисливець». Добрий мисливець може впіймати жертву вагою до половини ваги власного тіла. Усі добрі мисливці мають високий МЖ-показник (МЖ-показник дорівнює відношенню маси мускулів до маси жиру). Більшість диких котів є добрими мисливцями, разом із тим деякі домашні коти також є добрими мисливцями.

Якщо наведені вище твердження істинні, яке з наведених нижче тверджень також має бути істинним?

А. Усі коти з високим МЖ-показником можуть піймати жертву вагою до половини ваги власного тіла.

Б. Усі коти з високим МЖ-показником є добрими мисливцями.

В. Порівняно з дикими котами менша кількість домашніх котів має високий МЖ-показник.

Г. Усі коти, які є поганими мисливцями, мають низький МЖ-показник.

Д. Деякі коти з високим МЖ-показником є домашніми.

11. Суддя: Немає свідків, які б підтвердили показання обох підозрюваних П1 і П2.

Істинність якого з наведених нижче тверджень впливає зі слів судді?

А. Немає свідків, які або не підтвердили показання підозрюваного П1, або не підтвердили показання підозрюваного П2.

Б. Кожен зі свідків або не підтвердив показання підозрюваного П1, або не підтвердив показання підозрюваного П2.

В. Є свідки, які не підтвердили ані показання підозрюваного П1, ані показання підозрюваного П2.

Г. Немає свідків, які не підтвердили ані показання підозрюваного П1, ані показання підозрюваного П2.

Д. Кожен зі свідків підтвердив або показання підозрюваного П1, або показання підозрюваного П2.

12. Лектор: Більшість людей, які страждають від мігрені в дорослому віці, коли були дітьми, потерпали від нападів депресії. З цього випливає, що більшість дітей, які потерпають від нападів депресії, коли стануть дорослими, будуть страждати від мігрені.

На яке з наведених нижче міркувань схожа аргументація лектора?

А. З більшістю злих собак погано поводитися, коли вони були в молодому віці. З цього можна зробити висновок, що хазяїн дорослого злого собаки погано поведився з ним, коли той був щеням.

Б. Більшість лагідних собак пройшла спеціальний тренінг. Таким чином, собака, який не пройшов спеціального тренінгу, не буде лагідним.

В. Більшість домашніх тварин, які потрапляють до ветеринара, є собаками. Це є підставою вважати, що собаки є домашніми тваринами, більшість із яких потрапляє до ветеринара.

Г. Більшість щенят у віці восьми тижнів відлучають від матерів. Таким чином, більшість щенят віком більше восьми тижнів уже відлучена від матерів.

Д. Більшість лагідних собак була вакцинована від сказу в щенячому віці. Це означає, що щеня, яке вакциноване від сказу, у дорослому віці перетвориться на врівноваженого собаку.

13. Математик: Теорема – це твердження виду $(\forall x \in X) P(x) \Rightarrow Q(x)$, істинність якого встановлюється за допомогою дедуктивних міркувань (доведення) і в якому структурні елементи називаються так:

$(\forall x \in X)$ - роз'яснювальна частина (опис множини X та її елементів x , про які йдеться в теоремі);

$A(x)$ - умова теореми (що дано);

$B(x)$ - заключна частина теореми (що треба довести).

Формулювання теорем можуть бути різними, проте за змістом усі вони мають зазначену вище структуру.

Якщо в деякій теоремі умову замінити на висновок, висновок - на умову, а роз'яснювальну частину залишити без змін, то нова теорема називатиметься оберненою до початкової теореми.

Теорема 1. У прямокутному трикутнику квадрат довжини однієї з його сторін дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін.

Яке з наведених нижче тверджень є формулюванням оберненої теореми до теореми 1?

А Якщо квадрат довжини однієї зі сторін трикутника не дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін, то трикутник не прямокутний.

Б Якщо трикутник не прямокутний, то квадрат довжини однієї з його сторін не дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін.

В Якщо трикутник не прямокутний, то квадрат довжини будь-якої з його сторін не дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін.

Г Якщо квадрат довжини будь-якої зі сторін трикутника дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін, то трикутник прямокутний.

Д Якщо квадрат довжини однієї зі сторін трикутника дорівнює сумі квадратів довжин двох інших його сторін, то трикутник прямокутний.

14. Слідчий: Провадження охоплює чотири епізоди правопорушень: X, Y, Z, V. За час слідства було встановлено коло підозрюваних, кожен із яких був учасником принаймні одного із цих епізодів, і склад учасників кожного із цих епізодів. У результаті слідчих дій було також встановлено, що кожен підозрюваний, який був учасником принаймні одного з епізодів Y, Z, V, був ще й учасником епізоду X. Крім цього, було з'ясовано, що жоден підозрюваний, який не брав участі в епізоді Z, не був учасником епізоду V і що жоден з учасників епізоду Y не був учасником епізоду Z.

Істинність якого з наведених нижче тверджень логічно впливає з інформації слідчого?

А. Сума кількостей учасників епізоду Y, епізоду Z та епізоду V більша кількості учасників епізоду X.

Б. Немає учасників епізоду X, які одночасно не були б учасниками щонайменше одного з епізодів Y, Z, V.

В. Деякі підозрювані не були учасниками ні епізоду Y, ні епізоду V.

Г. Кількість учасників епізоду V не менша за кількість учасників епізоду Y.

Д. Жоден з учасників епізоду V не був учасником епізоду Y.

15. Слідчий: Проведення охоплює чотири події - X, Y, Z, V. У результаті слідчих дій було встановлено, що всі учасники події Y були учасниками події X, а всі учасники події Z брали участь у події Y, при цьому жоден учасник події V не був учасником події Y.

Істинність якого твердження логічно випливає з наведеної інформації слідчого?

А. Серед учасників події Z немає учасників події V.

Б. Деякі учасники події V не брали участі в події X.

В. Деякі учасники події V брали участь у події X.

Г. Серед учасників подій X, Y, Z, V є такі, які брали участь у чотирьох подіях.

Д. Серед учасників подій X, Y, Z, V є такі, які брали участь тільки в одній події.

16. Григорій Сковорода: Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів.

Яке з наведених нижче тверджень логічно випливає з твердження Григорія Сковороди?

А. Не буває людини, у якої є друзі, а ворогів немає.

Б. Для того, щоб віднайти хоча б одного друга, достатньо нашукати собі принаймні двох-трьох ворогів.

В. Чим більше в людини ворогів, тим більше в неї друзів.

Г. Чим більше в людини друзів, тим більше в неї ворогів.

Д. Не буває такої людини, у якої немає друзів, а вороги є.

17. Освітязин: Попереднім доповідачем була висунута пропозиція з приводу вдосконалення системи управління в нашому університеті. Відповідно до цієї пропозиції, рішення щодо важливих питань, як-от збільшення навантаження викладачів або введення

нових напрямів підготовки, повинні ухвалюватися прямим голосуванням усіх членів нашого колективу. На сьогодні чинною є практика, коли всі члени колективу прямими виборами обирають адміністраторів, які потім і ухвалюють рішення з приводу важливих питань. Перекоаний: ця пропозиція неприйнятна, оскільки кожен член колективу має значно більші можливості вливати на політику університету через прямі вибори адміністраторів, ніж через прямі голосування щодо кожного окремого питання.

Який із наведених нижче принципів, якщо його прийняти, найкраще пояснює міркування освітянина?

А. Жодна процедура ухвалення рішень в університеті не має надавати переваги голосу будь-якого одного члена колективу над голосом іншого.

Б. Результати виборів адміністрації університету мають оцінюватись успішністю університету в цілому, а не справедливістю методів їх проведення.

В. Важливі проблеми, які постають перед університетом, мають розв'язуватися фахівцями, які можуть присвятити весь свій час для вивчення інформації стосовно цих проблем.

Г. Адміністратор університету не має ухвалювати рішень, якщо він не переконаний, що більшість членів колективу погодиться із цим рішенням.

Д. Процедури ухвалення рішень в університеті мають максимізувати вплив кожного члена колективу на прийняття цих рішень.

18. Не може бути індивідуальної свободи без верховенства закону, оскільки не може бути індивідуальної свободи без соціальної справедливості, як і не може бути високої якості життя без соціальної справедливості.

За умови істинності якого з поданих нижче тверджень наведена вище теза є логічно обґрунтованою?

А. Не може бути соціальної справедливості без верховенства закону.

Б. Не може бути високої якості життя без верховенства закону.

В. Соціальна справедливість можлива тільки за панування індивідуальної свободи.

Г. Не може бути верховенства закону без індивідуальної свободи.

Д. Не може бути верховенства закону без соціальної справедливості.

19. Економіст: Споживача зазвичай цікавлять висока якість послуг і прийнятна їх ціна. Деякі компанії не здатні привернути увагу споживачів до своїх послуг. Тому компанії, які не забезпечують ані високої якості послуг, ані прийнятною ціни, згодом збанкрутують.

Яку з наведених нижче умов треба прийняти, щоб висновок у наведених вище міркуваннях економіста був логічно обґрунтованим?

А. Жодна компанія не керується іншими законами ринку, крім задоволення потреб споживачів.

Б. Жодна компанія не спроможна забезпечити найвищу якість послуги за найменшу ціну.

В. Послуги, які не мають високої якості або прийнятною ціни, не можуть привернути увагу споживачів.

Г. Будь-яка компанія, що забезпечує високу якість послуг або прийнятну ціну, уникне банкрутства.

Д. Є споживачі, які не будуть користуватися послугами компанії лише через прихильність до її бренду.

20. Експерт: Свобода міжнародної торгівлі не суперечить експортній спеціалізації країн. Подібна спеціалізація підвищує ефективність виробництва, однак пов'язана з певними небезпеками. Так, маленькі країни часто обирають один-два види товарів для підвищення прибутків від експорту. Якщо ці країни експортують, наприклад, лише природні копалини, то можуть наразитися на те, що швидко виснажать поклади, якщо сільськогосподарську продукцію - на те, що природні катаклізми в якийсь сезон знищать урожай.

Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно виражає висновок міркувань експерта загалом?

А. Природні катаклізми можуть миттєво знищити всю сезонну продукцію сільського господарства й зруйнувати економіку невеликої країни.

Б. Поклади природних копалин маленької країни можуть бути виснажені вщент у короткі терміни.

В. Спеціалізація на експорті обмеженого спектру товарів у рамках світової торгівлі є ризикованою для економіки країн.

Г. Деякі країни фокусуються на незначній кількості товарів свого експортного сектору економіки.

Д. За умови свободи міжнародної торгівлі країни можуть обирати вузьку спеціалізацію в галузі експорту.

21. Освітнянин: Тільки ті учні успішні у вивченні будь-якої теми, які нею по-справжньому зацікавлені. Тоді вони навчаються із задоволенням і цінують сам процес навчання. На жаль, більшість учнів заходить до класної кімнати, не маючи достатньої зацікавленості у вивченні всього того, чого має навчати вчитель. Таким чином, завдання вчителя полягає в тому, щоб...

Що з наведеного нижче найбільш логічно завершує міркування освітянина?

А. запровадити дієву систему заохочень та покарань і майстерно її використовувати для зацікавлення учнів.

Б. фокусуватися передусім на тих темах, які не цікавлять учнів, адже цікаві теми вони здатні легше засвоїти.

В. сприяти формуванню в учнів зацікавленості в отриманні високих оцінок за результати навчання.

Г. переконати учнів у тому, що вивчення деяких тем є нецікавою, але потрібною справою.

Д. шукати різноманітні форми стимулювання зацікавленості учнів навчальним матеріалом.

22. Експерт: Більшість злочинців у дитинстві потерпали від насильства в родині. З цього випливає, що більшість дітей, які потерпають від насильства в родині, стають злочинцями в дорослому віці.

Яке з наведених нижче міркувань подібне до аргументації експерта?

А. Більшість щенят у віці восьми тижнів забирають від матерів. Таким чином, більшість щенят віком більше восьми тижнів уже відлучена від матерів.

Б. Більшість лагідних собак була вакцинована від сказу в щенячому віці. Це означає, що вакциноване від сказу щеня перетвориться на врівноваженого собаку в дорослому віці.

В. З більшістю злих собак погано поводитися, коли вони були щенятами.

Із цього можна зробити висновок, що хазяїн дорослого злого собаки погано поведився з ним, коли той був щеням.

Г. Більшість лагідних собак пройшла спеціальний тренінг. Таким

чином, собака, який не пройшов спеціального тренінгу, не буде лагідним.

Д. Більшість домашніх тварин, які потрапляють до ветеринара, є собаками. Отже, можна вважати, що собаки є домашніми тваринами, більшість із яких потрапляє до ветеринара.

23. Роман: Якщо людині в дитинстві не надавали можливості проявляти ініціативу, то в дорослому віці їй буде складно вибудувати успішну кар'єру.

Яке з наведених нижче тверджень є запереченням наведеного вище твердження Романа?

А. Кожна людина, якій у дитинстві не давали можливості проявляти ініціативу, у дорослому віці мала складнощі з вибудовою успішної кар'єри.

Б. Якщо людині в дорослому віці складно вибудовувати успішну кар'єру, то в дитинстві їй не давали можливості проявляти ініціативу.

В. Якщо людині в дорослому віці не складно вибудовувати успішну кар'єру, то в дитинстві їй давали можливість проявляти ініціативу.

Г. Є люди, яким у дитинстві не давали можливості проявляти ініціативу, але це не завадило їм легко вибудувати в дорослому віці успішну кар'єру.

Д. Не буває людей, яким у дитинстві не давали можливості проявляти ініціативу, але попри це вони легко вибудували кар'єру в дорослому віці.

24. Прокурор: Слідством встановлено, що злочину передували чотири події X, Y, Z, V, і виявлено групу осіб, підозрюваних у цьому злочині. У результаті слідчих дій було також встановлено, що жоден із підозрюваних, який не був учасником події X, не був й учасником події Y, а всі учасники події V були учасниками події Z, а також що серед учасників події X не було учасників події Z.

Істинність якого твердження логічно впливає з наведеної інформації прокурора?

А. Жоден із підозрюваних не був учасником події V й події X.

Б. Деякі підозрювані брали участь у події Z, однак не брали участі в події V.

В. Деякі підозрювані брали участь у події X, однак не брали участі в події Y.

Г. Деякі підозрювані брали участь принаймні в трьох із подій X, Y, Z, V.

Д. Деякі підозрювані брали участь тільки в одній із подій X, Y, Z, V.

25. Менеджер: Керівники офісів зазвичай для підвищення продуктивності праці персоналу застосовують структурний підхід: вони аналізують діяльність офісу, виокремлюють загальні операції й доручають їх виконання найбільш кваліфікованим фахівцям (наприклад, виокремлюють операції з підготовки текстів, їх редагування, дизайну, друку). Я винайшов ефективніший метод підвищення продуктивності праці в офісі, який ґрунтується на емпірично встановленому мною факті: продуктивність роботи офісних працівників монотонно зростає, якщо температура в офісі зменшується до 19 °С, а при подальшому зниженні температури – монотонно спадає.

Яке з наведених нижче тверджень логічно випливає з інформації менеджера?

А. Будь-які інновації в роботі мають обмежений термін дії.

Б. Для підтримки високої продуктивності роботи офісних працівників необхідно час від часу реорганізувати їхню роботу.

В. Працівники офісу досягають максимуму продуктивності в роботі за температури 19 °С.

Г. Залежність продуктивності праці персоналу офісу неоднакова для всіх видів робіт.

Д. За зниження температури в офісі з 19 °С до 18 °С ефективність роботи офісних працівників не зміниться.

26. Олександр Перлюк: Є поети від Бога, а є від Івана Івановича.

Яке з наведених нижче тверджень логічно випливає з твердження Олександра Перлюка?

А. Якщо поет не від Бога, то він поет від Івана Івановича.

Б. Кожен поет або від Бога, або від Івана Івановича.

В. Деякі поети є поетами від Бога.

Г. Немає поетів, які б не були ані від Бога, ані від Івана Івановича.

Д. Якщо поет не від Івана Івановича, то він поет від Бога.

27. Імунолог: Якщо людина хворіла на кір, вітрянку, паротит або іншу вірусну хворобу, то в більшості випадків вона має стійкий

імунітет проти повторного захворювання. Однак деякі люди можуть не хворіти на вірусні хвороби, маючи сильний природний імунітет. Люди зі слабким імунітетом можуть хворіти на ту ж вірусну хворобу вдруге.

У групі 232-Д деякі студенти перехворіли на кір. Двоє студентів групи 232-Д, Дмитро й Василь, ніколи не хворіли на кір.

Яке з наведених нижче тверджень НЕ впливає з інформації імунолога?

А Кожен зі студентів групи 232-Д може захворіти на кір.

Б Студенти групи 232-Д, які перехворіли на кір, не захворіють на кір удруге. В Василь може захворіти на кір, а може не захворіти.

Г Усі студенти групи 232-Д захворіють на кір.

Д Жоден зі студентів групи 232-Д не захворіє на кір.

28. Давньогрецькому мислителю Епікуру належить фраза: «Подяка блаженній натурі за те, що все потрібне зробила неважким, а важке непотрібним».

Яке з поданих нижче висловлювань НЕ еквівалентне суті Епікурової думки?

А. Подяка блаженній натурі за те, що створила все потрібне неважким.

Б. Подяка блаженній натурі за те, що створила все важке – непотрібним.

В. Подяка блаженній натурі за те, що не створила нічого з потрібного важким.

Г. Подяка блаженній натурі за те, що не створила нічого з важкого потрібним.

Д. Подяка блаженній натурі за те, що створила все неважке потрібним.

29. Членами вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата й доктора педагогічних наук можуть бути лише особи, які мають ступінь кандидата або доктора наук. Крім того, не може бути членом вченої ради особа, яка не має вченого звання доцента або професора. Таким чином, Х, який є кандидатом фізико-математичних наук і доктором педагогічних наук, не може бути призначений на посаду вченого секретаря ради, якщо він не має ані вченого звання доцента, ані вченого звання професора.

У випадку виконання якої з поданих далі умов, висновок у

наведеному тексті буде логічно обґрунтованим?

А. Особа з науковим ступенем доктора наук і званням професора має право бути призначеною членом ради із захисту дисертацій.

Б. Тільки ті особи, які мають право бути членами ради із захисту дисертацій, можуть бути затверджені на посаді секретаря вченої ради

В. Ступінь доктора наук не є необхідною умовою для затвердження на посаді секретаря вченої ради.

Г. Якщо Х має вчене звання професора, то він може бути затверджений на посаді секретаря вченої ради.

Д. Наукова спеціальність Х відповідає спеціалізації вченої ради.

30. Соціальний працівник: Кожен житель району Бобурка має дозвіл відвідувати басейн «Хвиля» в певний час кожного дня, коли басейн працює. Діти у віці до 6 років можуть відвідувати цей басейн тільки з 12:00 до 17:00, а із 17:00 до закриття басейн доступний винятково для дорослих.

Якщо всі наведені вище твердження соціального працівника істинні, то яке з наведених нижче тверджень також істинне?

А. На Бобурці проживає кілька дітей віком до 6 років.

Б. Якщо на Бобурці є діти віком до 6 років, то басейн «Хвиля» обов'язково працює після 12:00.

В. Якщо більшість дітей відвідує басейн «Хвиля» після 12:00, то він зазвичай менше наповнений після 17:00.

Г. У ті дні, коли басейн «Хвиля» відчинений, принаймні деякі діти відвідують його після 12:00.

Д. Будь-яка дитина віком до 6 років, яка відвідує басейн «Хвиля» після 17:00, порушує правила цього закладу.

31. Слідчий: Провадження охоплює чотири події Х, Y, Z, V. Під час слідства було встановлено учасників кожної із цих подій. У результаті слідчих дій було також встановлено, що кожен учасник події Х був учасником принаймні однієї з подій Y, Z, V. Крім того, удалося з'ясувати таке: кожен учасник події Y брав участь у події Х; кожен учасник події Z брав участь у події Х; кожен учасник події V брав участь у події Х.

Істинність якого з наведених нижче тверджень логічно впливає з інформації слідчого?

А. Кількість тих, хто був учасником хоча б однієї з подій Y, Z, V, дорівнює кількості учасників події Х.

Б. Сума кількостей учасників події Y, події Z і події V більша за кількість учасників події X.

В. Сума кількостей учасників події Y та події Z менша за кількість учасників події X.

Г. Сума кількостей учасників події Y та події Z менша за суму кількостей учасників події Y, події Z і події V.

Д. Серед подій Y, Z, V є така, у якій узяло участь менше третини від кількості учасників події X.

32. Історик: Одним із найбільш корисних суспільних інструментів є гроші, універсальність яких можна порівняти хіба що з мовою. Проте якщо мова своїм виникненням укорінена в природній здатності людини, то гроші є штучним винаходом людей. Тому цілком імовірним є те, що в різних суспільствах гроші виникали незалежно.

Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, є необхідним, щоб висновок історика був логічно обґрунтованим?

А. Деякі суспільства були географічно ізольованими, тому не могли зазнавати вливу інших суспільств.

Б. Мови виникли незалежно в різних суспільствах у різні часи історії людства.

В. Універсальні властивості суспільств укорінені в природних особливостях людини.

Г. Якби гроші не були настільки корисні, вони не були б настільки поширені.

Д. Жодне із суспільств, яке почало використовувати гроші, ніколи не відмовилося від них.

33. Прислів'я: Що з возу впало, те пропало.

Яке з наведених нижче тверджень логічно еквівалентне запереченню твердження прислів'я?

А. Якщо щось не впало з возу, то воно не пропало.

Б. Якщо щось не пропало, то воно не впало з возу.

В. Якщо щось пропало, то воно впало з возу.

Г. Не все, що впало з возу, пропало.

Д. Усе, що впало з возу, не пропало.

34. Зоолог: В Австралії кількість видів ссавців-хижаків суттєво менша, ніж на інших континентах, проте кількість видів рептилій-хижаків приблизно така сама, як на інших континентах. Це, імовірно, є

наслідком особливостей екосистеми Австралії. Для виживання ссавці-хижаки мають їсти значно більше, ніж рептилії-хижаки. І таким чином для ссавців-хижаків екосистема Австралії виявляється несприятливою, оскільки в ній відносно мало їжі.

Який загальний висновок впливає з наведених вище міркувань зоолога?

А. В Австралії суттєво менша кількість видів ссавців-хижаків, ніж на інших континентах, проте кількість видів рептилій-хижаків приблизно така сама, як деінде.

Б. Екосистеми з відносно малою кількістю їжі є менш сприятливими для ссавців-хижаків, ніж для рептилій-хижаків.

В. Особливість екосистеми Австралії є, імовірно, причиною того, що там суттєво менша кількість видів ссавців-хижаків, ніж на інших континентах, хоча кількість видів рептилій-хижаків приблизно така сама, як на інших континентах.

Г. Причина несприятливості для ссавців-хижаків екосистеми Австралії, де відносно мало їжі, полягає в тому, що вони для свого виживання мають їсти значно більше, ніж рептилії-хижаки.

Д. У більшості екосистем хижаки-ссавці перебувають у несприятливих умовах порівняно з хижаками-рептиліями.

Література:

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.
2. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник. 11-те вид., випр. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2015. 262 с.
3. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр учбової літератури, 2008. 536 с.
4. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 4-те вид., переробл. та допов. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 334 с.
5. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
6. Хоменко І. В. Логіка - юристам: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
7. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.

8. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2015. 336 с.

9. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.

10. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

11. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.

12. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.

13. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.

14. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.

15. Логіка. Підручник. За заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.

16. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ТЕМА 5. НЕДЕДУКТИВНІ МІРКУВАННЯ В ЛОГІЦІ

Питання теми:

1. Загальна характеристика та види недедуктивних (імовірнісних) умовиводів.

2. Індуктивні умовиводи та їх пізнавальна роль.

3. Умовиводи за аналогією (традукція) та їх роль в логічному мисленні.

Практичні завдання:

1. *Судовий медичний експерт:* Статистика показує таку закономірність: за поїздок на короткі дистанції більший відсоток дорожньо-транспортних пригод траплявся тоді, коли водій легковика

мав у салоні пасажирів, а за поїздок на дальні дистанції, навпаки, - якщо водій був сам в автомобілі.

Який із наведених нижче фактів, якщо він дійсно має місце, найбільш допомагає пояснити наведену судовим медичним експертом статистичну закономірність?

А. Більш схильні подорожувати на великі дистанції вправні водії, а не погані.

Б. Чим довша подорож, тим більше пасажир сприяє тому, щоб водій легковика не втрачав пильності.

В. Під час довгої подорожі на легковому небезпека виникнення дорожньо-транспортних пригод не зростає з кожним додатковим пасажиром.

Г. Більшість водіїв легкових має значно більше коротких подорожей, ніж довгих.

Д. Водії віддають більшу перевагу поїздкам на легковому на короткі дистанції без пасажирів, ніж поїздкам на довгі дистанції.

2. Часто можна помітити, що домашні тварини певною мірою схожі на своїх господарів. Психологи пояснюють це тим, що люди, як правило, обирають домашню тварину, яка або зовнішністю, або поведінкою схожа на них. Крім того, живучи в одному просторі, тварина та її господар пристосовуються одне до одного, набуваючи рис подібності.

Яке з поданих нижче міркувань найбільше наближене до наведеного міркування?

А. Студенти, які отримують однакові результати на вступних іспитах, а надалі під час навчання товаришують, як правило, отримують однакові оцінки на іспитах.

Б. Деякі планети мають супутники, постійно обернені до них одним боком (наприклад, Земля й Місяць, Плутон і Харон). Згідно із сучасними астрономічними теоріями, такий феномен виникає в процесі еволюції систем «планета – супутник» завдяки приливному тертю за умови, що ці небесні тіла мають сумірну масу.

В. Відомий дресирувальник кішок Юрій Куклачов не бере свою трупку в зарубіжні гастролі, а в кожній країні готує нових артистів з обраних довільно кошенят у віці до двох тижнів. Секрет успішної підготовки майбутніх хвостатих артистів цирку полягає в умінні спостерігати за ними, розуміти особливості їх характеру й знаходити

притаманний кожному талант, який слід розвинути, щоб створити окремий номер або навіть шоу.

Г. Відкриття часто виникають на стику різних теорій: погляд на явище з точки зору різних теорій дає кумулятивний ефект, який уможлиблює отримання нових результатів.

Д. Помічено, що кожен народ із-поміж близьких сусідів схильний активно взаємодіяти лише з деякими. Культури цих народів зазнають суттєвих взаємних впливів, унаслідок чого взаємозбагачуються й із часом набувають багатьох спільних рис.

3. Видатний психолог і психіатр В.М. Бехтерев уважав, що тільки 10 % людей доживають свого віку при здоровому глузді, тоді як інші 90 % не напружують сповна свій мозок, формуючи власні погляди за стереотипами, набутими впродовж життя.

Яке з наведених нижче міркувань **НАЙМЕНШ** подібне до висловленої В.М. Бехтеревим позиції?

А. Тільки той юрист, який постійно читає професійну літературу, вивчає рішення вищих судових інстанцій, може ефективно працювати в умовах частих законодавчих змін і вирішувати будь-які правові питання складного сьогодення.

Б. Психологи рекомендують для успішності кар'єри регулярно (орієнтовно кожні п'ять років) змінювати характер своєї діяльності, оскільки це сприяє розвитку творчого потенціалу особистості й дозволяє їй ефективно застосовувати накопичений досвід у нових справах.

В. Бути інакшим, бути оригінальним, вирізнитися серед інших – ось запорука успіху в сучасному різноманітному світі, де для кожного знайдеться своє заняття. Це головний урок, який повинен засвоїти кожен.

Г. Науковці й артисти як правило, мають тривалу творчу біографію завдяки тому, що характер їх діяльності сприяє неминущому пошуку нових ідей, переосмисленню усталених поглядів, постійним сумнівам і набуттю нових уявлень і переконань.

Д. Уважне й вдумливе спілкування дорослих із дітьми збагачує не тільки дітей, але й дорослих, оскільки кожна дитина талановита й творча від природи, інакше вона б не змогла за перші роки свого життя опанувати безліч умінь.

4. У наш час поширеною є думка, що використання комп'ютерів на уроках математики призведе до інтелектуальної деградації учнів. Так само на початку XX століття звучало багато критики з приводу масового поширення автомобілів, які буцімто могло призвести до фізичної немочі людини. Отже, на нас, імовірно, чекає лише зміна характеру інтелектуальної діяльності людини, а не її занепад.

У якій ролі використовується в наведеному міркуванні посилення на ситуацію з критикою масового поширення автомобілів у минулі часи?

А. *підтвердження* думки про те, що інтелектуальний розвиток учнів, якому сприяє традиційне розв'язування задач на уроках математики за допомогою ручки й паперу, гальмується використанням комп'ютерів

Б. *ілюстрації* висунутої загальної гіпотези, що технічний прогрес не стимулює інтелектуальний розвиток людини

В. *прикладу* частотності змін у бутті людини внаслідок зростання технологічної потужності людства, які не призвели до фізичної деградації людини

Г. *спростування* того, що побоювання щодо гальмування інтелектуального розвитку учнів через використання комп'ютерів на уроках математики є необґрунтованим

Д. *аргументу*, що спростовує чинність сучасної критики комп'ютеризації навчання за аналогією до ситуації в минулому.

5. Століття у вимірі буття людства в певному сенсі схожі на життя людини. Наприкінці кожного століття людство поводить з ним так, як людина наприкінці свого земного існування поводить з своїм життям. Інакше кажучи, так само, як люди у свої останні роки витрачають багато часу на ревізію подій свого життя, людство наприкінці століття...

Який із поданих далі фрагментів найбільш логічно завершує наведене вище міркування?

А. ностальгійно згадує його як найкращу епоху свого існування.

Б. побоюється, що його власне існування добігає кінця.

В. фокусується на тому, що принесе йому наступне століття.

Г. впадає в дитинну ейфорію й намагається пережити минуле знову.

Д. аналізує здобутки й нещасливі моменти століття, що минає.

6. Проректор: Цього року кафедра філософії продемонструвала високий рівень наукової роботи. З цього випливає, що за звітний рік кожен викладач кафедри має високі наукові досягнення.

Форма якого з наведених нижче міркувань найбільше схожа на форму міркувань проректора?

А. Якщо команда університету перемогла в командному шаховому турнірі, то це означає, що під час турніру всі члени команди перемогли своїх суперників.

Б. Якщо на змаганнях спортсмен-десятиборець переміг, то він переміг принаймні в одному з десяти видів змагань.

В. Якщо в авто кожен агрегат надійний, то воно надійне загалом.

Г. Зовнішній аудит показав, що всі показники роботи підрозділу на низькому рівні, з чого випливає, що підрозділ має бути ліквідований.

Д. Проходження тесту для водіїв є необхідною умовою для працівників транспортного відділу, з чого випливає, що кожен працівник відділу пройшов тест водія.

7. На склад завезли 10 ящиків зі цвяхами: 5 ящиків – із великими цвяхами, 3 – із середніми та 2 – із малими. У кожному ящику містяться цвяхи тільки одного розміру. Усі ящики закриті, і невідомо, у якому з них які цвяхи лежать. На ящиках є бирки, де вказано розмір цвяхів. Водночас відомо, що бирки переплутали й що інформація на жодній із них не відповідає дійсності.

Яку мінімальну кількість ящиків необхідно відкрити, щоб установити розмір цвяхів у кожному ящику?

8. Педагог: Питання глобальної компетентності кожного індивіда набуло особливої актуальності для виживання людства в умовах глобалізації. Саме тому глобальна компетентність перетворилася на ключову компетентність, що має надпредметний ціннісний характер. З огляду на це кожен учитель, незалежно від його фаху, має сприяти набуттю кожним учнем глобальної компетентності.

Форма якого з наведених нижче міркувань найбільше схожа на форму міркувань педагога?

А. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) змінили спосіб існування людства й зробили його залежним від ІКТ, унаслідок чого важливим чинником безпеки людства є ІКТ-безпека.

Б. Для запобігання глобальним загрозам створено значну кількість міжнародних організацій, які досліджують причини й далекосяжні

наслідки цих загроз.

В. Для забезпечення безпеки руху на дорогах людство визначило міжнародні правила дорожнього руху, яких має дотримуватися кожен, і цього мають учити в школі.

Г. Технічна справність транспортного засобу ґрунтується на технічній справності кожної його підсистеми.

Д. Усі релігії світу у своїй основі мають загальні принципи гармонії людини

із самою собою, з іншими людьми й із природою.

9. На склад завезли 6 ящиків цвяхів: 3 – з великими цвяхами, 2 – із середніми й 1 – з малими. У кожному з ящиків цвяхи лише одного якогось розміру. Усі ящики закриті, а тому невідомо, у якому з них які цвяхи, адже, як з'ясувалося, бирки, на яких зазначено розмір цвяхів у ящику, було переплутано, а тому інформація на жодній із них не відповідає дійсності.

Яку мінімальну кількість ящиків треба відкрити, щоб з'ясувати розмір цвяхів у кожному із завезених ящиків?

10. Аналітик: Система шкільної освіти в країні є академічно стійкою, якщо серед тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, принаймні 25 % потрапили до 50 % кращих випускників шкіл країни за результатами стандартизованих тестувань.

У якому з варіантів наведено властивість, яка еквівалентна академічній стійкості шкільної системи освіти країни?

А. Менше чверті тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, потрапили до 50 % кращих випускників країни за результатами стандартизованих тестувань.

Б. Більше трьох четвертих тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, не потрапили до 50 % кращих випускників країни за результатами стандартизованих тестувань.

В. Щонайменше чверть тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, потрапили до 50 % кращих випускників країни за результатами стандартизованих тестувань.

Г. Принаймні 50 % тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, потрапили до 25 % кращих випускників країни за результатами стандартизованих тестувань.

Д. Більше 75 % тих випускників, які мали несприятливі умови для навчання, не потрапили до 50 % гірших випускників країни за результатами стандартизованих тестувань.

Література:

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.
2. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр учбової літератури, 2008. 536 с.
3. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 4-те вид., переробл. та допов. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 334 с.
4. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
5. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.
6. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
7. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.
8. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.
9. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.
10. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.
11. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.
12. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ТЕМА 6. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Питання теми:

1. Загальна характеристика логічної аргументації.
2. Типи та види аргументації.
3. Логічні основи доведення.
4. Логічний аналіз критики та спростування.
5. Паралогізми, софізми, парадокси, апорії, антиномії в пізнанні, їх види та методи усунення або розв'язання.
6. Гіпотеза як форма пізнання та її значення в юридичному пізнанні.

Практичні завдання:

1. Біолог: Розмаїття видів тварин у природі й неможливість їх схрещування зовсім не означає, що представники різних видів не є кровними родичами. Як свідчить сучасна генетика, будь-які, навіть дуже віддалені види, мали колись спільних предків. Таким чином, аналізуючи генеалогічне дерево, можна логічними міркуваннями дійти до його кореня - єдиної першої істоти, тобто першоістоти, від якої в процесі еволюції пішло все розмаїття живого світу.

Критик: Класифікація видів у біології, хоча й відображає суттєві характеристики живих організмів, є тільки моделлю дійсності, що незрівнянно складніша за будь-які моделі. Тому екстраполювати цю наближену, статичну, дискретну модель живої природи на зміну мільйонів поколінь живих істот у процесі еволюції некоректно, тим більше некоректно робити на основі цієї моделі категоричні висновки, зокрема стосовно існування першоістоти.

Яке судження, якщо воно істинне, найкраще підтверджує заперечення *критика* щодо існування першоістоти?

А. Є живі істоти, які не мають гену смерті, тобто вони здатні жити необмежено довго, а їх існування переривають тільки зовнішні фактори.

Б. Найцінніший винахід життя - це смерть, яка є причиною змін, очищає життя від старого, відкриває дорогу новому.

В. Закони генетики в контексті спадковості й мінливості мають статистичний характер, і тому використання детермінованих моделей при дослідженні законів еволюції не є обґрунтованим.

Г. Як показують останні статистичні дослідження, 75 % висновків статистичних досліджень не є статистично обґрунтованими.

Д. Крім загальноприйнятих класифікацій живих істот, є багато інших: ледь не кожен видатний біолог має своєрідну власну

класифікацію видів.

2. Принцип: Чиясь роботу або дії можна критикувати тільки за дотримання двох умов: 1) критика не повинна ображати людину, стосовно роботи або дій якої вона висловлена; 2) критик повинен бути переконаний у тому, що його критика піде на користь не тільки йому самому.

Застосування: Дарина не критикувала есе Івана перед усією групою, оскільки недоліки цього есе були настільки очевидними, що їх обговорення ні для кого не було б корисним.

Яке з поданих нижче тверджень, якщо воно істинне, обґрунтовує використання наведеного *принципу* в *застосуванні*?

А. Даринина критика Іванового есе була б корисна хлопцю тільки в разі, якщо б на цей час він ще не знав про недоліки своєї роботи.

Б. Дарина знала, що критика не могла не образити Івана.

В. Дарина сподівалася підвищити свій престиж у класі, критикуючи Івана.

Г. Дарина не вважала, що її критика буде корисною для Івана.

Д. Дарина знала, що недоліки Іванового есе були настільки очевидними, що їх обговорення нікому не принесло б ніякої користі.

3. Нейробіолог: Здатність запам'ятовувати й здатність забувати є двома комплементарними властивостями людського мозку, важливою функцією якого є забезпечення адаптації людини до змін у навколишньому середовищі з метою виживання індивіда. При цьому обидві здатності є значущими.

Яке судження, якщо воно істинне, найкраще підтверджує думку *нейробіолога*?

А. Обсяг пам'яті людини дозволяє запам'ятати всі дані, якими оперують сучасні пошукові інформаційні системи типу Google.

Б. Мозок дорослих перевантажений пам'яттю пережитого, що заважає критично сприймати нове, тому він намагається підлаштовувати нове під накопичені раніше стереотипи, що призводить до слабоумства, яким страждає 90 % людей у похилому віці.

В. Мислення творчих людей системне: вони критично опрацьовують усю доступну їм інформацію, розвиваючи й удосконалюючи світогляд, при цьому неважлива інформація витісняється з пам'яті.

Г. Зниження мозкової активності може бути спричинене гіподинамією: як показали дослідження, знерухомлення пацюків на чотири години призводить до зниження їхнього мозкового тонуусу й сповільнення реакцій тварин на наступні чотири доби.

Д. Діти краще виконують творчі завдання, ніж дорослі: дитина у віці до 10 років може навчитися вільно спілкуватися кількома мовами, а для дорослих вивчення навіть однієї іноземної мови пов'язане в більшості випадків із неодолюваними труднощами.

4. Прихильник націоналізму: Найбільш значущі цінності створюються людськими спільнотами впродовж століть, відображаючи соціальний досвід буття, і визначають характерні ознаки нації, які забезпечують її гармонійне існування у взаємодії з іншими націями й із природою. Головною в націоналізмі є ідея національної державності й незалежності, але національна держава - не самоціль, а форма й засіб організації повноцінного життя її громадян, які є представниками не тільки корінної нації, а й усіх національних меншин.

Критик націоналізму: Націоналізм невіддільний від шовінізму, який утверджує примат національних цінностей над загальнолюдськими, провокує суспільну напругу, намагаючись у різний спосіб довести вищість однієї нації над іншими.

Яке з наведених нижче тверджень логічно випливає із заявленої позиції *прихильника націоналізму* й найкраще спростовує позицію *критика націоналізму*?

А. Національні культурні цінності забезпечують гармонійне співіснування однієї нації з іншими націями й із природою.

Б. Найбільш значущі цінності формуються людськими спільнотами упродовж століть і визначають характерні ознаки нації.

В. Ідея національної державності перевершила як ідеї світових релігій докапіталістичних суспільств, так й ідеї державних утворень імперського типу Нового часу.

Г. Націоналізм часто асоціюється лише з етнічною, культурною та релігійною нетерпимістю, яка, насправді, засуджується прихильниками поміркованих течій у націоналізмі.

Д. Національна держава здатна забезпечити повноцінне життя своїх громадян, як спільноти, яка є єдністю корінної нації й усіх національних меншин.

5. Адвокат споживача: Без сумніву, уряд несе відповідальність за зростання ціни на пальне, тому що урядова політика суттєво підвищила попит споживачів на пальне, а внаслідок зростання попиту ціна на нього постійно зростала.

Яке з поданих нижче тверджень є припущенням, якого не вистачає для обґрунтування аргументації адвоката споживача?

А. Уряд має нести відповідальність за непрямі наслідки, які спричинила його політика.

Б. Уряд несе відповідальність за деякі непередбачувані наслідки своєї політики.

В. Споживчий попит на пальне не може зростати, не спричиняючи зростання ціни на це пальне.

Г. Обов'язком уряду є проведення такої політики, яка не приводить до надмірного зростання попиту на пальне.

Д. Якщо уряд дотримується політики, яка не збільшує попиту споживачів на пальне, ціна на пальне залишається стабільною.

6. Тренер: Ми застосували комп'ютерну програму для визначення найкращого складу нашої команди. Цей аналіз показав, що команда програвала тільки в тих матчах, у яких не грав Петренко, а в усіх інших – вигравала. Хоча для отримання цієї інформації не потрібно було жодних комп'ютерних програм, застосування комп'ютерної програми для нас дуже важливе, оскільки обґрунтовує, що участь Петренка в наступному матчі забезпечить перемогу нашої команди.

Міркування тренера найбільш уразливі для критики, тому що

А. ґрунтуються на тому, що якщо виконання деякої умови достатнє для певної події, то невиконання цієї умови необхідне для протилежної події.

Б. спираються на те, що внесок Петренка в перемогу або поразку команди можна надійно встановити за допомогою комп'ютерної програми.

В. мають висновком загальне твердження про важливість застосування в спорті комп'ютерних програм на основі одиначного успішного прикладу.

Г. його висновок ґрунтується на хибному припущенні, що якщо виконання деякої умови в минулому приводило до певного результату, то це буде тривати й у майбутньому.

Д. в них необґрунтовано робиться висновок про важливість комп'ютерного аналізу на основі прикладу, у якому комп'ютерний

аналіз не додав нічого нового до вже відомої інформації.

7. Політик: Є теоретики, які дотримуються екстремальних поглядів, що суспільство може розквітати в умовах анархії, тобто відсутності уряду. Деякі з цих теоретиків наводять цікаві аргументи для обґрунтування своєї позиції. Один із них, наприклад, переконує, що анархія - це ніщо інше, як принцип вільного капіталізму, доведений до свого логічного завершення. Проте всі теоретики ігнорують фундаментальний принцип соціальної філософії, відповідно до якого прийнятна соціальна філософія має підтримувати мир і порядок. Будь-яка соціальна філософія, яка підтримує хаос, тобто анархію, не заслуговує на подальше обговорення.

Міркування політика найбільш вразливі для критики тому, що

А. ключовому терміну «анархія» не дається чіткого визначення, унаслідок чого він уживається в різних значеннях у процесі міркування.

Б. вільний капіталізм, на думку політика, має бути вилучений із подальшого обговорення як соціальна філософія.

В. правильність або хибність позиції не залежить від кількості її прихильників.

Г. бездоказово ґрунтуються на тому, що мирне суспільство має розквітати.

Д. необґрунтовано вилучати з подальшого обговорення чийсь погляди тільки через те, що вони можуть бути віднесені до екстремальних.

8. За Ілоном Маском: Вартість акцій «Тесла» невинновдано завищена й не відповідає реальному стану речей: «Тесла» виробила у 2016 р. тільки 35 000 електромобілів і мала збитки близько 100 млн., а «General Motors» тільки вантажівок виробила 75 000, отримала загальний прибуток 2 млрд. і ще й запустила лінію випуску електромобілів, які за своїми характеристикам конкурують із перспективною моделлю 2017 р. Tesla G3.

Маркетолог: Попри збитки й порівняно незначні обсяги виробництва електромобілів у 2017 р., «Тесла» демонструє дуже високу позитивну динаміку розвитку виробництва (обсяги зросли на 100 % у 2016 р.), яке буде збільшене в 10 разів упродовж трьох наступних років, виробничі ж показники «General Motors» упродовж останніх років високі, але майже незмінні. Отже, вартість акцій

«Тесла» відбиває позитивні очікування ринку та є об'єктивно виправданою.

Яке з поданих нижче тверджень відбиває те, у чому погляди Ілона Маска й маркетолога збігаються?

А. «General Motors» запустили лінії випуску електромобілів, які за своїми характеристикам не можуть конкурувати з перспективною моделлю Tesla G3.

Б. Вартість акцій «Тесла» відбиває позитивні очікування ринку.

В. Виробничі показники «General Motors» упродовж останніх років залишалися майже незмінними.

Г. У 2016 році «Тесла» мала порівняно незначний рівень виробництва автомобілів і її діяльність була збитковою.

Д. «Тесла» є прикладом інноваційної компанії, що й зумовлює підвищення попиту на її акції.

9. Соціолог: Головною метою більшості кримінальних організацій є отримання надприбутків. Революції, що відбуваються нині в біотехнологіях та інформаційно-комунікаційних технологіях, обіцяють давати надприбутки. Таким чином, кримінальні організації, безсумнівно, будуть намагатися максимально долучитися до цих галузей.

Яке із наведених нижче припущень робить висновок в аргументації соціолога логічно обґрунтованим?

А. Якщо організація намагається стати максимально залученою до галузі, що обіцяє давати надприбутки, то головною метою цієї організації є отримання надприбутків.

Б. Принаймні деякі кримінальні організації певною мірою обізнані або будуть обізнані, що революції, які відбуваються в біотехнологіях та інформаційно-комунікаційних технологіях, обіцяють давати надприбутки.

В. Кримінальні організації вже тісно пов'язані з кожною галуззю, яка обіцяє давати надприбутки.

Г. Будь-яка організація, чиєю головною метою є отримання надприбутків, буде намагатися максимально долучитися до будь-якої технологічної революції, яка обіцяє давати надприбутки.

Д. Більшість кримінальних організацій бажають долучитися до законних видів діяльності, якщо вони достатньо прибуткові.

10. Віктор: Авторитет великих мислителів допомагає

орієнтуватися у світі. Їхні погляди як наріжні камені світогляду кожної людини не підлягають ані сумніву, ані верифікації. Про це свідчать слова Ісака Ньютона: «Якщо я бачив далі, ніж інші, то це тому, що стояв на плечах гігантів».

Галина: Ньютон говорить не про сліпе слідування авторитетам, а про опанування наукових досягнень попередників. Треба творчо, інколи критично переосмислювати погляди й набутки попередників, адже сліпе слідування згубне. Наприклад, твердження Аристотеля про те, що в мухи вісім ніг, довго стримувало розвиток ентомології в цьому питанні, хоча, здавалося б, що могло б бути простішим - спіймай муху, перерахуй кінцівки й переконайся, що їх не вісім, а шість.

Яке з наведених нижче тверджень відбиває те, у чому Галина не погоджується з Віктором?

А. За словами Ісака Ньютона, він досяг видатних результатів тому, що спирався на наукові здобутки попередників.

Б. У науці не варто звертати увагу на погляди авторитетів.

В. Світогляд кожної людини тримається на думках авторитетів, які не підлягають ані сумнівам, ані верифікації.

Г. Є люди, для яких погляди авторитетів не підлягають сумнівам і не потребують верифікації.

Д. Не варто сумніватися в тому, що в мухи вісім ніг, оскільки так уважав Аристотель.

11. Іван: Соціальні мережі забезпечують анонімність, яка руйнує бар'єри самообмеження. Це підвищує ступінь довірливості в міжособистісній комунікації, для досягнення якого за контактів віч-на-віч потрібні роки.

Михайло: Відвертість не варто плутати з довірливістю. Довірливість потребує реальних особистісних стосунків, а особистісні стосунки не можна сформувати без реальної міжособистісної комунікації.

Яке з наведених нижче тверджень відбиває те, у чому Михайло не згоден з Іваном?

А. Бар'єри самообмеження заважають підвищенню довірливості в спілкуванні.

Б. Соціальні мережі можуть підвищити рівень довірливості між друзями.

В. Довірливість між тими, хто спілкується одне з одним лише в

соціальних мережах, можлива.

Г. Реальне міжособистісне спілкування завжди веде до довірливості.

Д. Використання соціальних мереж знімає бар'єри самообмеження.

12. Проректор: У часи інформаційних технологій, Вікіпедії, соціальних мереж і мобільного зв'язку організація навчального процесу у формі аудиторних лекційно-семінарських занять є застарілою й неефективною. Опитування показали, що більшість студентів не задоволена ані змістом, ані формою проведення занять, які, за їхніми відгуками, далекі від їхніх реальних запитів, передусім від їхньої майбутньої професії. У зв'язку із цим доцільно зобов'язати викладачів нашого вишу розробити й викласти в мережі Інтернет дистанційні варіанти курсів, які вони читають, аудиторні заняття у формі лекцій і семінарських занять скасувати, замінивши їх консультаціями.

Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, найбільше посилює обґрунтування висновку проректора?

А. Створення ефективних навчальних курсів для дистанційного навчання передбачає високий рівень комп'ютерної грамотності викладачів.

Б. Викладачі вишу здатні підготувати навчальні матеріали для оприлюднення в мережі Інтернет, які забезпечать більш ефективне навчання студентів, ніж аудиторні лекційно-семінарські заняття.

В. Ефективність навчального процесу визначається якістю комунікацій викладача зі студентами, незалежно від того, відбувається цей процес у формі аудиторних чи дистанційних занять.

Г. Широке застосування інформаційних технологій, Вікіпедії, соціальних мереж і мобільного зв'язку в навчальному процесі ускладнює зміст і форму навчальних занять.

Д. Опитування студентів відіграють важливу роль у процесі вдосконалення навчального процесу.

13. Лектор: Люди, які вживають багато меду, менше хворіють на карієс, ніж інші. Разом із тим мед містить багато цукру, а цукор є однією з головних причин ураження зубів.

Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, спростовує удаваний парадокс у висловленні лектора?

А. Мед містить бактерії, які запобігають розмноженню інших бактерій, що спричиняють пошкодження зубів.

Б. Люди, які вживають багато меду, зазвичай отримують мало цукру з інших джерел.

В. Люди, які вживають багато меду, зазвичай отримують його розчиненим у різних напоях.

Г. Людські звички щодо гігієни зубів дуже різняться.

Д. Рафінований цукор значно більше шкодить здоров'ю зубів, ніж нерафінований.

14. Психолог: Дослідження, проведене серед студентів 123 вишів, виявило, що ті з них, які дрімали впродовж дня принаймні 15 хвилин, частіше страждали від безсоння, ніж ті, хто не вдавався до цього. Відомо також, що робітники промислових сейнерів, які мають нерегулярний сон, іноді у вигляді короткого дрімання, також потерпають від безсоння. Отже, дрімання має тенденцію викликати безсоння.

Аргументація в міркуванні психолога найбільш вразлива для критики, оскільки

А. припускає без всяких обґрунтувань, що деякі категорії робітників на сейнерах мають такий графік роботи, який забезпечує регулярний час для сну.

Б. не надає обґрунтування того, що студенти вишів потерпають від безсоння частіше, ніж інші громадяни.

В. припускає, що всі випадки безсоння мають однакову причину.

Г. не надає науково обґрунтованого визначення поняття «дрімати».

Д. не припускає можливості, що дрімання в денний час становить результат, а не причину безсоння.

15. Експерт: Деякі політики пропонують підвищити якість навчання в школі в такий спосіб: запропонувати всім вчителям пройти кваліфікаційне тестування, за результатами якого 10 відсоткам кращих учителів підвищити посадовий оклад, а 10 відсотків найгірших учителів звільнити з роботи й направити на перепідготовку. Разом із тим деякі висококваліфіковані вчителі можуть отримати невисоку оцінку через те, що мають психологічні труднощі при складанні тестів. З іншого боку, деякі вчителі, які отримують високі бали на тестуванні, можуть мати труднощі в реальній роботі вчителя.

Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно відображає

висновок з міркувань експерта?

А. Високі бали на будь-яких тестуваннях не є гарантією високої фаховості вчителя.

Б. У деяких країнах учителів заохочують проходити кваліфікаційне стандартизоване тестування.

В. На основі результатів кваліфікаційного тестування 10 відсоткам найкращих учителів треба підвищити посадовий оклад, а 10 відсотків найгірших учителів звільнити з роботи й направити на перепідготовку.

Г. Система визначення професійної якості вчителів на основі кваліфікаційного тестування не справедлива для деяких категорій вчителів.

Д. Талановиті вчителі можуть мати проблеми з проходженням стандартизованих тестувань через свою неординарність.

16. Віктор: Концентрація права на процедурних аспектах призводить до фокусування громадян на власних правах, що породжує їхню байдужість до соціального благополуччя, тоді як головною метою права є забезпечення добродійної поведінки громадян.

Галина: Така мета права буде заохочувати уряд визначати, яка поведінка громадян є добродійною, а яка ні, що значно небезпечніше, ніж урядове надмірне опікування правами людини.

Наведений діалог свідчить про розбіжність у поглядах Віктора й Галини передусім стосовно того, що

А. формування добродійності громадян має бути головною метою права.

Б. громадяни здатні визначитися з правильним вибором без втручання уряду.

В. добродійність із боку громадян важливіша, ніж захист прав громадян.

Г. є небезпека в наданні дозволу уряду вирішувати, яка поведінка громадян є добродійною.

Д. концентрація права на процедурних аспектах веде до надмірного опікування правами людини з боку уряду.

17. Доповідач: Публікація професора Х знов актуалізувала дискусії істориків про походження мистецтва художнього скла: зародилося воно в стародавньому Єгипті чи десь в іншому місці? Якщо висновки професора Х істинні, то на сьогодні недостатньо доказів для обґрунтованості погляду, що мистецтво художнього скла

зародилося саме в стародавньому Єгипті, якого дотримується більша частина істориків упродовж багатьох років. Таким чином, незважаючи на те, що більшість істориків дотримується традиційного погляду, якщо професор Х має рацію, ми маємо зробити висновок, що мистецтво художнього скла виникло не в стародавньому Єгипті.

Що з наведеного нижче розкриває помилку в міркуваннях доповідача?

А. Доповідач безсумнівно покладається на істинність тверджень професора Х у публікації.

Б. Доповідач не наводить критеріїв для визначення достатньої кількості історичних свідчень.

В. Доповідач безпідставно ототожнює поняття поширених поглядів і традиційних поглядів.

Г. Доповідач плутає недостатність доказів істинності з достатністю доказів хибності.

Д. Доповідач робить висновок, який суперечить поглядам більшості експертів.

18. Психолог: Люди інтерпретують звички тварин «антропоцентрично», порівнюючи їх із поведінкою людини: «хитрий, як лис», «упертий, як баран», «швидкий, як птах», «божевільний, як весняний кролик». Ці інтерпретації неоднакові в різних культурах, що є свідченням того, що найчастіше ці інтерпретації є поверховими. На жаль, такі позбавлені наукового підґрунтя інтерпретації можуть формувати негативне ставлення до певних видів тварин, що загрожує їх існуванню, а разом із цим й існуванню самої людини як виду.

Біолог: Гучної слави весняний кролик зажив у 19 ст. завдяки бестселеру Льюїса Керрола «Аліса в Країні див», хоча, за історичними свідченнями, кроликів по весні в Англії вважали божевільними ще в 15 ст. «Божевільна» поведінка кролика навесні насправді для нього органічна, досить жорстко запрограмована та є проявом агресивності самців у шлюбний період, що забезпечує ефективність природного відбору. Люди мають ставитись із повагою до природи, інакше вони можуть порушити її баланс, за що людству доведеться сплатити високу ціну.

Яке з наведених нижче тверджень найкраще виражає схожість поглядів психолога та біолога згідно з наведеним діалогом?

А. Агресивність кроликів-самців у шлюбний період навесні забезпечує ефективність природного відбору.

Б. Антропоцентричні інтерпретації поведінки тварин є штучними й не відповідають дійсному характеру поведінки тих чи тих тварин.

В. Поведінка кроликів навесні є для них органічною.

Г. Антропоцентричний погляд людини на природу є небезпечним, зокрема й для самої людини як виду.

Д. Різноманіття інтерпретацій поведінки тварин у різних культурах свідчить про поверховість сприйняття людиною тварин.

19. Спостерігач: Психометричний аналіз результатів тестувань показує наявність двох максимумів (горбів) на гістограмі розподілу тестових балів. Це свідчить про зловживання під час підготовки або проведення тестування.

Психометрист: Наявність або відсутність зловживань під час підготовки або проведення тестування є предметом дослідження правоохоронців, а не психометристів. Психометрія з'ясовує якісні показники тестування, зокрема за критерієм його неупередженості щодо певних категорій учасників. Наявність двох або більше максимумів на гістограмі свідчить про упередженість тесту щодо певних категорій учасників, які, можливо, мали різний рівень підготовки. Але ця упередженість без додаткового аналізу її причин не дає підстав для констатації наявності зловживань.

Яке з наведених нижче тверджень найбільше відбиває розбіжність у поглядах спостерігача й психометриста, висловлених ними в наведеному діалозі?

А. Установленням фактів зловживань під час підготовки й проведення тестувань мають займатися правоохоронні органи.

Б. Наявність двох максимумів на гістограмі свідчить про наявність зловживань під час підготовки або проведення тестувань.

В. Щоб засвідчити відсутність зловживань, знеособлені дані про результати тестувань мають бути надані всім зацікавленим особам для психометричного аналізу.

Г. Два максимуми на гістограмі результатів тестувань свідчать про упередженість тесту щодо певної категорії учасників тестування.

Д. Зловживань при підготовці й проведенні тестувань не повинно бути.

20. Алла: Читання книг є інтелектуальним еквівалентом інвестування грошей: ви інвестуєте свій час в читання в надії, що навчитеся з книг чогось такого, що надасть вам більше можливостей

бути успішним у житті, ніж ви могли б отримати, витративши цей час на щось інше, а не на читання.

Сергій: Це стосується тільки професійної літератури. Читання художніх книг схоже на перегляд серіалів: це просто втрачений час.

Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно описує прийом, який використовує Сергій для побудови контраргументу до твердження Алли?

А. Послаблення аналогії Алли за допомогою наведення іншої аналогії.

Б. Демонстрування суперечливості висновків, до яких приводять міркування Алли.

В. Наведення аналогії до міркувань Алли.

Г. Спростування відповідності наведеного Аллою прикладу сутності твердження.

Д. Висловлення сумніву в достовірності доказів, які зібрала Алла для підтвердження своєї думки.

21. Автор: Сократ – великий філософ Стародавньої Греції. Хоча він не залишив після себе жодного письмового твору, проте саме його вважають одним зі стовпів філософії. Сократ утвердив думку про марність людських зусиль зрозуміти хоч щось у цьому світі відомим твердженням: «Я знаю тільки те, що нічого не знаю».

Рецензент: Важко переоцінити роль Сократа в розвитку не тільки філософії, а й психології, педагогіки та багатьох інших наук. Сократівський метод лежить в основі теорії критичного мислення й діалогового навчання. Цей метод ґрунтується на твердженні: «Я знаю тільки те, що нічого не знаю», – і полягає в усвідомленні відносності будь-якого знання та необхідності його постійного поглиблення.

Яке з наведених нижче тверджень найкраще відображає розбіжність у поглядах автора та рецензента згідно з наведеним діалогом?

А. Учення Сократа спрямоване на вдосконалення людської природи шляхом набуття людиною нових знань.

Б. Сократ – великий філософ, який не залишив після себе жодних письмових творів.

В. Заявляючи, що «я знаю тільки те, що нічого не знаю», Сократ утвердив думку про неможливість пізнання світу

Г. Теорія критичного мислення спирається на сократівський метод пізнання.

Д. «Діалоги», написані учнем Сократа Платоном, послідовно відображають сократівський метод пізнання.

22. Світлана: Багато людей вважають, що від застуди та грипу можна вберегтися, якщо одягатися потепліше й максимально обмежувати час перебування на вулиці за холодної погоди. Однак це не так, оскільки і застуду, і грип спричиняють віруси, які не є дрібноживцями й низька температура для яких становить несприятливу умову для активації. Найчастіше причиною застуди й грипу є поведінка людей, коли вони занадто кутаються в теплий одяг і мало часу проводять на свіжому повітрі.

Юрій: Основним фактором, що спричиняє застуду та грип, є психічний стан людини: стреси, виснаження, перевтома різко підвищують ризик захворювання. Другим за значенням фактором є недотримання правил особистої гігієни. Натомість знижує небезпеку захворювання на застуду й грип фізична активність, тривалі прогулянки на свіжому повітрі.

Яке з наведених нижче тверджень найкраще виражає схожість поглядів Світлани та Юрія згідно з наведеним діалогом?

А. Застуду й грип спричиняють віруси, які не є дрібноживцями.

Б. Не можна вберегтися від застуди й грипу, якщо одягатися дуже тепло й мінімізувати перебування на свіжому повітрі.

В. Стреси, виснаження, перевтома є головними спричинниками підвищення ризику захворювання на грип і застуду.

Г. Низька температура не сприяє активації вірусів, і тому не варто боятися переохолодження.

Д. Дотримання правил особистої гігієни є важливим запобіжником застуди та грипу.

23. Професор: Адміністрація вишів нерідко з ентузіазмом ставиться до інформатизації навчального процесу, оскільки вважає, що це дасть змогу студентам вивчати більшу кількість курсів із залученням до викладання меншої кількості викладачів. У свою чергу викладачі насторожено сприймають запровадження інформатизації у виші, побоюючись утратити роботу. Насправді ж інформатизація навчального процесу передбачає створення комп'ютеризованих курсів, для розробки яких викладацький склад повинен докласти величезних зусиль. Таким чином, в умовах інформатизації

навчального процесу збільшення кількості курсів потребуватиме збільшення кількості викладачів.

Думку про те, що інформатизація навчального процесу дасть змогу студентам вивчати більшу кількість курсів із залученням меншої кількості викладачів, використано професором як

- А. обґрунтування висновку.
- Б. хибне твердження, яке спростовується.
- В. підтвердження доцільності інформатизації.
- Г. аргумент до його тези.
- Д. висновок із міркувань.

24. Керівник організації: Наша організація «Захисти вищу освіту» провела соціологічне опитування, поставивши респондентам (керівникам, викладачам і студентам вишів) питання про те, чи доцільно в умовах автономії вишів застосовувати загальнодержавні зовнішні стандартизовані тестування (ЗЗСТ) для забезпечення якості вищої освіти. Із 1024 опитаних 91 % негативно ставиться до цього, що переконливо доводить: переважна більшість громадян, які зацікавлені в якості вищої освіти, підтримує нас у тому, щоб звернутися до вищого органу управління у сфері освіти з вимогою повністю заборонити використання ЗЗСТ у вищій освіті.

Наведені міркування керівника організації вразливі для критики через усе, ОКРІМ

А. Не наведено даних, які б засвідчували репрезентативність вибірки опитування для задекларованого контингенту респондентів – керівників, викладачів, студентів вишів.

В. Проводиться думка, що вищий орган управління у сфері освіти має дослухатися до даних соціологічних опитувань.

В. Не враховано, що в якості вищої освіти зацікавлені не тільки керівники, викладачі й студенти вишів, а й, наприклад, роботодавці та загалом громадянське суспільство.

Г. Проігноровано, що в умовах автономії виші можуть самостійно обирати заходи, спрямовані на забезпечення якості освіти, серед яких може бути й ЗЗСТ (за їхнім вибором).

Д. Результати опитування необґрунтовано трактуються як уповноваження від громадськості на звернення організації до вищого органу управління у сфері освіти.

25. Професор: Фондові аналітики пов'язують раптові падіння ділової активності з національними або глобальними політичними кризами. Я дотримуюсь іншого погляду й пов'язую такі падіння з активністю Сонця, яка виливає на багато що, зокрема на ділову активність та ситуацію в політиці.

З висловлювання професора випливає, що він ставить міркування фондових аналітиків під сумнів, оскільки

А. припускає, що фондові аналітики мають свій інтерес на фондових ринках і навмисно пропонують штучні пояснення динаміки ділової активності на ринку, які важко верифікувати на основі об'єктивних показників.

Б. вважає, що вони перебільшують зв'язок між кризами в національній і міжнародній політиці з флуктуаційністю ділової активності на фондових ринках.

В. переконаний, що фондові аналітики, пов'язуючи падіння ділової активності з кризами в політиці, намагаються зняти із себе відповідальність за необґрунтовані прогнози, зроблені ними.

Г. убачає інший причиново-наслідковий зв'язок: сонячна активність впливає одночасно як на ділову, так і на політичну активність, тим самим зумовлюючи кореляцію між ними, наявність якої не гарантує безпосереднього причиново-наслідкового зв'язку між ними.

Д. усвідомлює, що інформація про зв'язок між політичними подіями й активністю на фондових ринках надасть можливість добре обізнаним у питаннях політики нечесним, але впливовим фондовим гравцям отримувати суттєві переваги.

26. Доповідач: У 1885 р. Вільям Бентлі, використовуючи прилад, який він сконструював із фотоапарата й мікроскопа, першим сфотографував сніжинку. Він був настільки вражений її красою, що зробив ще 5000 знімків різних сніжинок. Бентлі навіть спробував створити класифікацію форм сніжинок, проте із цього нічого не вийшло: усі сніжинки були різними. Унікальну неповторність сніжинок можна вважати підставою для визнання незбагненого розмаїття природи.

Експерт: Насправді, усе в природі неповторне: немає двох однакових мурах, двох однакових піщинок, рослин, зірок, людей - нічого. Якщо два об'єкти здаються однаковими, то більш прискіпливий погляд завжди покаже, що вони все ж у чомусь різні.

Так, брати-близнюки є різними особистостями, не говорячи вже про те, що вони мають різні відбитки пальців.

У чому полягає розбіжність поглядів доповідача й експерта згідно з наведеним діалогом?

А. Неповторність сніжинок надає підстави для висновку про розмаїття природи.

Б. Аналіз форм 5000 сніжинок надає необхідну підставу для висновку про неповторність форм сніжинок.

В. Брати-близнюки мають різні відбитки пальців.

Г. Сніжинки мають унікальну властивість – усі вони мають різну форму.

Д. Будь-які два об'єкти природи завжди в чомусь відрізняються один від одного.

27. Найкращі дитячі книжки моделюють життя. Так, у «Пригодах Буратіно», як в енциклопедії, зібрані типові обставини й характери, подоби яких людина може знайти в реальному житті: тато Карло й Буратіно, Карабас Барабас і Мальвіна, пудель Артемон і доберман-пінчер, лисиця Аліса й кіт Базилю. Ці характери залишаються з людиною впродовж усього її життя, хоча їх сприйняття динамічно змінюється разом із розвитком особистості.

Який з наведених фрагментів найбільш логічно завершує твердження: «Дорослим варто читати й обговорювати дитячі книжки разом із дітьми й онуками, оскільки це...».

А. дозволяє дітям опрацювати різні моделі поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Б. сприяє розвитку критичного мислення через аналіз сюжетних ліній і поведінки героїв.

В. допомагає дорослим переглянути власні усталені погляди завдяки спостереженням за дитячою рефлексією тих самих сюжетів.

Г. сприяє формуванню спільної системи цінностей різних поколінь і водночас дозволяє дорослому по-іншому подивитися на відоме.

Д. надає дорослим можливість передати дітям й онукам власний досвід сприйняття типових життєвих ситуацій, з якими вони будуть стикатися у своєму житті.

28. Супротивники участі України в міжнародному дослідженні PISA, яке оцінює ступінь підготовленості школярів 15-річного віку з математики, природничих наук і мови, мотивують свою позицію тим,

що такі дослідження неправильно орієнтують учнів і вчителів у навчанні, підміняючи високу ідею пошуку істини в пізнанні банальним прагненням отримати високу позицію в рейтингу за результатами тестування. Натомість прихильники участі України в дослідженні PISA, заперечуючи міркування супротивників участі в проєкті, стверджують, що...

Яке з наведених нижче тверджень найбільш логічно завершує аргумент прихильників дослідження PISA?

А. висококваліфіковані фахівці для дослідження PISA готують такі завдання, які спонукають учасників проводити самостійно мікродослідження й робити власні маленькі відкриття.

Б. 75 % завдань тестів PISA є завданнями відкритого типу, що передбачають розгорнуту аргументацію відповіді, яка перевіряється кваліфікованими екзаменаторами.

В. участь у дослідженні PISA бере лише 1 % школярів у віці 15 років, що не може суттєво впливати на систему освіти.

Г. участь у дослідженні PISA дозволяє подивитися на систему освіти збоку, оцінити її стан на тлі інших країн, завдяки чому правильно обирати напрямки вдосконалення системи освіти України.

Д. Польща, яка бере активну участь в дослідженні PISA, спромоглася піднятися в рейтингу цього дослідження до рівня країн-лідерів.

29. Ідеалісти, стверджуючи, що люди не народжуються недобрими, а стають такими під впливом створених ними ж самими недосконалих інституцій, помиляються, тому що не розуміють реального взаємозв'язку між сутністю людей та тих інституцій, що ними створені. Зрештою, будь-яка інституція є лише зібранням людей.

Яке з поданих нижче тверджень, якщо воно істинне, є підґрунтям для міркування соціолога?

А. Люди, які в установі діють спільно, можуть зробити більше добра або зла, ніж люди, які діють окремо.

Б. Інституції, створені людьми, є недосконалими.

В. Людська істота за своєю сутністю не є ідеальною.

Г. Інституції, що створюються суспільством, є найнадійнішими захисниками громадських цінностей.

Д. Ціле не визначається властивостями своїх складових.

30. Підприємець: Висновки щодо національних особливостей культури праці в Німеччині й в Україні можна зробити на основі такого факту з мого досвіду.

У 1993 р. мені знадобилося перевезти фурами 700 велосипедів із Німеччини до України. Трос німецьких робітників попросили за їх завантаження 15 євро за годину на кожного. Мені це здалося задорого, але погодився, хоча й припускав, що вони будуть тягнути час, адже оплата погодинна, а отже, чим довше вантажиш – тим більше отримуєш. Проте німці накинулися на велосипеди й уже за 2 год. 45 хв. закінчили роботу.

Приїхала мої фури в Україну. Підрядник, якого я знайшов для розвантаження, сказав, що для роботи йому потрібні вісім робітників. Розвантажували вони велосипеди два дні по вісім годин... Те, що троє вантажили за менше ніж три години!

Таким чином, наша культура праці набагато нижча за німецьку.

Яке з наведених нижче тверджень показує найбільший недолік аргументації підприємця?

А. Не можна порівнювати робітників різних країн, особливо якщо ці робітники працюють у країнах із різною економічною ситуацією.

Б. Умови праці під час завантаження й розвантаження можуть мати істотні відмінності.

В. Вартість послуг в Україні за розвантаження велосипедів не наведено.

Г. Про умови праці в Німеччині домовлялися всі робітники разом, а в Україні - підрядник.

Д. Обмежена репрезентативність даних не може забезпечити достовірність висновків про відмінності культури праці в Україні й Німеччині.

31. Психолог: Добре відомо, що гнів часто призводить до тимчасового підвищення кров'яного тиску. Недавні дослідження також показали, що люди, які легко впадають у стан гніву, мають суттєво вищу ймовірність мати постійно високий кров'яний тиск, ніж люди з більш урівноваженим характером. Зіставлення цих даних із даними багаторічних спостережень, які свідчать, що люди з постійним високим тиском крові мають більше шансів мати захворювання серця, дає підстави для висновку, що серцевні захворювання можуть бути наслідком дії психологічних факторів.

Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, може

послабити аргументацію психолога?

А. Тим, хто легко впадає в стан гніву, як правило, складніше повністю відновитися після серцевого нападу, ніж іншим людям.

Б. Ліки, що створені для зниження високого кров'яного тиску, можуть сильно впливати на настрій тих, хто їх уживає.

В. У людей з урівноваженим характером високий кров'яний тиск практично ніколи не призводить до серцевих захворювань.

Г. Ті люди, які дізналися, що мають захворювання серця, мають схильність упадати в розпач від найменших труднощів.

Д. Психологічні фактори, що зумовлюють постійний високий кров'яний тиск, зазвичай спричиняють до того, що люди легко впадають у стан гніву.

32. Культуролог: Малоімовірно, що хтось буде заперечувати, що абсурдно критикувати когось за критичність. Цілком зрозуміло, що люди мають оцінювати одне одного й що при цьому не всі оцінки будуть позитивними. Разом із тим мудрість полягає в запобіганні засуджувальному мисленню. Засуджувально мислити – значить не просто негативно оцінювати іншого, а робити це ще до того, як було докладено максимальних зусиль для того, щоб його зрозуміти.

Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно виражає головну думку культуролога?

А. Засуджувально мислити означає не просто негативно оцінювати когось, а робити це ще до того, як докладено максимальних зусиль зрозуміти його.

Б. Абсурдно критикувати когось за критичність.

В. Малоімовірно, що хтось буде заперечувати, що критикувати когось за критичність абсурдно.

Г. Не всі оцінки людьми одне одного можуть бути позитивними.

Д. Мудрість полягає в запобіганні засуджувальному мисленню.

33. Іван: Художні музеї створюють заради того, щоб зберігати витвори мистецтва й робити їх доступними для громадськості. Тому музеї мають шукати, купувати й експонувати витвори мистецтва кожного мистецького періоду й жанру, навіть якщо ці роботи не визнані експертами за шедеври.

Катерина: Художні музеї мають витратити свої обмежені кошти на придбання творів лише визнаних майстрів, щоб забезпечити збереження найкращих творів мистецтва.

Яке з наведених нижче тверджень найкраще відображає розбіжність у поглядах Івана й Катерини, висловлених у наведеному вище діалозі?

А. Багато мистецьких шедеврів свого часу не визнавалися мистецтвознавцями за шедеври.

Б. Художні музеї мають представляти у своїх колекціях усі жанри мистецтва.

В. Художні музеї мають докладати максимум зусиль для збереження витворів мистецтва у своїх колекціях.

Г. Заради повноти представлення художніх періодів і жанрів музеї можуть купувати твори не визнаних митців.

Д. Усі твори мистецтва, що визнані експертами за шедеври, є насправді шедеврами.

34. Кореспондент: Першовідкривача ДНК Нобелівського лауреата Джеймса Вотсона позбавили почесних звань у лабораторії Cold Spring Harbor, яку він раніше очолював, за расистські висловлювання щодо африканців. Колеги вченого відзначили в заяві: «Висловлювання доктора Вотсона варті осуду, не підтверджуються наукою й жодним чином не відображають поглядів лабораторії». Приводом для такого рішення стали висловлювання 90-річного Вотсона про те, що соціальна політика, яка проводиться в Африці, помилково ґрунтується на тому, що рівень інтелекту її аборигенів дорівнює рівню інтелекту інших рас. У 2017 р. Вотстон також заявляв, що чорношкірі не мають такого самого розуму, як представники європеїдної раси, і тому передбачав Африці сумне майбутнє. Вотсон отримав Нобелівську премію за відкриття структури ДНК як подвійної спіралі в 1962 р.

Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, найкраще обґрунтовує розбіжності в поглядах Джеймса Вотсона та співробітників лабораторії Cold Spring Harbor, згідно з інформацією кореспондента?

А. Жива ДНК має смужну структуру, а Вотсон спостерігав мертву ДНК, яка в його дослідженні закрутилася в подвійну спіраль.

Б. Наукою не виявлено залежності інтелекту від расових особливостей людини.

В. Поняття інтелекту є надзвичайно складним.

Г. Британські вчені з Університетського коледжу Лондона з'ясували, що перша людина в Британії була темношкірою.

Д. За час існування Нобелівської премії 14 її лауреатів були чорношкірими.

35. Начальник транспортного відділу: Ми створили муніципальну систему забезпечення якості роботи муніципального транспорту (МСЗЯРМТ), яка генерує щотижневі звіти за показниками якості. Деякі громадяни цікавляться точністю оцінок показників якості, які видає ця система. Щотижневі звіти демонструють високий ступінь стабільності, і це є переконливим свідченням точності оцінок МСЗЯРМТ.

Міркування начальника транспортного відділу щодо обґрунтування точності розрахунків показників якості за допомогою МСЗЯРМТ недосконалі, оскільки в його міркуваннях

А. не обґрунтовано, що стабільність оцінок МСЗЯРМТ важливіша за їхню точність.

Б. не розглянуто точність системи МСЗЯРМТ в інших можливих застосуваннях.

В. припускається, що оцінки системи МСЗЯРМТ мають бути стабільними, навіть якщо вони неточні.

Г. визнається, що точність результатів є єдиним критерієм досконалості системи МСЗЯРМТ.

Д. не береться до уваги, що система МСЗЯРМТ може генерувати стабільні, але не точні дані.

36. Симпліціо: На відміну від багатьох мов, в українській іменники мають форму кличного відмінка. Головне правило утворення цієї форми дуже просте: додавай собі певний голосний звук до основи, наприклад, *Петро - Петре, Василь - Василю, Алла - Алло, Надія - Надіє* тощо. Простота цього правила може свідчити про те, що, наприклад, порівняно з російською, українська мова менш довершена, адже найпростіші правила творення форм слова мають штучні мови, як, наприклад, есперанто, яку створив польський лікар і поліглот Людовик Заменгоф 1887 р.

Учасник ЗНО: Правила утворення форми кличного відмінка в українській мові надзвичайно складні: відповідна стаття у Вікіпедії містить більше двох сторінок тексту А 4 і присвячена безлічі уточнень щодо застосування головного правила. За відомими теоріями, українську мову відносять до категорії найстаріших мов, що знаходяться в самому корені гілки яфетських мов.

Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно відображає основу розбіжностей поглядів Симпліцію й учасника ЗНО в наведеному вище діалозі?

А. Правило утворення форм кличного відмінка ґрунтується на додаванні відповідного голосного звуку до основи іменника.

Б. Українська мова менш довершена, порівняно з російською.

В. Щоб проаналізувати будь-яке правило формотворення іменників, достатньо ознайомитись із відповідною темою у Вікіпедії.

Г. Російська мова не належить до найстаріших, оскільки вона зазнала вливу багатьох інших мов.

Д. Утворення форми кличного відмінка в українській мові ґрунтується на головному правилі, але не вичерпується ним.

37. Соціолог: У період повільних змін у суспільстві молодь дослухається до порад старшого покоління. Коли ж у суспільстві відбуваються швидкі зміни, молодь уважає, що досвід старших мало відповідає духу часу, і тому не дослухається до їхніх порад. Таким чином, швидкість змін у суспільстві можна вимірювати ступенем відмінності поглядів молоді від поглядів старшого покоління.

На яке з наведених нижче припущень спирається міркування соціолога?

А. Молодь, на відмінну від людей старшого покоління, може більш точно визначити, наскільки швидко змінюється суспільство.

Б. Глибина відмінностей між поглядами молодшого й старшого поколінь залежить від ступеня корисності досвіду старшого покоління для молоді.

В. Чим менше молодь дослухається до порад старшого покоління, тим більша відмінність її поглядів від поглядів старшого покоління.

Г. Чим швидші зміни в суспільстві, тим менш корисний досвід старшого покоління для молоді.

Д. Молодь цінує поради старших настільки, наскільки їхній досвід є корисним для неї.

Література:

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.

2. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 4-те вид., переробл. та допов. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 334 с.

3. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
4. Хоменко І. В. Логіка - юристам: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
5. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.
6. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2015. 336 с.
7. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
8. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.
9. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.
10. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.
11. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.
12. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.
13. Комаха Л.Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні. Монографія. Центр учбової літератури, 2020.
14. Конверський. А.Є. Критичне мислення. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
15. Логіка. Підручник. За заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.
16. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Критичне мислення як загальна здатність розуміння дискурсивної організації мовлення, оцінки ідей та думок передбачає також перевірку точності тверджень та обґрунтованості міркувань, системну

оцінку аргументів на основі чітких раціональних критеріїв, генерацію та інтелектуальну обробку інформації, отриманої на основі спостереження, досвіду, комунікації або власних роздумів.

Критичне мислення передбачає наявність п'яти важливих характерних рис: 1) вмiє мислити самостійно; 2) вмiє шукати і аналізувати інформацію; 3) допитливість (має бажання пізнати щось нове); 4) вмiє знайти власне рішення проблеми та сформулювати переконливу аргументацію рішення; 5) вмiє публічно обговорювати та відстоювати свою думку в дебатах, дискусії, обговоренні. Критичне мислення відрізняється від творчого. Під час критичного мислення нові рішення будуються на основі відомої інформації, яка накладається на існуючий життєвий досвід, а під час творчого мислення нові рішення будуються, виходячи за межі відомої інформації та життєвого досвіду.

Ключові поняття модуля: мовець, слухач, автор, читач, учасник спілкування, комунікант, адресат, адресант, мовна особистість, комунікативна роль, образ, оповідач, герой, персонаж, дійова особа, текст, метатекст, гіпертекст, підтекст, інтертекстуальність, опис, розповідь, роздум (міркування), комунікація (вербальна й невербальна), спілкування, комунікативний процес, мовленнєва дія (комунікативний акт), вербальний контакт, монолог, діалог, полілог, дискурс, мотив, мета спілкування (комунікативна мета), інтенція (намір) мовця, функція, стратегія, тактика, кодекс, закон, принцип, максима комунікації, ситуація, контекст, умови спілкування, статус, комунікативна роль, інформація, повідомлення, обсяг інформації, позатекстова інформація, експліцитна інформація, імпліцитна інформація, фільтр, фрейм, пресупозиція, інференція, експлікатури, імплікатури, тема-ремне членування (відоме, дане), цілісність, зв'язність, інформативність, логічність, експресивність, емоційність, зміст, тема, мікротема, ідея, головна думка, побічна ідея, дійсність, референція, факт, уява, уявлення, поняття, концепт, судження, оцінка, значення, смисл, концептуальна картина світу, форма, структура, назва, композиція, сюжет, фабула, абзац, надфразна єдність, топос, хронотоп (часопростір), мова, мовна картина світу, мовлення, код, мовний (вербальний) засіб вираження, невербальний засіб, стилістичний засіб виразності, риторична фігура, риторичний прийом, стиль (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, епістолярний, конфесійний, розмовно-побутовий), підстиль, рід, жанр,

закон риторики, розділ риторики, інвенція, диспозиція, елокуція/елоквенція, меморія, акція, логос, етос, пафос, топос, комунікативна позиція, точка зору, доведення, переконання, преференція, провокування, затягування, апеляція (звертання), запрошення, вибачення, наказ, прохання, привітання, дискусія, комунікативна поведінка, домінування, маніпуляція, суперництво, партнерство, співробітництво, конфлікт, компроміс, етикет, формула ввічливості, кліше, ціннісна картина світу, звук, слово, речення, висловлення, фраза, питання, відповідь, репліка, пропозиція, інтонація, наголос, засіб зв'язку

Загальні методичні вказівки до задач на критичне мислення

Логіко-структурний аналіз вербальних текстів розкриває логіку сенсу і може здійснюватись на різному ступені «глибини». Все залежить від багатства логічного арсеналу, що задіяний для цієї мети, наявності часу та рівня аналітичного досвіду. Запропонований логічний аналіз не може мати абсолютної закінченої форми, але є достатнім для у розуміння шляху вибору правильної відповіді на поставлені запитання.

Оскільки тексти взяті з різних областей академічних знань, то будь, яка попередня інформація і загальні знання з цих областей можуть виявитися корисними. Всі питання необхідно вирішувати в умовах браку часу, тому рекомендуємо зосередитися на самих питаннях і спробувати витягти з них максимум інформації.

Всі питання до текстів можна поділити на 3 групи:

1) конкретні питання - відносяться до певної частини тексту. Наприклад, визначення чого-небудь в тексті, сенс будь-якого слова або речення. На ці питання бажано відповідати в першу чергу, тому що інформація, необхідна для них відносно невелика: достатньо прочитати речення або, максимум, абзацу.

2) питання на розуміння уривка тексту - в них слід визначити, яка із відповідей суперечить, а яка відповідає уривку. На них слід відповідати після того, як накопичилося достатньо інформації, що дозволяє робити будь-які висновки щодо думки автора або сенсу уривка.

3) загальні питання, що перевіряють розуміння головної ідеї тексту, а також уміння підібрати відповідну назву для уривка. Цими питаннями варто займатися в самому кінці, тому що ви вже отримали необхідну інформацію для рішення, коли відповідали на попередні

питання. Однак, якщо вже після першого прочитання тексту з'ясована його основна ідея, то можна спробувати відповісти на загальне питання на самому початку.

Питання на розуміння займають більше часу, ніж конкретні питання. Слід звернути увагу на питання, побудовані на запереченні, наприклад, яка з відповідей не слідує з уривку; яка з відповідей суперечить уривку, яка з відповідей неможлива з уривка; всі відповіді вірні, крім ... і т. п. таких питаннях слід переконатися, що решта відповідей дійсно відповідають уривку. Якщо мало часу, то можна ризикнути і відкинути найбільш нелогічну, як на вашу думку, відповідь.

У відповідях на запитання можна покладатися на загальні знання та природну логіку. Оскільки всі питання відносяться до наведеного який взятий з академічної, наукової або науково-популярної літератури, навряд чи в них з'являться свідомо невірні ідеї.

В першу чергу відповідайте на конкретні питання. Після цього постарайтеся скористатися інформацією, придбаною при вирішенні для відповіді на загальні питання і питання на розуміння. Це дозволить витратити менше часу на читання самого тексту. Відкидайте нелогічні, занадто загальні і неетичні відповіді.

Слід обережно ставитися до занадто узагальнюючих відповідей. Автори академічних статей не роблять категоричних заяв, а використовують більш гнучкі формулювання. Тому до слів типу: все, завжди, ніколи, ніхто і аналогічним потрібно ставитися з особливою увагою.

Слід обережно ставитися до відповідей, які є цитатами з тексту. Якщо цитата точна, цілком можливо, що вона не відповідає на запитання. Якщо ж вона має відношення до запитання, слід перевірити, чи не були в ній змінені деякі слова, які поміняли весь сенс. Таку відповідь потрібно ретельно перевірити, перш ніж її вибирати.

Одним із способів знаходження правильної відповіді служить принцип елімінації. Не втрачайте часу в нескінченних сумнівах. Якщо важко, поставте знак питання поруч і переходьте до наступного. Іноді вирішення інших питань допомагає вибрати правильну відповідь там, де ви раніше сумнівалися.

Якщо дві відповіді схожі за побудовою, проте протилежні за змістом, то, швидше за все, одна з них правильна.

ТЕМА 7. МОВЛЕННЄВА КОМУНІКАЦІЯ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Питання теми:

1. Природа, функції, типи та моделі комунікації.
2. Компоненти комунікації.
3. Форми мовного спілкування.
4. Породження і сприйняття мовлення як основа комунікації.
5. Загальна характеристика складових комунікативного акту.
6. Засоби мовного коду в комунікації.

Практичні завдання:

1. Прочитайте текст і виконайте завдання

(1) Мовне питання в новій Україні, схоже, утратило актуальність, і досвідчені західні політологи констатують наявний status quo - реальний безконфліктний білінгвізм.

(2) Проте прогрес у розв'язанні мовного питання половинчастий і не в змозі зняти конфлікт, який усе ж є: досі домінує російськомовна друкована преса, російськомовний продукт панує в популярній культурі, не контролюється реальний мовний режим у викладанні в школах і вишах. Певний поступ спостерігається в побуті: дедалі частіше до вас звертаються українською, і це сприймається як норма.

(3) Безконфліктний білінгвізм – це міф. Взаємодіючи в одному просторі, різні мови невпинно витискають одна одну. І річ не в тім, що якась із мов краща за іншу. Для кожного мовця його рідна мова наймилозвучніша. Більша розвиненість певної мови порівняно з іншими значною мірою забобон. То чому ж у такому разі нам варто послуговуватися саме українською?

(4) Громадянам України варто послуговуватися українською мовою, щоб зберегти концентрований досвід поколінь. Є кілька простих міркувань.

(5) Перше: будь-яка мова - це пов'язана з певною історичною традицією сума текстів, які були нею вимовлені, культурно артикульовані; це концентрований досвід поколінь, це думки й емоції, які в ній закарбувалися. Відмова, забуття - незворотна втрата безцінної інформації, тоді як гуманітарний пафос початку ХХІ століття полягає в тому, що кожна одиниця культури має бути збережена в інтересах

усього людства. Якщо українці не збережуть свою мову в живому, а не архівному вигляді, за них це не зробить ніхто.

(6) По-друге: рано забувати про період імперської дискримінації, коли українцям забороняли бути собою. Ця дискримінація триває досі, тільки тепер вона здійснюється за інерцією. Важать також спотворений ринок і невпинна агресивна експансія колишньої метрополії. Так, нині все вже не так критично, але неможливість обходитися своєю мовою у своїй країні є не лише зазіханням на природні права громадян, а й на елементарну справедливість, яка, поза всім, на боці україномовних українців.

(7) І, по-третє, доки існує мовне питання, український суверенітет перебуває під загрозою.

(8) Тімоті Снайдер, професор Єльського університету, трактує сьогодні побутову українську двомовність із неприхованим захватом як ознаку поширеної в нас автоматичної чужості, гарних манер. Гідний вихід із мовного глухого кута: розмовляймо як кому зручно, керуймося доброзичливістю - і буде нам європейське щастя.

(9) Промовистим щодо цього є статус ірландської (гельської) мови в Ірландії. Південноірландський журналіст проїхався країною, послуговуючись тільки рідною мовою. Результат польових досліджень виявився ще гіршим, ніж дані останнього перепису: ірландською постійно користується приблизно 7 % населення, решта - англійською. Одиниці можуть згадати щось зі шкільного курсу, а наполягання на спілкуванні рідною мовою викликає агресію. Зауважмо: кого-кого, а ірландців важко запідозрити в браку патріотизму. Ніщо не врятує мову-лузера від долі музейного артефакту.

(10) Тут варто нагадати, що довгий час привілейовані верстви різних країн уникали спілкування живою народною мовою. Освічені класи України в XVII столітті виробили штучну словенсько-руську мову на базі церковнослов'янської, саме нею творили інтелектуали Могиланки й писав Сковорода. А от при дворі Речі Посполитої радо спілкувалися руською (= українською) поряд із латиною, аби лише не переходили на плебейську польську.

(11) Залежно від успішності Української держави як проекту українська або безальтернативно затвердиться в статусі High Language (Н-мови), підтягуючи під себе повсякденні практики, або російська залишиться де-факто домінантною, і тоді перспектива української – кумедна суржикізація.

1) У якому з-поміж поданих нижче тверджень сформульовано головну думку тексту?

А. Сьогоднішній половинчастий прогрес у розв'язанні мовного питання не в змозі зняти конфлікт, спричинений домінуванням російської мови у важливих сферах життя в Україні.

Б. Мовне питання може втратити актуальність лише тоді, коли в Україні утвердиться ситуація реального безконфліктного білінгвізму.

В. Україні варто досягти реального прогресу в мовному питанні, створивши умови для функціонування української як Н-мови передовсім шляхом забезпечення успішності української держави як проекту.

Г. Суспільство не має права приректи українську мову на долю музейного артефакту, закріпивши за нею статус мови-лузера.

Д. Держава має відновити справедливість і захистити природне право українців обходитися своєю мовою у своїй країні.

2) Як впливає з тексту, збереження мови в живому вигляді, а не в її архівному

варіанті на практиці може забезпечити

А. сприйняття української мови як одиниці культури.

Б. повага до культурно артикульованої історичної традиції.

В. збереження й охорона пам'яток писемності.

Г. усвідомлення гуманітарного пафосу ХХІ ст.

Д. узвичаєння україномовних суспільних практик.

3) Збереження до сьогодні питанням про можливість українців користуватися рідною мовою своєї гостроти свідчить про

А. неухильне дотримання вимог елементарної справедливості.

Б. сформованість у суспільстві належного ставлення до титульної нації.

В. уразливість права україномовних українців бути собою.

Г. надійний ступінь захищеності українського суверенітету.

Д. захищеність у країні природних прав „україномовних громадян.

4) Говорячи про безконфліктний білінгвізм як про «гідний вихід із мовного глухого кута» (абзац 8) для України, автор

А. іронізує, вважаючи такий погляд ілюзією.

- Б. глузує з тих, хто думає, як Тімоті Снайдер.
- В. прагне приховати свої справжні думки.
- Г. висловлює погляд більшості громадян.
- Д. солідаризується з Тімоті Снайдером.

5) Можна припустити, що практика використання в різних країнах поряд із живою народною мовою також мови привілейованих класів тривала до

- А. постанови загальнонародної мови в її розмовному й літературному варіантах.
- Б. визнання верхами суспільства розвиненості й цінності рідної мови.
- В. періоду соціального вирівнювання й зникнення аристократії.
- Г. занепаду локальних мов і утвердження мов поширених.
- Д. завершення періоду утворення європейських держав.

6) Стан речей, описаний в уривку *«...Рано забувати про період імперської дискримінації, коли українцям забороняли бути собою. Ця дискримінація триває досі, тільки тепер вона здійснюється за інерцією»* (абзац 6), подібний у присутніх ознаках до ситуації, окресленої у фрагменті

А. Вибираючи між жінкою й чоловіком однакової кваліфікації, роботодавці, як правило, обирають найбільш перспективного, амбітного претендента.

Б. Усе ще не готове вписати у свою систему цінностей жінку як публічну діячку, як успішну особистість, сучасне суспільство усіма силами прагне бодай накинути на неї стереотипний покрив слабкої статі.

В. Схильність дорослих керуватися в сприйнятті власної дитини попередніми уявленнями про неї навіть тоді, коли вона стає старшою, із часом перетворюється на гальмо в стосунках між рідними людьми.

Г. На сьогодні багато студентів, наслідуючи досвід своїх батьків, обирають спеціалізації, які не приводять до успішної кар'єри з високими заробітками.

Д. Реформи в українській армії покликані подолати традиційне ставлення до контрактників як до тимчасових найманців, яких не турбують питання честі мундира, а яким цікаві лише гроші.

2. Прочитайте текст і виконайте завдання

Прекрасна відповідь Шведської академії

Шведська академія 2016 р. ухвалила незвичайне рішення – присудити Нобелівську премію з літератури рок-музикантові Бобу Ділану «за створення нових поетичних експресій в американській пісенній традиції».

Сам Ділан на церемонію вручення премії приїхати не зміг. Його пісню «A Hard Rain's A-Gonna Fall» виконала подруга співака, письменниця й музикантка Патті Сміт.

Нобелівську промову Боба Ділана на церемонії вручення зачитала від його імені посол США у Швеції. Поет передав присутнім, що душею він з ними, і подякував Шведській академії за те, що його пісні розцінили як літературну роботу.

(1) Доброго всім вечора! Мої теплі вітання членам Шведської академії й усім присутнім почесним гостям!

(2) Отримати таку престижну нагороду для мене величезна честь. Я ніколи не міг уявити або припустити, що мені вручать Нобелівську премію з літератури. З дитинства я всотував творіння тих, хто був раніше визнаний достойним цієї відзнаки: Редьярда Кіплінга, Бернарда Шоу, Томаса Манна, Перл Бак, Альбера Камю, Ернеста Гемінгвея. Ці гіганти літератури, чії книги зберігають у бібліотеках по всьому світу й сприймають із благоговінням, завжди справляли на мене глибоке враження. Те, що тепер моє ім'я буде з ними в одному списку, насправді неймовірно.

(3) Якби хтось коли-небудь сказав мені, що в мене є хоч найменший шанс отримати Нобелівську премію, я подумав би, що вірогідність цього така ж, як опинитися на Місяці. Правду сказати, того року, коли я народився, і ще кілька років по тому не було людини у світі, яку б визнали достойною Нобелівської премії з літератури.

(4) Коли надійшла ця дивовижна новина, мені знадобився деякий час, щоб осмислити її. Мене займало міркування про найбільшу фігуру в літературі - Вільяма Шекспіра. Заледве його відвідувала думка про те, що він займається літературою. Він писав для сцени, його тексти призначалися для декламації, а не для читання. Шекспір, напевне, багато роздумував, коли творив «Гамлета». Для яких акторів підходять ролі в трагедії і як її зрежисувати? Чи насправді дійство має відбуватися в Данії?

(5) Безумовно, найбільше Шекспіра цікавили його творчість й амбіційні проекти, але разом із тим були й буденні проблеми, що вимагали уваги. Чи вистачить грошей? Чи прийнятні наші умови для спонсорів? Де роздобути череп? Готовий посперечатися, що питання «А чи це література?» було останнім з того, над чим він міг замислюватися.

(6) Коли я підлітком почав писати пісні і навіть коли до мене прийшло перше визнання, я не мріяв про особливу долю для своїх пісень. Я припускав, що вони звучатимуть у кав'ярнях, у барах, а можливо, коли-небудь й у таких місцях, як «Карнегі-хол», «Лондон Паладіум». У сміливих мріях я уявляв, як записую альбом і слухаю свої пісні по радіо. Такий поворот долі здавався мені по-справжньому великою нагородою. Адже це означає, що тебе слухає багато людей і що ти зможеш продовжувати творити.

(7) Що ж, я займаюся цим уже досить довго. Записав десятки альбомів і зіграв тисячі концертів по всьому світові. Але центр усього, що я роблю, - це мої пісні. Схоже, вони знайшли своє місце в житті багатьох людей і в багатьох культурах. Я вдячний за це.

(8) Разом із тим є одне, про що варто сказати окремо. Я грав наживо для 50-ти тисяч чоловік і для 50-ти чоловік, і я можу стверджувати, що для 50-ти чоловік грати важче. 50 тисяч чоловік перетворюються на цілісний організм, а 50 чоловік - ні: кожен слухач - особистість із власним внутрішнім світом, здатна сприймати тебе по-своєму. Твоя щирість, співмірна твоєму талантові, по-справжньому перевіряється на істинність. Я свідомий того, як небагато людей входить до складу Нобелівського комітету.

(9) Як це було із Шекспіром, моя голова занадто часто зайнята творчими амбіціями й спробами розібратися в різних життєвих справах. Хто з музикантів краще зіграє ці пісні? Чи в тій студії, де треба, я їх записую? Чи вдало вибрана тональність для пісні?

(10) Деякі речі не змінюються й за чотириста років.

(11) У мене ніколи не було часу задатися питанням: «Мої пісні – це література?» Тож я вдячний Шведській академії за час, витрачений на те, щоб дати відповідь на моє питання, і за те, що ця відповідь виявилася такою прекрасною.

(12) Бажаю вам усього найкращого, Боб Ділан.

Ресурс: http://blog.yakaboo.ua/ru/nobelivska_promova-boba-dilana-u-mene- ne-bulo-chasu-zapytaty sebe-a moyi pisni-ce-literatura/.

- 1) Боб Ділан подякував Шведській академії за те, що
А. він нарешті задався питанням: «Мої пісні - це література?»
Б. його пісні було визнано літературною справою.
В. премію було вперше присуджено рок-музикантові.
Г. попри очікування він отримав престижну нагороду.
Д. його ім'я в одному списку з гігантами літератури.
- 2) Частина тексту, подана курсивом, на відміну від основного тексту, має ознаки, названі в усіх рядках, ОКРІМ
А. містить інформацію, супровідну щодо основної.
Б. написана іншим автором, який є журналістом.
В. повідомляє про історію написання тексту промови.
Г. слугує преамбулою до основного тексту.
Д. є стислим викладом змісту основної частини.
- 3) Головну думку Боба Ділана найкраще висловлено в рядку
А. Його пісні знайшли місце в житті людей у багатьох культурах.
Б. Справа митця - творчість, оцінювати ж її - почесна справа академії.
В. Пісенну творчість варто визнати літературною справою.
Г. Те, що його ім'я буде в списку з гігантами літератури, неймовірно.
Д. Центр усього, що рок-музикант робить у житті, - це його пісні.
- 4) *Фраза Ділана «Я свідомий того, як небагато людей входить до складу Нобелівського комітету» є найімовірніше*
А. натяком на те, як складно отримати визнання Шведської академії.
Б. констатацією того, що склад комітету - у край обмежене коло людей.
В. припущенням, що ця перевірка на істинність не була для нього суворою.
Г. компліментом членам Нобелівського комітету як особистостям.
Д. запереченням того, що Нобелівській комітет - цілісний організм.
- 5) Ділан проводить паралель між театральнo-драматичною творчістю Шекспіра і між власною пісенною творчістю, щоб

- А з'ясувати відмінність між цими видами творчості.
- Б обґрунтувати неподібність їхніх мистецьких уподобань.
- В осмислити причетність своєї творчості до літератури.
- Г показати їх принципову несумісність із літературою.
- Д пожалітися на буденність мистецького буття.

6) Якщо взяти до уваги те, що Ділан народився 1941-го року, то, найімовірніше, Нобелівська премія не вручалася в період

- А. 1944-1947 рр.
- Б. 1940-1943 рр.
- В. 1936-1941 рр.
- Г. 1942-1946 рр.
- Д. 1941-1942 рр.

3. Прочитайте текст і виконайте завдання

(1) «Щоб убити поета, достатньо поставити йому пам'ятник». Цей, може, дещо категоричний афоризм в Україні набув виняткової актуальності. Кількість монументів Батькові нації не піддається точному підрахунку. У кожному разі вона значно перевищує кількість видань «Кобзаря». І йдеться навіть не про те, що будь-якого поета краще читати, ніж на нього дивитися. Питання: на кого дивитися? На похмурого старого (про всяк випадок нагадаю: Тарасові Григоровичу було відпущено 47 років земного життя), заглибленого у свої невеселі думки? Це лише одне з можливих облич живого Шевченка, але чи такого його обличчя потребує сучасна Україна?

(2) Сам Тарас Григорович був цілком свідомий своєї місії як взірця новітньої української ідентичності й ставився до цього цілком відповідально, випереджаючи свій час.

(3) 1840 року, коли вийшло перше видання «Кобзаря», його автор був 26-річним красенем, перед яким капітулювали чимало аристократок. Шевченко сформувався на хвилі європейського романтизму, коли літераторів, художників, композиторів визнавали цікавими також як володарів думок, громадських лідерів, законодавців моди. І від того, наскільки їхній образ (або, як тепер сказали б, імідж) був артистично переконливим, залежало й донесення до публіки їхніх ідей.

(4) Шевченко грав у цю гру свідомо й із задоволенням. Під впливом яких саме чинників змінювався зовнішній вигляд поета від

талановитого гульвіси, улюбленця столичних салонів і провінційних маєтків до народного мудреця, патріарха, - тема окремого дослідження. Крім обставин долі (хвороба, ув'язнення, заслання, військова служба та ін.), у цій зміні був і окремий творчий елемент. Але жодного дешевого маскараду за зразком Байрона, який полюбляв гуляти Лондоном у турецьких строях.

(5) Гадаю, не було б перебільшенням визначити роль Шевченка в петербурзькому світі як денді - не тієї людини, яка бездоганно дотримується вимог новітньої моди, а навпаки, ексцентрика, якому дозволено моду порушувати й диктувати. Ідеться не про одяг, а передусім про цілісний образ, основою якого є водночас демонстрація національного коріння та волелюбного духу, незалежності від офіціозу.

(6) Що ж до постійної похмурості, то сучасники запам'ятали зовсім іншу людину: веселу й енергійну, привітну й чарівну, із винятковим почуттям гумору, дещо беззахисну в побуті та цілком світську. Цей комплекс якостей найпростіше визначити грецьким словом «харизма». Із такого металу ллють полководців, політиків, проповідників, інакше кажучи, лідерів. Такий Шевченко - живий і сучасний - значно ширший, ніж депресивний дідуган із позеленілих пам'ятників. Річ в акцентах.

(7) Шевченко-страждалець є частиною дуже застарілого національного міфу, де українцям відведено роль покірних жертв історії. Таке бачення України не може виховати в сучасниках нічого, крім комплексу жертви. Від страждальця до невдахи - один крок. Людину ж, яка стала «іконою» нації, за всього бажання недоброзичливців, важко назвати лузером. Кожна не просто несприятлива, але насправду критична обставина біографії парадоксально дарувала Шевченкові перевагу як особистості та митцеві. Народження в сім'ї кріпака - укоріненість у народну культуру й ментальність, сирітство - незалежний характер, служба в пана - знайомство з Європою, заслання - військова служба на фініші епохи географічних відкриттів. І все це разом - унікальний життєвий досвід.

(8) Плейбой, денді, харизматичний лідер - ця низка іншомовних слів насправді цілком відповідає потребам сучасної доби. Час нагадати, що Шевченко може стати для нас зразком успішності. Як іще назвати людину, яка спромоглася перекодувати свій народ, а пам'ятники якій стоять по всьому світу? Як іще назвати людину, яку

сучасні студенти фамільярно називають «Шева» й тексти якої успішно кладуть на акорди важкого року?

(9) Попри все, що ми намагалися з ним зробити, Шева досі живий!

1) За автором, виняткова актуальність для України афоризму *«Щоб убити поета, достатньо поставити йому пам'ятник»* (абзац 1) пояснюється передовсім тим, що

А. монументів поетові значно більше, ніж видань «Кобзаря».

Б. у монументах відображено сприйняття Шевченка його сучасниками.

В. у пам'ятників не те з облич живого Шевченка, якого потребує Україна.

Г. монументи Шевченкові - це втілення образу Батька нації.

Д. будь-якого поета краще читати, ніж на нього дивитися.

2) На думку автора, образ митця-європейця доби Шевченка мав бути артистично переконливим, оскільки це давало можливість

А. опинитися на мистецькому олімпі.

Б. досягти неабиякої популярності.

В. успішно просувати свої твори.

Г. сказати своє слово в мистецтві.

Д. доносити до публіки свої погляди.

3) Зауважуючи, що *«річ в акцентах»* (абзац 6), автор, найімовірніше, пропонує

А. заперечити образ поета, утілений в монументах на його вшанування.

Б. не відкидаючи традиції, акцентувати на тому, що суголосне сучасності.

В. утілювати образ Батька нації, зважаючи на стилістику модернізму.

Г. узяти до уваги переваги естетики монументального реалізму.

Д. визнати прийнятним образ Шевченка, заглибленого у свої невеселі думки.

4) Звертаючи увагу читача на парадоксальні переваги, даровані Шевченкові критичними обставинами його біографії (абзац 7), автор

А. спростовує міф про тяжкий життєвий шлях великого національного поета.

Б. висвітлює переваги страдницького життя як скарбниці життєвого досвіду.

В. наголошує на тяжкій долі як неминучій стежі для генія.

Г. подає короткий життєпис поета в мелодраматичному стилі хепіенд.

Д. протиставляє узвичаєному образу Шевченка-страждальця образ Шевченка-переможця.

5) Прагнучи віднайти в Шевченкові зразок успішності для наших сучасників, автор апелює до всього сказаного про нього, ОКРІМ

А. реальна спроможність Шевченка перекодувати свій народ

Б. життя поета, достойне пам'ятників йому по всьому світу

В. фамільярне «Шева», як його звать сучасні студенти

Г. тексти поета успішно лягають на акорди важкого року

Д. людина, яка є частиною застарілого національного міфу

6) Невідповідність усталеного скульптурного образу Шевченка «живому Шеві» відображено в усіх протиставленнях, ОКРІМ

А. депресивний дідуган - денді

Б. невдаха - «ікона» нації

В. лузер - автор текстів рок-композицій

Г. жертва історії - лідер

Д. страждалець - харизматик

4. Прочитайте текст і виконайте завдання

РІК ЗОЛОТОГО ПСА, або ПАСТКА КОЛІЇ

(1) Однією з найвідоміших сократівських шкіл Давньої Греції була школа кініків (від грецького слова «собака»). Учителем кініки вважали філософа Антисфена, який називав себе «істинним псом» і закликав «жити подібно до собак»: цінувати простоту й природність, нехтувати умовності, легше ставитися до труднощів, уміти захищати себе, бути вірними й відважними. Основою благодаті кініки вважали відмову від багатства й слави, чуттєвих задовольень, а ще незалежність і внутрішню свободу.

(2) У хронографах розповідається, як одягнений у лахміття безхатько, увійшовши до розкішного будинку на запрошення багатой людини, замість привітатися плюнув їй в обличчя. Господар

поцікавився причиною цього й з учнівською повагою вислухав відповідь: «Це найгірше місце, яке я знайшов у будинку». Безхатком був Діоген – найяскравіший представник філософії кінізму.

(3) Хоч як дивно, але саме від ідеалістичного кінізму бере свій початок прагматичний цинізм (*кініки* латиною *супісі*, тобто *циніки*). У результаті «модернізації» вчення кініків благородне ігнорування умовностей перетворилося на «благодатне» презирство до моралі.

(4) «Держави гинуть тоді, коли поганих перестають відрізняти від хороших», – говорив Антисфен. А відрізняти хороше від поганого значно складніше, коли цинізм стає державною ідеологією. Коли будь-якій цінності намагаються приклеїти цінник. Коли одиноких носіїв ідеалів затоптують стада «рознощиків меседжів». Коли «хвіст виляє собакою» й серйозні проблеми «забріхуються» надуманими приводами. А черговий рік згаяних можливостей подається як черговий рік «серйозних успіхів»...

(5) Тож чого чекати від нового, 2018-го, року - року Золотого Пса? Які проблеми нас чекають і які завдання нам потрібно якнайшвидше вирішити? Ці запитання ми адресували проректору Українського католицького університету Мирославі Мариновичу.

(6) Погодьмося, труднощі легше долати, коли їх названо на імена. Як зауважував той-таки Антисфен, «труднощі подібні до собак: вони кусають лише тих, хто до них не звик», а нам, українцям, не звикати до труднощів. Мусимо звикати до необхідності їх долати. Якщо хочемо перемагати, усі, як «істинні пси», повинні зібратися в зграю: громадянське суспільство має відростити ікла й кігті.

(7) **Мирослав Маринович:** *Екзаменаційних білетів перед нами багато, і на кожному з них можемо «засипатися». Є завдання вічні, наприклад: «Як стати державницьким народом і набути належної політичної культури?» Та одну проблему виділю - я означив її терміном «пастка усталеної колії». Лижникові значно легше йти готовою лижнею, ніж прокладати нову. Однак тоді напрямок руху задає лижня, а не лижник. В Україні на цього «лижника» схожі всі: Президент, народні депутати, політичні партії й загалом усі ми, громадянське суспільство. Тому головне завдання - таки вирватися з усталеної колії.*

(8) У теорії біологічної еволюції подібне завдання розв'язується тим, що після численних безуспішних мутацій «раптом» стається успішна й з'являється вже готовий новий вид із припасованими один до одного елементами. У нашому випадку мала б з'явитися група

політичних пасіонаріїв з уже готовою програмою трансформації країни. Країні потрібен не емоційний надриг різноманітних радикалів, а ціннісно зріла й функціонально ефективна альтернатива.

(9) Нині очевидно, що на повний «абордаж» Європа нас не братиме. Тому наберімося впевненості барона Мюнхгаузена й витягнімо себе за комір самі.

(10) Услід за Мартіном Лютером Кінгом скажу: я маю мрію, що настане день, коли молодь в Україні вреши-решит сприйме нинішню кризу як стимул і шанс трансформувати країну. Кожне покоління покликане в чомусь заперечити своїх попередників. А що коли й справді у рік Золотого Пса з'явиться критична маса тих, кому під силу буде започаткувати новий суспільно-політичний організм, у якому пануватимуть цивілізовані принципи, взаємна довіра й особиста відповідальність.

(11) Тільки не кажіть, що це «мрія відтятої голови».

За матеріалами «Дзеркала тижня»

1) Діоген, запрошений до будинку багатія, екстравагантним учинком виказав

- А. свою небайдужість до багатства.
- Б. власну нікчемність.
- В. свою заздрісність як безхатка.
- Г. свої плебейські манери.
- Д. свою зневагу до хазяїна дому.

2) Думку автора про те, що на якомусь етапі благородне ігнорування умовностей перетворилося на «благодатне» презирство до моралі **(абзац 3)**, є підстави інтерпретувати так, що Антисфенове вчення із часом було

- А. вдосконалено.
- Б. верифіковано.
- В. деформовано.
- Г. відкинуто.
- Д. збагачено.

3) Стан речей, за якого, як сказано в тексті, «хвіст виляє собакою» **(абзац 4)**, асоціюється з усіма названими нижче явищами, ОКРІМ

- А. суспільство не протидіє маніпулятивним практикам

- Б. люди не відрізняють хороше від поганого
- В. «хвіст» видає себе розумнішим за «собаку»
- Г. «собака» стає розумнішим за свій «хвіст»
- Д. реальні проблеми вирішуються лише на словах

4) За Мирославом Мариновичем, вирвати суспільство з усталеної колії здатні

А. найактивніші представники громадянського суспільства й суспільство загалом.

Б. народні обранці, які постійно ефективно працюють у Верховній Раді.

В. політично пристрасні люди, які долають інерцію й мають чіткий план дій.

Г. Президент і політичні партії в разі їх спільної злагодженої роботи.

Д. радикально налаштовані політичні сили й окремі «гарячі голови».

5) Мирослав Маринович згадує про вчинок головного героя твору Распе «Пригоди барона Мюнхгаузена» (**абзац 9**) із метою надати своїй думці

А. точності й достовірності.

Б. значущості й розсудливості.

В. образності й емоційності.

Г. переконливості й повчальності.

Д. вишуканості й саркастичності.

6) Мирослав Маринович мріє про заснування нового суспільно-політичного організму, якому притаманне все вказане нижче, **ОКРІМ** як

А. цивілізовані принципи співіснування.

Б. взаємна довіра людей одне до одного.

В. особиста відповідальність кожного.

Г. несприйняття чинних суспільних засад.

Д. консервація нинішнього суспільного устрою.

5. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) Використання технологій інформаційно-психологічного вливу для маніпулювання громадською думкою – поширене у світі явище. Оскільки ЗМІ призначені для сприйняття їх масами, давно сформулювали правило: повідомлення повинно мати ступінь зрозумілості, який відповідає рівню інтелекту, приблизно на 10 % нижчому від середнього рівня інтелекту реципієнтів. Тож нічого дивуватися примітивності текстів ЗМІ.

(2) За цим правилом криється те, що людина підсвідомо тяжіє до простих пояснень складного. Тому мас-медіа й зводять реальні суспільні проблеми до якнайпростіших пояснень. Спрощення дає змогу висловити головну думку, яку потрібно донести до аудиторії, у формі ствердження. Ствердження ж означає відмову від обговорення.

(3) Одним із найважливіших засобів спрощення є поділ цілісної проблеми на фрагменти, щоб адресат не зміг поєднати їх разом та осмислити. Коли цілісний характер проблеми навмисно ігнорують, а уривки про неї пропонують як достовірну інформацію, результат один: нерозуміння, непоінформованість, апатія. «Шматуючи» інформацію про подію, можна різко знизити вплив повідомлення або взагалі позбавити його змісту. Насправді хаотизація потоку повідомлень позірна: добір подій, про які вирішують давати інформацію, здійснюється самими ЗМІ або за чиеюсь указівкою, наприклад, власника чи влади, громадяни цього давно вже не роблять самі.

(4) Різновидом маніпуляцій у ЗМІ є конструювання повідомлення з неповних висловлювань або уривків відео. Так змінюється контекст, а із залишків створюється зовсім інший зміст. Окремі частини не є неправдою, але сконструйоване ціле може не мати нічого спільного з реальністю.

(5) Однією з умов успішної фрагментації проблеми є сенсаційність. Нагнітання ефекту терміновості різко збільшує маніпулятивні можливості. Людина просто не має часу осмислити повідомлення, уже не кажучи про його критичний аналіз, крім того, у неї формується певна нервовість. А це та ще відчуття безкінечної кризи дуже знижують здатність до аналітики.

(6) Спрощення тісно пов'язане зі створенням стереотипів: текст стає доступним тоді, коли його зміст тільки підтверджує суспільні стереотипи. Головним методом закріплення потрібних стереотипів є повторення. Переконавання ґрунтується на ствердженні й повторенні.

(7) Повторення є одним із тих психологічних засобів, які впливають на несвідомі механізми. Якщо зловживати – стереотипи переходять у забобони.

(8) Повторення є основною умовою пропаганди. Воно надає твердженням ваги переконання й перетворює їх на нав'язливі ідеї, будуючи бар'єр для іншого твердження та унеможлиблюючи міркування.

(9) Повторення надає словам зрозумілості, змушує прийняти інформацію загалом. Таким чином воно мінімізує процес думання та швидко перетворює ідею на дію, формує умовний рефлекс.

(10) Сподіваюся, ви зрозуміли, навіщо слово «повторення» повторено тут на початку кожного абзацу?

(11) Саме ЗМІ привчили людину мислити стереотипами та поступово знизили інтелектуальний рівень повідомлень так, що перетворилися на інструмент примітивізації. Ви ще думаєте, що ви самі думаєте?

За А. Стельмашовим.

Текст Б

(12) Вітчизняні ЗМІ постійно вкорінюють у суспільну свідомість тезу, що мас-медіа – всуціль інструменти маніпуляції громадською думкою, що весь контент створюється так, щоб не сказати правди про реальний стан речей або сказати її таким чином, як її бачать вони або їхні власники. І додають: звісно ж, шановна аудиторіє, це ми робимо у твоїх інтересах. Парадокс, чи не так? ЗМІ торочать відверто, що вони – маніпулятори, а маси мов поглухли: тихенько нарікають, але «ковтають» усе убозтво, що їм пропонується в ефірі, навіть не намагаючись хоч інколи вмикати голову.

(13) Тож чи варто звинувачувати ЗМІ у використанні маніпулятивних технологій? Якщо люди хочуть жити в ілюзіях, сконструйованих мас-медіа, якщо в них є схильність отримувати все в розжованому вигляді, якщо їм хочеться «гаряченького» прямо з місця подій, а не раціонально-холодного, то нічого перекладати провину на інших. ЗМІ такі, якими є споживачі їхнього продукту. Забагалосся споживачеві хепіендів – тримай «мило», де нувориш із «чесними» грошима проміняє яку-небудь герцогиню на Попелюшку із Закарлігівки. Хоче гострих відчуттів – ось йому «Свіженькі вбивства»

або «Сенсація! Наші депутати – інопланетяни»... Та потім нічого скаржитися, що нібито саме мас-медіа такими продуктами змусило нас сліпо вірити в кришталево-чистих олігархів, не замислюючись, звідки в них статки, божеволіти, що в країні живуть одні маніяки або інопланетяни... Ринок! Попит породжує пропозицію. Нічого нарікати, що хтось кимось маніпулює, усе по-чесному: брехун відверто заявляє, що бреше, а отже, у всіх є можливість вирішувати, вірити йому чи ні!

(14) І взагалі, якщо бути відвертими, кожен із нас є таким самим маніпулятором, але з меншенькою аудиторією. Тож нікуди не подінеш факту: і ЗМІ, і ми – одним миром мазані: ми, наприклад, інколи, замість зізнатися як на духу в проступку, ріжемо його на скибочки, урешті обґрунтовуючи, що «і я не я, і хата не моя», по півслова правди говоримо своїм близьким, щоб, скажімо, захистити їх, дозуємо й перекручуємо щось, аби досягти своєї мети, перебільшуємо успіхи – так і ЗМІ чинять, керуючись своїми або власниковими преференціями. Здається, усе логічно!..

(15) Але чомусь від такої логіки – моторошно. Особливо якщо зважити, що наша дрібненька маніпуляція ніколи не дотягне до мас-медійних, що спотворюють дійсність для мільйонів громадян. Уже не говорячи про наслідки. У приватному житті ми маємо бодай якийсь шанс вивести маніпулятора на чисту воду.

(16) Зовсім інша ситуація зі ЗМІ. Вони грають завжди «в одні ворота». Ми позбавлені можливості тут і зараз дезавуувати їх. Навіть коли такий шанс з'являється – у них у запасі десятки способів виправдатися. Ну, щонайменше заявити: «А ми ж відверто вам говорили, що ЗМІ – маніпулятори. Ви були попереджені. Винуватьте себе, а не нас».

За А. Коловорітським.

1) Тему обох текстів найбільш точно окреслено в рядку

А. Сучасні мас-медіа як винуватці спотворення правди про реальність.

Б. Найпоширеніші прийоми маніпуляції громадською думкою в засобах масової інформації.

В. Суспільство як суб'єкт, що зацікавлений у тому, щоб маніпулятивні технології активно застосовувалися в ЗМІ.

Г. Використання ЗМІ технологій інформаційно-психологічного впливу для маніпулювання суспільством.

Д. Інтелект людини як об'єкт для страшних експериментів з боку засобів масової інформації.

2) Спільні для обох текстів значущі концепти (опорні поняття) вказано в рядку

- А. маніпуляція, мас-медіа, психіка
- Б. аудиторія, стереотип, умовний рефлекс
- В. ствердження, повторення, вплив
- Г. власник ЗМІ, інформація, примітивізація
- Д. громадська думка, факт, реальність

3) У *тексті Б* немає очевидної згадки про такий маніпулятивний прийом, обговорений у *тексті А*, як

- А. зведення проблем до якомога простіших пояснень.
- Б. поділ будь-якої цілісної проблеми на окремі фрагменти.
- В. конструювання повідомлення з неповних висловлювань.
- Г. нагнітання ефекту терміновості інформації.
- Д. постійне повторення тієї самої інформації.

4) *Текст А*, на відміну від *тексту Б*, не порушує проблеми

А. залежності характеристик контенту ЗМІ від рівня громадської свідомості та уподобань мас.

Б. специфіки аспектів подачі інформації в ЗМІ відповідно до політики самого ЗМІ або його власника.

В. небезпечності маніпулятивних впливів ЗМІ на широку аудиторію.

Г. відповідальності суспільства за те, що в ЗМІ широко використовуються маніпулятивні технології.

Д. конкретних видів психологічного впливу на людину через характер подання інформації в ЗМІ.

5) Автори текстів, найімовірніше, НЕ зійшлися б у тому, що

А. є чимало прийомів маніпулювання поведінкою як окремої людини, так і значних мас людей.

Б. маніпуляції ЗМІ з громадською думкою - це завади відгук на запити аудиторії.

В. інтелектуальний рівень споживачів продуктів мас-медіа дуже часто доволі невисокий.

Г. інтерпретація реальності в ЗМІ здійснюється відповідно до політики самого засобу або його власника.

Д. мас-медіа своїм контентом примітивізують свідомість громадян.

б) У *тексті А* можна знайти підтвердження всім наведеним нижче позиціям *тексту Б*, ОКРІМ

А. ...мас-медіа – всуціль інструменти маніпуляції громадською думкою.

Б. ...маси ... «ковтають» усе убозтво, що їм пропонується в ефірі.

В. ЗМІ такі, якими є споживачі їхнього продукту.

Г. ...і ЗМІ, і ми – одним миром мазані...

Д. Вони [ЗМІ] грають завжди «в одні ворота».

6. Прочитайте текст і виконайте завдання

Починаючи з 1776 року, суспільний устрій в Америці спирався на природне право. Влада закону захищала ті свободи, які притаманні людям від природи. За висловом Авраама Лінкольна, це було суспільство, віддане ідеї природної рівності людей, яка передбачала рівність політичних прав. Тоді ж виник довгий спір про те, хто потрапляє до кола людей, оголошених рівними від народження.

Суперечка точилася навколо того, чи можуть бути рівними люди з неприхованими відмінностями між ними та які це відмінності: несуттєві, зовнішні або ж вони стосуються людської природи, отже, присутні. Питання було розв'язане наукою: явні відмінності між людьми як представниками одного виду є умовними, а не природними, окремі ж природні відмінності, зокрема відмінності між чоловіками й жінками, стосуються тих якостей, що не впливають на права й свободи. Якщо спочатку коло людей, народжених рівними, було обмеженим, до нього, наприклад, не входили неможливі жінки, то тепер воно розширилося й включило їх до свого складу.

Здається, сьогодні ми готові увійти до постлюдського суспільства, де технологія змінить із часом нашу природу. Багато хто під знаменом людської свободи вітає це. Ідеться про максимальне розширення свободи батьків обирати, яких дітей їм мати, свободи вчених у дослідженнях, а підприємців – у використанні технології для отримання прибутків. Але така свобода відмінна від усіх інших. До сьогодні свобода означала можливість досягати цілей, поставлених перед нами природою. Такі цілі не визначені жорстко: природа

людини досить пластична, і діапазон вибору, сумісного з природою, величезний. Водночас природа не безкінечно пластична, і лише постійні елементи, зокрема видоспецифічна гама наших емоційних реакцій, є безпечною гаванню, де можна ідентифікувати себе з людиною.

Можливо, ми приречені на таку свободу й на новій стадії еволюції свідомо візьмемося за свою біологію, не залишивши її в руках сліпих сил природного відбору. Якщо людство наважиться на це, то лише з відкритими очима. Існує думка, що постлюдський світ буде зовсім як наш – вільний, рівний, турботливий, співчутливий, однак із кращою охороною здоров'я, більшою тривалістю життя й, можливо, вищим рівнем інтелекту. Та постлюдський світ може виявитися більш ієрархічним і конкурентним, ніж наш сьогоdnішній, ще й із безліччю соціальних конфліктів. У цьому світі буде втрачено будь-яке поняття «загальнолюдського», адже ми перемішаємо гени людини з генами стількох видів, що вже не розумітимемо, чим є людина. Це буде світ, де люди заживатимуться далеко за другу сотню років, сидячи у візочку в будинку для похилих і прикликаючи смерть, що забарилася. Можливо, у цьому світі всі будуть здорові й щасливі, проте забудуть сенс слів «надія», «страх», «боротьба»...

Зрозуміло одне: ми не зобов'язані приймати будь-яке майбутнє заради фальшивого знамена свободи – як свободи нічим не обмеженого розмноження, так і свободи безперешкодного наукового дослідження. Ми не зобов'язані вважати себе рабами неминучого технологічного прогресу, якщо він не слугує людським цілям. Істинна свобода означає свободу людської спільноти захищати цінності, найдорожчі для неї, і саме цією свободою ми маємо скористатися щодо біотехнологічної революції.

За Френсисом Фукуямом.

1. Яке з-поміж поданих нижче тверджень найточніше передає головну думку тексту?

А. Унаслідок біотехнологічної революції людство може перейти до наступної стадії еволюції, де, ігноруючи природний відбір, воно свідомо втручатиметься в природу людини.

Б. За можливого переходу до постлюдської історії найбільшою загрозою для людства буде руйнація природної рівності людей, на якій базується рівність громадянських прав і свобод.

В. Істинна свобода означає свободу людини захищати найдорожчі для неї цінності, і саме цією свободою має скористатися людство перед загрозою біотехнологічної революції.

Г. Попри те, що перехід до постлюдського світу закономірний, людство має йти вперед з відкритими очима й бути свідомим негативних наслідків втручання в природу людського.

Д. Тим, хто під знаменом людської свободи вітає біотехнологічну революцію, варто знати, що постлюдський світ може виявитися більш ієрархічним і конкурентним, ніж наш сьогоdnішній, ще й із безліччю соціальних конфліктів.

2. Яке з міркувань розкриває причину довгих суперечок навколо питання про відмінності між людьми?

А. До тих, хто мав рівні права, не могли належати люди з відмінностями – як умовними, так і природними, що не узгоджувалося з природним правом.

Б. Було з'ясовано сутність умовних і природних відмінностей, що поступово розширило коло людей з рівними правами.

В. Суперечливість обговорюваного питання: відмінності між чоловіком і жінкою, зокрема, є природними, хоча це особини одного виду.

Г. Виникла нагальна потреба у вивченні питання про умовні й природні відмінності між людьми.

Д. Проблема постала в Америці, для якої вона була надзвичайно актуальною з огляду не те, що суспільний устрій у цій країні спирався на природні права.

3. Знамено людської свободи в руках тих, хто вітає наше входження до постлюдського суспільства, автор називає *фальшивим*, тому що

А. такі люди не усвідомлюють, що у світі буде втрачено будь-яке поняття «загальнолюдського».

Б. насправді така свобода нищить природні права й свободи людини, зраджуючи загальнолюдські цінності.

В. під ним люди просувають ідеї виправлення помилок сліпого природного відбору.

Г. у цьому разі йдеться про свободу досягати людських цілей, ширших, ніж ті, які ставить перед людством природа.

Д. це свобода покращувати свою біологію, дбаючи лише про фізичне здоров'я й тривалість життя.

4. Підставою для припущення: фізично здорових людей, які забули слова «надія», «страх», «боротьба», автор вважає жертвами втручання біотехнологій в людську природу – є той наведений у тексті факт, що

А. сьогодні ми готові увійти до постлюдського суспільства, де технологія змінить з часом нашу природу.

Б. природа людини досить пластична, і діапазон вибору, сумісного з природою, величезний.

В. природа не безкінечно пластична, і лише постійні елементи є підставою для ідентифікації певної особини з людиною.

Г. лише постійні елементи, зокрема видоспецифічна гама наших емоційних реакцій, є безпечною гаванню, де можна ідентифікувати себе з людиною.

Д. вважається, ніби в постлюдському світі буде краща охорона здоров'я й більша тривалість життя.

5. Із якою з поданих пропозицій більш за все НЕ погодився б Френсис Фукуяма?

А. Обмежити свободу вчених у біотехнологічних дослідженнях, а підприємців – у використанні технологій для отримання прибутків.

Б. Дозволити змішувати людські гени з генами особин інших видів із метою підвищення якості життя.

В. Законодавчо регламентувати межі втручання науки в біологію людини на шляху пошуків новітніх методів лікування важких хвороб.

Г. Заборонити втручання в біологічну сутність людини, що не відповідає цілям, які ставить перед людьми природа.

Д. Допустити можливість розширення поняття свободи людини з урахуванням присутніх ознак людини як виду.

6. Висловленням Френсиса Фукуями стосовно етичних аспектів сучасних біотехнологічних досліджень співзвучна думка відомого українського вченого-біотехнолога А. П. Галкіна:

А. «Для сучасної добре обладнаної ембріологічної лабораторії немає нічого недоступного».

Б. «Заборонити в майбутньому експерименти на людях не вдасться: процес зайшов надто далеко».

В. «Терапевтичному клонуванню належить надзвичайна важлива роль у лікуванні низки недуг – хвороб Альцгеймера і Паркінсона, цукрового діабету».

Г. «Учених світу має об'єднувати єдине: будь-які генетичні пошуки повинні бути моральними».

Д. «Біотехнологічні дослідження повинні регулюватися однозначними законодавчими правилами».

7. Прочитайте текст і виконайте завдання.

Гібридна війна vs гібридна війна

(1) Агресія Росії проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки. Саме в контексті цих подій у сучасному дискурсі актуалізувалося поняття **гібридної війни**, яке виявилось теоретично й практично найбільш придатним для визначення дій РФ.

(2) Дискурс щодо «гібридної війни» має кілька складників. На рівні воєнної теорії можна говорити про особливі гібридні умови й композицію сил на полі бою, які не є абсолютно новими, однак отримали нову якість. На стратегічному рівні гібридна війна, яку веде Росія, є істотно новим поєднанням широкого спектру інструментів (мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних, ядерного шантажу), які використовуються для руйнації відкритих демократичних систем урядування.

(3) Виникає питання щодо унікальності цієї війни. Дослідники гібридної війни визнають, що всі великі війни мають елемент гібридності. Дійсно, жодна війна не зводилася до дій військових на полі бою, війни завжди мали принаймні політичний та економічний виміри. Форми гібридного поєднання були унікальні. К. фон Клаузевіц порівнював змінність умов ведення війни з водою, яка не має власної форми. Можливо, через цю змінність великі війни мали власні назви, які шифрували унікальні комбінації загалом не унікальних елементів: Пелопоннеські війни, Столітня, Перша й Друга світові війни тощо.

(4) Тож: нинішня гібридна війна – це назва власна чи загальна? На оперативно-тактичному рівні гібридні війни можна розглядати як новий тип війн і розробляти їхню загальну теорію. На стратегічному рівні, можливо, доречно говорити про Гібридну війну, яка має свою унікальну історію.

(5) Якщо прийняти гіпотезу про Гібридну війну, варто почати її концептуалізацію з порівняння з холодною війною. Одним з її ключових елементів була стратегія стримування, яку США застосовували проти СРСР. Ця стратегія була гібридною за змістом. Формула перемоги, запропонована Дж. Кеннаном та інкорпорована США в стратегію холодної війни, полягала в тому, що, позбавлений можливості військової експансії, обмежений у доступі до світових ринків і сучасних технологій, СРСР знищить себе зсередини через брак демократичних процедур оновлення влади. Одного дня з'явиться нове покоління лідерів, які задля влади змушені будуть зруйнувати стару систему. Стратегія блискуче, хоча й із тривалою затримкою, спрацювала. Кеннан знайшов точку вразливості стратегічного ворога. Військові, політичні та економічні інструменти дали можливість завдати в цю точку руйнівного удару.

(6) Холодна війна була війною антагоністичних систем, для яких було неможливим стале мирне співіснування. Її метою була руйнація організації ворожої системи, бажано без фізичного знищення. На це був розрахований основний метод – стратегія стримування.

(7) Нині Росія у своїх сучасних діях намагається зруйнувати міжнародну систему, яка виникла під західним домінуваннями після закінчення холодної війни. Неодноразово РФ заявляла, що сучасна міжнародна система несправедлива й внутрішньо нестабільна, тому має якнайшвидше бути замінена на багатополярну систему із зонами відповідальності головних «центрів сили», включаючи саму РФ. У 2013 р. різке збільшення тиску на Україну, яке зрештою призвело до воєнної розв'язки, було пов'язане з перспективою поширення на Україну дії принципів і норм ЄС у політиці та економіці й виходу країни з російської сфери впливу.

(8) Росія принаймні з 2007 р. розглядає міжнародні відносини як боротьбу антагоністичних систем, аналогічно до років холодної війни. Вона знайшла точки вразливості західної системи, що пов'язані з її відкритістю й внутрішньою конкурентністю, і спрямовано завдає по них удари методами гібридної війни. Агресія проти України, операція в Сирії, утручання в західні інформаційні системи й приховані впливи на політичні процеси вкладаються в схему більш масштабної й тривалої війни, яку іноді вже називають «новою холодною війною». Її можна назвати також Гібридною війною. Цілі Росії в цій війні глобальні, вона хоче «переграти» результати холодної війни й повернути світ до потсдамсько-ялтинського устрою. Однак досягнути

цих цілей в умовах глобалізації й системної безпекової кризи неможливо.

За Г. Яворською, О. Їжаком

1) За припущенням авторів тексту, такі війни, як Пелопоннеські, Столітня, Перша й Друга світові, мають власні назви тому, що кожна з них

А. мала принаймні політичний та економічний виміри.

Б. по-своєму комбінувала загалом не унікальні елементи, характерні для воєн.

В. не зводилася до дій військових на полі бою.

Г. по-новому поєднувала мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні, економічні та ядерні важелі.

Д. використовувалася для руйнації відкритих демократичних систем урядування.

2) Головним питанням, відповідь на яке намагаються дати автори тексту, є

А. Чим відрізняються гібридні війни від війн попередніх часів?

Б. Чи можна вважати нинішню війну, яку веде Росія, – Гібридною війною?

В. Що стало причиною того, що Росія розпочала війну проти України?

Г. Які ознаки характеризують гібридну війну?

Д. Чим гібридна війна подібна до холодної війни й чим відрізняється від неї?

3) Відповідно до тексту, ключовими рисами стратегії США в холодній війні були всі, ОКРІМ

А позбавлення СРСР можливостей для військової експансії

Б створення перепон для доступу СРСР до світових ринків

В створення умов для самознищення СРСР через боротьбу за владу

Г уникнення ситуацій, спрямованих на фізичне знищення СРСР

Д прийняття формули перемоги Кеннана для стримування СРСР

4) Думку авторів про те, що Росії не вдасться «повернути світ до потсдамсько-ялтинського устрою» (абзац 8), по-іншому передано в рядку

А. Росії не вдасться в нових умовах зруйнувати міжнародну систему, яка виникла під західним домінуванням після закінчення холодної війни.

Б. Росії не вдасться зруйнувати західну демократичну систему й утягти Україну у сферу свого виливу.

В. Росії не вдасться в умовах глобалізації й системної безпекової кризи повернути світ до років холодної війни.

Г. Росії не вдасться мілітарними, квазімілітарними, дипломатичними, інформаційними, економічними та іншими інструментами зруйнувати відкриті демократичні системи урядування.

Д. Росії не вдасться реалізувати план зі створення багатопольної системи із зонами відповідальності головних «центрів сили», одним із яких буде сама Росія.

5) Відповідають змісту тексту всі твердження, ОКРІМ

А. Агресію Росії проти України є всі підстави кваліфікувати як гібридну війну.

Б. Усі великі війни попередніх епох були повноцінними гібридними війнами.

В. Утручання в інформаційні системи, приховані впливи на політичні процеси – елементи гібридної війни.

Г. Стратегія стримування, застосована США в холодній війні, гібридна за змістом.

Д. Росія застосовує методи гібридної війни, спрямовані на вразливі точки демократії.

6) Пресупозиціями для того, щоб простий наказ «Зачиніть вікно» мав сенс, необхідна наявність таких мінімальних умов: 1) існування конкретного вікна, 2) вікно відчинене, 3) є хтось, хто може виконати цей наказ, 4) той, хто наказує, має визнане право наказувати. Виходячи із цього, пресупозиціями для тексту Г. Яворської та О. їжака можна вважати всі, ОКРІМ

А. Міжнародна система, яка виникла під західним домінуванням після закінчення холодної війни, є оптимальною в сучасних умовах.

Б. Кожна війна у своїй основі має певну стратегію.

В. Гібридні війни – реальність сьогодення.

Г. Демократія вразлива через свою відкритість і внутрішню конкурентність.

Д. Багатопольна міжнародна система із зонами відповідальності

головних «центрів сили», включаючи РФ, стійка.

8. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання.

Текст А

(1) Нині глобалізаційні процеси охоплюють найважливіші сфери буття людини: соціальну, економічну, інформаційну, комунікативну, культурну тощо. Це потребує глибокого осмислення цих процесів у багатьох аспектах, зокрема й мовному. Тут є чимало нерозв'язаних питань: глобалізація й мовна політика, глобалізація й національна ідентичність, глобалізація й національна культура тощо. Ці питання постають особливо гостро з огляду на те, що інтеграційні процеси потребують якоїсь міжнародної мови як засобу спілкування світової спільноти, унаслідок чого чимало мов світу можуть не вижити.

(2) У XX ст. «загальносвітовою» мовою де-факто стала трансформована базова англійська мова (її звичайно називають «американською англійською»), яка швидко поширюється як основна мова насамперед у спеціальній комунікації. Деякі лінгвісти вважають, що цю мову доцільно перейменувати на «Globalese», оскільки нею користується більшість народів світу для взаєморозуміння. Дехто навіть пропонує, щоб ООН надала «Globalese» офіційного статусу «глобальної мови».

(3) Поряд із цим у лінгвістиці формується й інший погляд на глобальну мову. Зокрема науковці вказують, що універсальною планетарною мовою не повинна бути одна з природних мов. Таку позицію мотивовано тим, що *lingua franca* не повинна ідентифікуватися з конкретною етнічною групою, релігією, ідеологією (тоді як англійська мова є соціальним кодом, що відбиває мовну картину світу (тобто світогляд, зафіксований у мові та її специфічних ознаках) тих людей, для яких вона рідна); поширення англійської мови сприймається багатьма народами як загроза, що спричинить втрату ними національної ідентичності; люди, які обирають англійську мову як засіб спілкування, говорять, власне, різними варіантами англійської мови, тобто вона набуває виразного місцевого колориту; англійська мова погано стандартизована, а її фонетична система, вимова, графіка, правопис є чи не найбільш заплутаними у світі.

(4) Звісно, варто зважити на висловлені застереження щодо використання англійської мови як глобальної. Разом із тим необхідно

визнати, що на сьогодні в умовах динамічної глобалізації немає альтернативи «американській англійській мові», оскільки саме вона вможлиблює сучасну міжнародну комунікацію. При цьому побоювання щодо зникнення багатьох мов, на думку деяких учених, є перебільшеними. Зокрема науковці акцентують на унікальній можливості збереження багатьох мов світу саме завдяки глобалізації, що з небезпечної тенденції, яка могла витоптати мови, навпаки, створює для них оази, адже завдячуючи Інтернету й глобальному телебаченню, відкриваються можливості для відродження й розвитку множинності мов людства, а це забезпечує нові комфортні умови для існування різних національних культур.

За Л. Боярovou

Текст Б

(5) Із 1999 р. ЮНЕСКО готує *UNESCO's Atlas of the World's Languages in Danger*, покликаний привернути увагу до проблеми збереження мовного розмаїття в умовах глобалізації, забезпечити моніторинг статусу загрожених мов і тенденцій у цій сфері.

(6) Останнє видання Атласу (2010 р.) містить інформацію майже про 2 500 мов (із-поміж яких із 1950 р. вимерли 230), що майже відповідає загальноприйнятій оцінці загрожених мов у світі (3 000).

(7) Відповідно до Атласу, щонайменше 43 % з-поміж відомих мов перебувають під загрозою зникнення. Це показує таблиця нижче, яка, щоправда, не включає мов, стосовно яких немає достовірних даних (відсоток цих мов поданий разом із відсотком мов, які убезпечені).

Категорія	Відсоток
Убезпечені або відсутні дані (мовою говорять усі покоління >> не включена до Атласу)	57,13
Вразливі (більшість дітей говорить цією мовою, але обмежено, напр., удома)	9,85
Напевно загрожені (діти вже не вивчають мову як материнську вдома)	10,65

<i>Суттєво загрожені (мовою говорять дідусі й бабусі та старше покоління; хоча батьки розуміють її, але не говорять нею з дітьми або між собою)</i>	8,95
<i>Критично загрожені (наймолодші мовці - дідусі й бабусі та старші, і вони говорять цією мовою частково й нечасто)</i>	9,6
<i>Зникли з 1950 року (жодного мовця не залишилося)</i>	3,8

(8) За даними ЮНЕСКО, сьогодні у світі говорять понад 6 000 мов, 96 % із яких використовують усього 4 % жителів планети. Кожного місяця у світі зникають дві мови. Тисячі не використовуються в освіті, не представлені в Інтернеті. Зрозуміло, виникає питання, чи варто взагалі турбуватися про зникнення маловідомої мови з кількома носіями десь у віддаленому куточку планети?

(9) Дехто вважає, що втрата мов, як і втрата біологічних видів, – невід’ємний факт життя, адже наша планета не стоїть на місці. Водночас багато хто має протилежну думку.

«Люди часто апелюють до соціального дарвінізму як теоретичного підґрунтя своєї байдужості, – каже Марк Турін, антрополог і лінгвіст із Єльського університету. – Ми витрачаємо шалені гроші на збереження біологічного різноманіття. То хіба можемо дозволити собі так байдуже ставитися до того, що вирізняє нас як людей?»

(10) Збереження мови вкрай важливе, адже в мові відбивається унікальність культури. Наприклад, у мові черокі немає слова для прощання назавжди, лише - «до побачення». Так само немає і слова «вибач». Натомість вона має свої унікальні вислови, наприклад, слово «у-ка-гас-ді», що означає замилювання, яке відчувають, дивлячись на немовля. Без мови культура зазнає втрат або взагалі зникає. «Якщо ми хочемо вижити й далі існувати як окремий народ з унікальною культурою, – зазначає представник черокі Белт, – ми мусимо мати свою мову». «Англомовній людині, мова якої все більше тисне на інші мови, важко це зрозуміти, – додає Ленор Гренобль, лінгвіст із Чиказького університету. – Але носії інших мов раз у раз засвідчують: втрата рідної мови – це особиста трагедія».

(11) Інший аргумент уподібнює захист мови до захисту біологічного розмаїття. Екосистеми служать людству багатьма

способами. Мови – це також невичерпні джерела користі. Це величезні масиви накопичених знань про географію, зоологію, математику, навігацію, астрономію, фармакологію тощо. «Жодна культура й мова не має монополії на людський геній, і невідомо, звідки прийде наступна геніальна ідея, - каже Девід Гаррисон, декан зі Свортморського коледжу. - Утрачаючи мови, ми втрачаємо прадавні знання».

За Р. Нувель і матеріалами ЮНЕСКО.

1) Авторка *тексту А* могла б дібрати з *тексту Б* аргументи для всіх позицій, заявлених у її тексті, ОКРІМ

А. ...чималомовсвітуможутьневижити.

Б. ..мова є соціальним кодом, що відбиває мовну картину світу... тих людей, для яких вона рідна...

В. ...поширення англійської мови сприймається багатьма народами як загроза, що спричинить втрату ними національної ідентичності...

Г. ...науковці акцентують на унікальній можливості збереження багатьох мов світу саме завдяки глобалізації...

Д. ...завдячуючи Інтернету й глобальному телебаченню відкриваються можливості для відродження й розвитку множинності мов людства...

2) *Текст Б*, на відміну від *тексту А*, НЕ порушує проблеми

А. необхідності зосередження уваги на мовній проблематиці в умовах глобалізації.

Б. причин зникнення мов у сучасному світі.

В. унікальності кожної мови та світогляду, який вона в собі фіксує.

Г. глобальної мови для міжнаціонального спілкування.

Д. ставлення науковців до ситуації, пов'язаної з тенденціями щодо зникнення мов.

3) Причину того, чому англomовній людині важко, як стверджує Ленор Гренобль, зрозуміти особисту трагедію носіїв загрожених мов (*абзац 10 тексту Б*), допомагає прояснити фрагмент *тексту А*, наведений у рядку

А. Англійська мова є соціальним кодом, що відбиває мовну картину світу...

тих людей, для яких вона рідна.

Б. Поширення англійської мови сприймається багатьма народами

як загроза, що спричинить утрату ними національної ідентичності.

В. Люди, які обирають англійську мову як засіб спілкування, говорять, власне, різними варіантами англійської мови, тобто вона набуває виразного місцевого колориту.

Г. Англійська мова погано стандартизована, а її фонетична система, вимова, граматики, правопис є чи не найбільш заплутаними у світі.

Д. У ХХ ст. «загальносвітовою» мовою де-факто стала трансформована базова англійська мова (її звичайно називають «американською англійською»),

4) Автори обох текстів погодилися б з усіма твердженнями, ОКРІМ

А. Збереження певної мови – це збереження унікальної культури.

Б. Нині більшість мов світу перебуває під загрозою зникнення.

В. Кожна мова відбиває в собі специфічні риси умов існування її носіїв.

Г. Жодна культура й мова не повинні мати монополії на людський геній.

Д. Збереження мовного розмаїття потребує цілеспрямованої роботи.

5) Оптимізм автора *тексту А* з приводу потенціалу розвитку мов завдяки сучасним технологіям (*абзац 4*) є об'єктивно сумнівним передусім стосовно мов, які в таблиці (*текст Б*) віднесено до категорії

А. Убезпечені

Б. Вразливі

В. Напевно загрожені

Г. Суттєво загрожені

Д. Критично загрожені

6) Найбільш точно окреслює взаємозв'язок *тексту А* й *тексту Б* твердження в рядку

А. Текст Б постає ілюстрацією негативних для багатьох мов наслідків поширення англійської мови як глобальної мови, про що йдеться в тексті А.

Б. Текст А обґрунтовує потребу в глобальній мові без шкоди іншим мовам, а текст Б обстоює важливість збереження мовного різноманіття у світі.

В. Як текст А, так і текст Б аргументують позицію про закономірність нерівності мов в умовах глобалізації.

Г. Текст А репрезентує глобальну ситуацію в галузі мов де-факто, натомість текст Б репрезентує її крізь призму ідеального бачення ЮНЕСКО.

Д. У тексті А порушено проблему конфлікту глобалізації та національної ідентичності й культури, а в тексті Б її репрезентовано на прикладі народу черокі.

Література:

1. Конверський. А.Є. Критичне мислення. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.

2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. 2-ге видання, доповнене. К.: «Академія», 2009. 376 с.

3. Загнітко А.П. Основи дискурсології: Науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ, 2008. 194 с.

4. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.

5. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2015. 336 с.

6. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.

7. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

8. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.

9. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.

10. Комаха Л.Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні. Монографія. Центр учбової літератури, 2020.

11. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

ТЕМА 8. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДИСКУРСУ

Питання теми:

1. Загальна характеристика дискурсу.
2. Текст як результат і одиниця комунікації та дискурсу.
3. Мовленнєвий акт у структурі повідомлення.
4. Засоби дискурсу та мовленнєвого впливу.
5. Інформація в комунікативних актах, дискурсах і текстах.
6. Дискурс та аргументація.
7. Софістика, еристика, діалектика, риторика, поетика як різні парадигми дискурсу та аргументації.
8. Логічний аналіз суперечки.
9. Логіка запитань і відповідей.

Практичні завдання:

1. Прочитайте текст і виконайте завдання

СУСПІЛЬСТВО, БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ВСІХ

(1) *В Україні впроваджується інститут пробації. Зовсім скоро особи, які вчинили нетяжкі злочини, зможуть полишити місця позбавлення волі й почати соціалізацію серед законослухняних громадян. Експерт проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» Рендел Барроуз відповідав на запитання нашого кореспондента Катерини Беляєвої.*

(2) *К.Б.: Ми досить довго зволікали із цим кроком і сьогодні стали чи не останньою європейською державою, де окрема категорія засуджених не потраплятиме за ґрати. Для України це вимога часу чи результат спонуки європейських партнерів?*

(3) *Р.Б.:* Важать обидва чинники. Найважливіше те, що Україна потребує допомоги у створенні ефективної системи кримінальної юстиції. Система, яка карає за вчинення протиправного діяння, але разом із тим дає можливість реабілітації, є не лише більш прогресивною, а й бажаною для всіх соціальних верств суспільства.

(4) *К.Б.: Не секрет, що від пробації очікують суттєвої економії коштів. Чи виправдані ці очікування?*

(5) *Р.Б.:* Завжди дешевше контролювати особу в суспільстві, аніж відправити її до в'язниці. Засуджені відшкодовують лише незначну

частину немалих державних витрат на їхнє утримання в пенітенціарних закладах. Що ж до клієнтів пробації, то їм теж не надається безкоштовне харчування й проживання. Навіть інтенсивні моделі пробації, наприклад, поєднання реабілітаційних та освітніх програм із частковим домашнім арештом, який супроводжується моніторингом, як правило, є дешевшим за найбільш спартанські умови утримання в місцях позбавлення волі. По всій Європі співвідношення вартості пробації й витрат на тюремне ув'язнення коливається між 1:10 і 1:25. Набагато більше можна зекономити, якщо постійно зменшувати обсяги використання в'язниць, уникати будівництва додаткових закладів або навіть закривати наявні.

(6) Крім того, винесення вироку, який дасть можливість людині залишитися в суспільстві, означатиме, що вона, влаштувавшись на роботу, зможе утримувати себе й сім'ю, а отже, робити прямий економічний внесок у розвиток суспільства.

(7) К.Б.: Іншим плюсом пробації вважається те, що засуджена особа не потраплятиме до місць несвободи, а отже, не перейматиме «кримінальну науку», не втрачатиме соціальних навичок. Чи це виправдовує себе в інших країнах?

(8) Р.Б.: «Тюрма - це дорогий спосіб зробити поганих людей ще гіршими». «Тюрми - це університети злочинності». Обидві цитати належать двом міністрам юстиції Великої Британії з різних політичних кіл і були виголошені з різних нагод. Утім обидві фрази прозвучали у відповідь на повідомлення про високий рівень учинення повторних правопорушень особами, які нещодавно звільнилися з місць позбавлення волі. Якби в'язниці надавали освіти, професійну підготовку й можливості для роботи, тримали б під контролем незаконний обіг наркотиків, а також забезпечували умови, за яких зразковою визналася б поведінка працівників із про соціальним ставленням до ув'язнених, а не поводження неформальних лідерів із кримінальними зв'язками, тоді ефект тюремного «зараження» можна було б зменшити. Цього можна досягти за умови зменшення тюремного «населення».

(9) К.Б.: А як же інші громадяни? Чи досить захищеними будуть вони, якщо певні категорії злочинців не знаходитимуться за ґратами?

(10) Р.Б.: Найбільш затяті злочинці, звичайно, як і раніше, потраплятимуть до в'язниці. Гарантування громадської безпеки має бути центральним у будь-яких пробаційних заходах. Нова модель

пробації в Україні буде використовувати інструменти оцінки й управління ризиками. Це дасть можливість якнайкраще виявляти й контролювати їх.

(11) К.Б.: Чи встигнуть українські чиновники підготувати фаховий персонал для введення інституту пробації та чи готові правоохоронці до того, щоб не відправляти злочинців за ґрати?

(12) Р.Б.: Працюють. Обсяги змін надзвичайно амбітні, і якщо зобов'язання уряду залишаться незмінними, Україна отримає службу пробації, здатну сприяти побудові більш безпечного суспільства. Суди продовжуватимуть зачиняти злочинців у в'язниці, та якщо в суддів буде довіра до служби пробації, вони робитимуть це рідше.

За матеріалами <http://yur-gazeta.com/interview/uspishno-reabilitovaniy-zlochinec--bilshe-ne-vchinyatime-zlochiv--r-barrouz.html>.

1) За Р. Барроузом, створення ефективної системи кримінальної юстиції має сприяти

- А. захисту прав і свобод людини й громадянина в Україні.
- Б. зростанню показників ув'язнення затятих злочинців.
- В. підвищенню в Україні суспільної безпеки загалом.
- Г. збільшенню фінансової допомоги від Європейського Союзу.
- Д. потраплянню засуджених до місць позбавлення волі.

2) На підставі матеріалу інтерв'ю логічно припустити, що суттєвої економії коштів від упровадження інституту пробації можна очікувати, якщо

А суди не ув'язнюватимуть звільнених осіб за повторні правопорушення.

Б клієнтам пробації не буде надаватися безкоштовне харчування й проживання.

В буде зменшено кількість закладів, у яких роблять «поганих людей іще гіршими».

Г вартість пробації буде наближена до вартості утримання засуджених за ґратами.

Д удасться відмовитися від інтенсивної моделі пробації й обійтися звичайною.

3) Ефект тюремного «зараження» (абзац 8) провокується всіма чинниками, ОКРІМ зазначеного в рядку

А. Відсутність професійної підготовки в'язнів у пенітенціарних закладах.

Б. Низька якість боротьби з незаконним обігом наркотиків у в'язницях.

В. Просоціальне ставлення працівників виправних закладів до засуджених.

Г. Визнання зразковим поведження неформальних лідерів із криміналітету.

Д. Занадто висока щільність «населення» в пенітенціарних закладах.

4) За Р. Барроузом, з упровадженням в Україні пробації зачиняти злочинців у в'язницях будуть рідше лише в разі, якщо

А. виникне потреба в зменшенні витрат на в'язниці.

Б. у судах пануватиме довіра до служби пробації.

В. утримання в місцях несвободи суттєво здорожчає.

Г. цьому інституту не будуть протидіяти в'язниці.

Д. життя громадян нарешті стане цілком безпечним.

5) Із відповідей Р. Барроуза на питання журналіста логічно випливають усі твердження, ОКРІМ

А. Систему кримінальної юстиції в Україні доцільно реформувати відповідно до європейських моделей.

Б. Пенітенціарні заклади в нинішньому їхньому вигляді є неефективними, а то й небезпечними.

В. Доцільність упровадження пробації мотивована як соціальними, так і економічними факторами.

Г. Система пробації поступово може позбавити державу необхідності утримувати пенітенціарні заклади.

Д. Реформа з упровадження пробації в Україні може зіткнутися з певними проблемами.

6. Наведені в тексті цитати є висловлюваннями двох міністрів юстиції Великої Британії з приводу

А звільнення осіб, які відбували покарання в тюрмах.

Б високого рівня рецидивів серед звільнених осіб.

В подорожчання утримання засуджених у тюрмах.

Г повного подолання ефекту тюремного «зараження».

Д ширшого застосування покарань за правопорушення.

2. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) Негативне ставлення до старості («геронтофобія») виникає в людини у віці близько 24-25 років, а поряд із цим поступово формується й страх старості.

(2) Цей страх притаманний усім культурно-історичним періодам розвитку людства. Його причинами є очікування людьми в майбутньому тілесної потворності, самотності, бідності, незатребуваності, залежності від інших тощо. Хоча в історії є чимало прикладів відомих людей, які були активними до глибокої старості. Серед них і знакові постаті доби Античності, й художник Тиціан, який прожив 99 років, а в 95 написав «Оплакування Христа», і фізіолог Павлов, який прожив 87 років і до останнього займався наукою. Верді у 80 років написав оперу «Фальстаф». Гете прожив 83 роки, Ньютон 84 роки, Мікеланджело 89 років. І всі вони були діяльними й повними енергії до останнього.

(3) Тож, щоб у зрілому віці не виникало депресій від почуття безвиході та втрати сенсу життя, треба з раннього дитинства прищувати людину до думки, що в житті є старість. Водночас важливо домагатися, щоб люди похилого віку відчували себе потрібними суспільству й самим собі, не зазнавали явної або прихованої дискримінації щодо себе.

(4) На жаль, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна посідає 11-те місце у світі за поширеністю депресії, особливо серед людей старшого віку. На думку експертів, ефективним засобом профілактики депресій є навчання. Останнім часом у багатьох країнах почали відкривати спеціальні вищі навчальні заклади - університети третього віку, які часто діють на громадських засадах і допомагають старшому поколінню адаптуватися до сучасного суспільного життя, підтримувати фізичне й інтелектуальне здоров'я, сприяють зайнятості й самореалізації.

(5) Щоб нейтралізувати або принаймні мінімізувати страх старості потрібно чимало зусиль як із боку держави, громадських організацій, так і з боку самих людей старшого віку. Ці зусилля мають спрямовуватися на вирішення цілого комплексу надзвичайно

непростих питань - виховання й навчання, моральності й духовності, права й культури.

За М. Мовчан

Текст Б

(6) За даними Харківського інституту соціальних досліджень (ХІСД), сьогодні в Україні нараховується близько 1,7 млн безробітних, серед яких майже третина – віком від 40 до 59 років. При цьому кожна третя людина у віці 45-59 років стикається з утиском своїх прав у сфері трудової зайнятості.

(7) Аналіз впливу соціально- демографічних факторів на утиск прав людей старшого віку показав, що дискримінація не залежить ані від статі, ані від рівня освіти, ані від сімейного стану тощо. Коли йдеться про прийняття на роботу людини старшого віку, саме вік стає найголовнішим критерієм серед усіх соціально-демографічних характеристик.

(8) «У нас чомусь вважається, що старші люди менш представницькі, значно повільніші в усьому, ніж молодші, дуже часто відсутні на роботі через хвороби, - розповідає соціальний психолог Віктор Пушкар. - Водночас не береться до уваги те, що вони більш досвідчені. Їх не люблять, бо, насправді, ними значно важче керувати маніпулятивними методами, нав'язувати їм безглузді правила корпоративної лояльності. Це найчастіше й стає приводом для тисяч відмов у прийомі на роботу. Такі дії можна назвати дискримінацією за віком, тобто ейджизмом. Подоланням цього ганебного явища теоретично мали б займатися державні та громадські організації», - резюмує він. Разом із тим, як зазначають фахівці, помічається пасивність самих громадян старшого віку, які стали жертвами вікової дискримінації. Так, лише 9,7 % людей старшого віку намагалися боротися за свої права.

(9) Як же держава може боротися з ейджизмом на ринку праці? Звісно ж, удосконалювати законодавство. На жаль, на сьогодні нормативно-правові акти чітко не встановлюють відповідальності за вчинення дискримінаційних дій за віковими ознаками.

(10) У цій ситуації громадськість має змусити законотворців прийняти ефективне антидискримінаційне законодавство. Воно, зокрема, важливе тому, що від нього залежить майбутнє пенсійне забезпечення людей. На сьогодні пенсії нараховуються за три останні

роки роботи, а отже, право на достойну пенсію матимуть лише ті, хто до настання пенсійного віку працював за гідну зарплату. А відсоток таких в Україні через політику ейджизму з кожним роком помітно меншає, що врешті може спричинити появу в країні значної кількості знедолених літніх людей.

За О. Тимощук

1) Позитивну оцінку людей старшого віку, висловлену у восьмому абзаці *тексту Б*, підтримує в *тексті А* інформація з абзацу

- А. першого
- Б. другого
- В. третього
- Г. четвертого
- Д. п'ятого

2) *Текст Б*, на відміну від *тексту А*, не порушує проблеми

А. цінності створення освітньо-інституційних умов, для адаптації старшого покоління до нових реалій.

Б. актуальності правового забезпечення вирішення проблем людей старшого віку.

В. важливості активної позиції самих людей старшого віку в питаннях вирішення проблем старості.

Г. ролі громадськості як сили, що здатна змінювати ставлення до людей старшого віку.

Д. негативних соціально-економічних наслідків нехтування труднощами людей старшого віку.

3) Те, що страх людей перед старістю, який пов'язаний з очікуванням «у майбутньому тілесної потворності, самотності, бідності, незатребуваності, залежності від інших» (*текст А*), є небезпідставним, підтверджують у *тексті Б* всі уривки, ОКРІМ

А. Коли йдеться про прийняття на роботу людини старшого віку, саме вік стає найголовнішим критерієм серед усіх соціально-демографічних характеристик.

Б. У нас чомусь вважається, що старші люди менш представницькі, значно повільніші в усьому, ніж молодші, дуже часто відсутні на роботі через хвороби.

В. їх не люблять, бо, насправді, ними значно важче керувати маніпулятивними методами, нав'язувати їм безглузді правила

корпоративної лояльності.

Г. ...право на достойну пенсію матимуть лише ті, хто до настання пенсійного віку працював за гідну зарплату. А відсоток таких в Україні через політику ейджизму з кожним роком помітно меншає.

Д. ...Сьогодні в Україні нараховується близько 1,7 млн безробітних, серед яких майже третина - віком від 40 до 59 років.

4) Спільні для обох текстів значущі концепти (опорні поняття) вказано в рядку

- А. людина старшого віку, дискримінація, зайнятість
- Б. геронтофобія, молодь, українська держава
- В. вища освіта, депресія, пенсійне забезпечення
- Г. страх старості, бідність, незатребуваність
- Д. право, дискримінація, університет третього віку

5) Геронтофобія (*текст А*) та ейджизм (*текст Б*) є явищами

- А. комплементарними.
- Б. протилежними.
- В. взаємовиключними.
- Г. непов'язаними.
- Д. абсолютно тотожними.

6) Найбільш значущим питанням, відповідь на яке пропонують автори обох текстів, є

А. Наскільки здатні люди старшого віку самотужки вирішувати проблеми, пов'язані з віком?

Б. У чому криються причини упослідженого становища людей у віці в українському соціумі?

В. Що може й повинна зробити держава для вирішення проблем людей старшого віку?

Г. Чи дійсно страх перед старістю й пов'язаними з нею проблемами є мотивованим?

Д. Як подолати упереджене ставлення й дискримінаційні прояви щодо людей старшого віку?

3. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) Незважаючи на те, що з кожним днем кількість людей, які відмовляються від звичайних паперових книг на користь легких функціональних електронних пристроїв, невинно зростає, до цих пір чимала кількість читачів віддає перевагу традиційному варіанту книг, критично не оцінюючи його недоліків і не бажаючи усвідомити всі принади електронної книги.

(2) Основною перевагою електронної книги є те, що в неї одночасно можна вмістити всю свою бібліотеку й носити її із собою, дістаючи, так би мовити, з її полиць те, що хочеться, коли завгодно й де завгодно. Натомість, ураховуючи те, що паперові книги важать чимало, носити їх із собою вельми проблемно, особливо коли йдеться про подорожі, відрядження.

(3) Паперові книги сьогодні - майже розкіш, яка обходиться недешево, тоді як електронний пристрій потрібно купити тільки один раз. Крім того, зекономити можна й на самих книгах: сьогодні скачати електронні версії книг у будь-якому форматі для будь-якого електронного пристрою для читання можна на багатьох спеціальних сайтах абсолютно безкоштовно.

(4) Важливо й те, що електронні версії в Інтернеті поширюються дуже швидко, тому паперові книги не завжди можуть із ними конкурувати в цьому. До того ж в Інтернеті вибір всіляких книжок набагато різноманітніший, ніж у будь-якому книжковому супермаркеті: тут можна знайти не тільки художні твори й підручники, а й досить специфічні словники й спеціальну наукову літературу.

(5) Істотною перевагою електронних книг порівняно зі звичайними є й можливість зберігати позначки, закладки, цитати, копіюючи їх в окремий файл прямо з тексту. Для тих, хто читає книги вдумливо й любить перечитувати цікаві фрагменти, така можливість є унікальною.

(6) Сучасні електронні пристрої для читання книг оснащуються екраном, який виготовляється за технологією паперу третього покоління, що гарантує режим читання, який мінімально впливає на зір. Більше того, в електронному пристрої є можливість змінювати величину шрифту, налаштовувати параметри відповідно до індивідуальних потреб, чого не можна сказати про звичайну книгу.

(7) Так чи так, однак сучасні технології поступово, але вперто входять в життя кожної людини. Нині електронні пристрої для читання книг починають використовувати в багатьох сферах життя, зокрема й у навчальному процесі, що свідчить про повну їхню

безпечність, зручність і простоту в експлуатації, а ще й фінансову вигідність для галузі освіти.

За матеріалами: <http://knig.org.ua/papero-vi-chy-elektronni-knyhy.html>.

Текст Б

(8) У шанувальників паперової книги з'явилися нові аргументи: учені довели, що «справжні» книги кращі за віртуальні «читалки».

(9) Дослідження, проведене 2014 р. в Університеті Норвегії, показало, що люди, які читають електронні книги, значно гірше запам'ятовують історії та порядок подій у тексті. Автор дослідження А. Менгам дійшла висновку, що тактильний зворотний зв'язок із книжкою дуже важливий: психологічно людині згадати історію, про яку вона читала на папері, набагато простіше. Річ у тім, що наш мозок чомусь запам'ятовує не сам фактаж, а скоріше його розташування на сторінці. Тому коли текст знаходиться на певній сторінці, у певному її місці, то запам'ятовується краще.

(10) Запам'ятовується текст на папері краще ще й тому, що справжня книга дає політ фантазії, інтуїції й відчуття контролю над ситуацією. Неможливість контролювати текст фізично (робити позначки на берегах, загинати сторінки та подібне) обмежує нас і нашу пам'ять. Сприяє запам'ятовуванню також те, що людина, читаючи текст на папері, більшою мірою співпереживає героям тексту, ніж коли вона читає електронну книгу.

(11) «Читалки», до речі, менше зло, ніж, наприклад, смартфони, планшети або комп'ютери, де в текстах є багато гіперпосилань, унаслідок чого нам стає важче зосередитися на безперервності сприйняття тексту. Якщо цю навичку не розвивати, ми ризикуємо втратити її взагалі. М. Вульф, невролог з Університету Тафтса, стурбована звичкою сучасних людей все читати на екрані, оскільки це призводить до проблем зі сприйняттям довгих текстів.

(12) Саме тому вчені радять читати повільно, вдумливо й ні на що не відволікаючись. Якщо практикувати таке читання 30-45 хвилин на день, то мозок навчиться «конструктивному лінійному» сприйняттю інформації, що сприятиме підвищенню нашої здатності до тривалої концентрації.

(13) Читання «по-старомодному», в одних випадках сприяючи концентрації, в інших, навпаки, - допомагає заснути. Коли ви читаєте текст на екрані, вашому мозку складно відправити організму команду

заснути. А якщо у вас виробиться звичка читати паперову книгу за годину перед сном, то налаштуватися на відпочинок мозку буде значно простіше.

(14) При цьому можна не боятися, що якась важка книга так ніколи й не буде дочитана, адже якщо ви читатимете її в паперовому форматі, то шансів, що ви її таки прочитаєте, набагато більше, ніж у випадку з «читалкою». Це зумовлено тим, що нам, людям, чомусь важливо відчувати вагу книги в руках і простіше стежити за прогресом у читанні, якщо ми відчуваємо його фізично. І з цим нічого не поробиш: усі ці процеси відбуваються на рівні підсвідомості.

За матеріалами: <http://publish-ukma.kiev.ua/ua/novini/44-paperova-chi-elektronna-kniga.html>.

1) Центральним питанням, на яке шукають відповідь автори обох текстів, є

А. Які переваги й недоліки мають книги різних форматів - електронного й паперового?

Б. Чому сучасній людині необхідно читати хоча б якісь електронні або паперові книги?

В. Чи зможе електронна книга витіснити колись паперову або ж, навпаки, паперова - електронну?

Г. З чим пов'язані загрози для людини при читанні електронних або паперових книг?

Д. Як треба діяти читачеві, працюючи з електронною або паперовою книгою?

2) Читач Х, ознайомившись з обома текстами, зробив для себе такі висновки:

№ 1. Електронні книги мають суттєві переваги з економічного погляду, а паперові - із психологічного.

№ 2. Електронна книга приваблюватиме прихильників сучасних технологій, а паперова - шанувальників традиції.

№ 3. Доволі «сумнівненьким» у тексті А є аргумент про безкоштовність електронних версій книг, а в тексті Б - про некорисність гіперпосилань.

№ 4. Сильнішою є позиція автора тексту А, оскільки його стратегія наступальна й ґрунтується на цілком очевидних аргументах, тоді як позиція автора тексту Б швидше захисна,

складна для сприйняття.

№ 5. Електронні книги не шкідливі для здоров'я людини, зокрема для зору, оскільки можуть бути підлаштовані під індивідуальні потреби, а паперові - шкідливі.

На підставі аналізу текстів НЕ можна погодитися з висновком читача Х -

А. № 1.

Б. № 2.

В. № 3.

Г. № 4.

Д. № 5.

3) Контраргументами до позиції автора *тексту А* щодо переваг використання електронних книг у навчальному процесі (*абзац 7*) можуть бути всі положення автора *тексту Б*, ОКРІМ

А. Люди, які читають електронні книги, значно гірше запам'ятовують історії та порядок подій у тексті.

Б. Справжня книга дає політ фантазії, інтуїції й відчуття контролю над ситуацією.

В. Неможливість робити позначки, виділяти цікаві думки тощо обмежує нас і нашу пам'ять.

Г. Людина, читаючи текст на папері, більшою мірою співпереживає героям тексту, ніж коли вона читає електронну книгу.

Д. Звичка сучасних людей все читати на екрані призводить до проблем зі сприйняттям довгих текстів.

4) Відповідно до інформації з *текстів А* та *Б*, є високий ступінь імовірності того, що автори цих текстів погодилися б з усіма наведеними нижче твердженнями, ОКРІМ

А. Незалежно від способу свого здійснення, читання є важливим, невід'ємним елементом людського життя.

Б. Читання як паперових, так і електронних книг має певні позитиви для підтримки психічного й фізичного здоров'я людини.

В. Дискусії прихильників різних видів книг - паперових та електронних - ще не можна вважати завершеними.

Г. Можливість робити певні позначки як у паперових, так і в електронних книгах значущий прийом при читанні.

Д. Тактильний контакт із носієм інформації суттєво впливає на якість сприйняття інформації, зокрема допомагає краще

запам'ятовувати її.

5) Спираючись на інформацію з текстів *А* та *Б*, можна стверджувати, що сумнівною є відповідність, установлена в рядку

А. простежити зв'язки тексту за гіперпосиланнями - *читання з комп'ютера*

Б. запам'ятати на довший час певний уривок - *читання з паперового носія*

В. знайти пояснення рідкісного терміна - *читання з електронної книги*

Г. дочитати великий художній твір до кінця - *читання з паперового носія*

Д. налаштуватися на відпочинок, розслабитися - *читання зі смартфона*

6) Можна стверджувати, що інформація *тексту Б* заслуговує на більшу довіру, ніж інформація *тексту А*, тому що автор *тексту Б*

А. спирається на дані наукових досліджень.

Б. апелює до досвіду пересічного читача.

В. відверто показує негативне ставлення до «читалок».

Г. не зосереджений на фінансовому боці проблеми.

Д. подає свої думки цікаво, з турботою про людину.

4. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) Заклади вищої освіти не повинні надавати освіту лише у вузькій, побудованій на знаннях спеціалізації, а мають іти далі, прагнучи всебічної та цілісної освіченості особистості. Закладам варто подумати над доцільністю пропонувати студентам широкі, наскрізні спеціальності. У цій перспективі передбачається, що студенти самі будуть свідомі того, що їм потрібні більш широкі знання й навички. Вища освіта повинна допомагати студентам будувати ширший фундамент, на якому вони можуть формувати майбутні професійні компетентності. Уміння навчатися є основоположним.

(2) У цьому аспекті особливого значення набувають сучасні технології, які все частіше пропонують можливості віртуальних факультетів і віртуальних коледжів. Вони збирають по світу

найкращих викладачів, знання й методи викладання яких стають доступними онлайн для студентів у будь-якій країні світу. Це попереджувальний сигнал для тих викладачів, які не переймаються якістю та рівнем викладання! Інтернет, хмарні технології, трансляції наживо та подібні новітні розробки створюють можливості та виклики для систем формальної освіти.

(3) З розвитком новітніх технологій з'явилися нові форми надання освіти - відкриті та масові відкриті курси онлайн, у яких інтегровано викладання й навчання, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій для посилення «традиційних» форм надання освіти. Здобуття знань, навичок і компетентностей уже не прив'язується до конкретного часу або простору, що видозмінює ролі викладачів і студентів. За словами Майкла Барбера та його колег, «ураховуючи те, що зміст світового рівня є доступним безкоштовно в будь-який час, викладачі можуть бути присутніми в будь-якому місці, а навчання онлайн усе більше набуває популярності та потужності як альтернатива особистому навчанню, ми маємо замислитися над природою викладання та навчання у вищій освіті».

(4) Навчання онлайн трансформує те, як людина одержує доступ до знань, і відкриває вищу освіту тим, для кого вона була недосяжною. Буде безліч можливостей для переосмислення вищої освіти, але разом із цим революційні зміни ставитимуть виклики на багатьох фронтах - роль викладача зміниться радикально, навчання он-лайн вимагатиме кардинально нових навичок, а процес викладання й навчання ставатиме все більш індивідуалізованим. Ми будемо свідками того, як викладання переміститься з університетів у віртуальний простір. Хто тоді буде викладачами? Буде університетський диплом мати таку саму цінність чи як роботодавці та студенти будуть надавати більшої ваги портфолію, яке демонструє досягнення індивідуалізованого й персоналізованого навчання, здобутого поза традиційним середовищем університету?

(5) Можливості навчатися в режимі онлайн є викликом не тільки для аудиторного навчання. Це виклики всій нашій моделі вищої освіти.

Зі звіту групи високого рівня Єврокомісії з питань модернізації вищої освіти в Європі «Удосконалення якості викладання і навчання у вищих начальних закладах Європи».

Текст В

(6) Система освіти в другій декаді ХХІ століття зазнає кардинальної революції за всю історію свого існування.

(7) Сьогодні освіта - це інтегрована модель: ви живете, учитеся, складаєте іспити, пишете наукові роботи в одному місці. Університети - це вертикально інтегровані компанії. Але якщо подивитися на будь-які вертикально інтегровані бізнеси, що починалися кілька століть тому, то більшість із них зазнала серйозних змін. Як було влаштовано судноплавство 500 років тому? Ви будували корабель, ставали його капітаном, ходили за тридев'ять земель, купували спеції, привозили їх, продавали... Зараз цього немає. Один будує кораблі, інший - ними володіє, той - орендує, четвертий - вантажовласник. Виникла спеціалізація. У вищій освіті цього не сталося. Тому що існує дуже великий бар'єр для входу на ринок освітніх послуг за рахунок сили бренду й держрегулювання. Держава заважає створенню нових незалежних університетів у всьому світі. І навіть якщо створюються нові виші, то популярними вони стають далеко не відразу.

(8) І все ж спеціалізація в освіті поступово відбувається. Щоб скласти іспит на вступ до вишу - наприклад, тести GMAT, GRE, TOEFL, - не потрібно їхати до університету, можна зробити це у своєму місті. А розвиток інформаційних технологій взагалі перевернув усе з ніг на голову. Сьогодні в Америці щотижня з'являється як мінімум одна компанія, яка вкладає фінанси в освіту як перспективний напрям. А студенти, яким цікава якась галузь знань, що не є частиною їхнього курикулуму, завантажують лекції з Coursera, MIT і вчать.

(9) Зрозуміло, що це трансформує чинну модель освіти. Студенти замислюються: «Навіщо мені треба слухати якогось середнього професора у Львові чи Тбілісі, якщо я можу те ж саме прослухати у видатного фахівця світового значення?» Виходить, що університети в тій формі, у якій ми їх знаємо, - будівлі з цегли, скла, бетону, паркету, куди треба ходити, слухати - будуть відмирати. Звичайно, вони залишаться в якомусь вигляді, оскільки не все можна вивчити онлайн. Наприклад, у вишах залишаться лабораторії для проведення дослідів або клініки. Але в цілому освіта переміститься в Інтернет.

(10) Більше того: насправді вся ця вища освіта - нісенітниця. Дипломи нікому не потрібні. Уся ця дипломанія - результат останніх ста або двох сотень років. Я мрію про те, коли ми зможемо просто вчити людей, без «папірця». А підтверджувати свою кваліфікацію й знання можна буде за допомогою іспитів, організованих за зразком TOEFL або GMAT.

(11) Я переконаний, що ці зміни в глобальній системі освіти відбудуться рано чи пізно, тому що вони неминучі. Немає сил у природі, які можуть боротися з економічною правдою.

За Кахою Бендукідзе

1) Головною ідеєю, яка об'єднує обидва тексти, є

А. Упровадження різноманітних курсів онлайн зробить вищу освіту доступною й дешевою.

Б. Вища освіта стоїть на порозі докорінної трансформації внаслідок розвитку новітніх технологій.

В. Сучасна система вищої освіти потребує підвищення якості викладання й навчання.

Г. Інформаційно-комунікаційні технології спричинять зникнення системи вищої освіти.

Д. Майбутня вища освіта - це індивідуалізована й персоналізована освіта.

2) Автори **тексту А**, імовірно, не погодилися б із позицією автора **тексту Б**, окресленою в рядку

А. ...зміни в глобальній системі освіти відбудуться рано чи пізно, тому що вони неминучі.

Б. Система освіти в другій декаді ХХІ століття зазнає кардинальної революції за всю історію свого існування.

В. ...розвиток інформаційних технологій взагалі перевернув усе з ніг на голову.

Г. Але в цілому освіта переміститься в Інтернет.

Д. Дипломи нікому не потрібні.

3) Описовій номінації «університети в тій формі, у якій ми їх знаємо, - будівлі з цегли, скла, бетону, паркету, куди треба ходити, слухати», використаній К. Бендукідзе (**текст Б**), НЕ відповідає номінація **тексту А**, зазначена в рядку

А. аудиторне навчання

Б. формальна освіта

В. «традиційні» форми надання освіти

Г. індивідуалізоване навчання

Д. особисте навчання

4) На ознаки нинішніх «систем формальної освіти» (**текст А**),

Каха Бендукідзе (**текст Б**) указує всіма висловленнями, ОКРІМ

А. Уся ця дипломоманія - результат останніх ста або двох сотень років.

Б. ...ви живете, учитеся, складаєте іспити, пишете наукові роботи в одному місці.

В. ...існує дуже великий бар'єр для входу на ринок освітніх послуг за рахунок сили бренду й держрегулювання.

Г. Щоб скласти іспит на вступ до вишу..., не потрібно їхати до університету, можна зробити це у своєму місті.

Д. ...треба слухати якогось середнього професора у Львові чи Тбілісі...

5) У **тексті А**, на відміну від **тексту Б**, НЕ порушується проблема

А. переходу вищої освіти у віртуальний простір.

Б. знецінення диплома про вищу освіту в нових умовах.

В. зміни ролі викладача в навчальному процесі.

Г. чинників, що гальмують розвиток нових вишів.

Д. появи нових можливостей у здобутті знань.

6) Відповідають змісту обох текстів усі твердження, ОКРІМ

А. Актуалізація інформаційних технологій спричинить підвищення вимог до викладачів.

Б. У найближчому майбутньому систему вищої освіти очікують революційні зміни.

В. На сьогодні виші мають розвиватися в бік надання суто спеціалізованої освіти.

Г. Для сучасної вищої освіти важливого значення набуває активна позиція студентів.

Д. Попри нові тенденції в системі вищої освіти університети так чи так будуть існувати.

5. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) У 2002 році дослідники з Британського фармакологічного товариства (British Pharmacological Society) спробували розвінчати міф про гомеопатію. Зважаючи на те, що вона залишається одним із

найбільш суперечливих предметів терапії, науковці зробили спробу з'ясувати її ефективність на підставі аналізу сімнадцяти актуальних систематичних робіт на тему гомеопатії. Відповідно було встановлено, що в шести роботах, які стосувалися одного великого дослідження, позитивні висновки не верифікуються критичним аналізом даних. Інші одинадцять робіт, які були проаналізовані, не змогли також надати чітких доказів на користь гомеопатії. Зокрема не було знайдено жодної різниці між застосуванням гомеопатичного лікування й плацебо (тобто використанням пігулок-«обманок» з нешкідливими інгредієнтами для заспокоєння пацієнта). Точно так само не було знайдено гомеопатичного препарату, що давав би клінічні ефекти, які переконливо відрізнялися б від плацебо. На підставі отриманих даних дослідники зробили висновок, що найкращі доступні клінічні аргументи на користь гомеопатії не є задовільними, щоб можна було рекомендувати її застосування в клінічній практиці. Пізніші дослідження, 2010 та 2014 років, мали аналогічні висновки. Зокрема дослідження 2010 року засвідчило, що гомеопатичне лікування особливо небезпечно для дітей.

(2) Останнє дослідження, проведене цього разу австралійськими дослідниками на підставі аналізу понад 1800 робіт, довело, що гомеопатія як альтернативне лікування, яке спирається на суперрозчинені речовини та принцип «клин клином вибивають», є абсолютно не ефективною.

(3) Національна рада здоров'я та медичних досліджень Австралії (Australia's National Health and Medical Research Council) оцінила більше 1800 досліджень із гомеопатії й змогла знайти досить суворий підхід до аналізу лише у 225 з них. Систематичний огляд цих досліджень показав, що «немає високої якості доказів на підтримку твердження, що гомеопатія є ефективною в лікуванні захворювань».

(4) Австралійське дослідження, яке спирається на обширний огляд медичної літератури, завдало фінального удару по 200-річному альтернативному лікуванню, розробленому німецьким лікарем «з відсутнім інтересом до детальної патології, а також до звичайної діагностики та лікування».

(5) Автори дослідження стурбовані тим, що люди, які продовжують обирати гомеопатичні препарати замість доказової медицини, стикаються з реальними ризиками для здоров'я. Голова Національної ради здоров'я та медичних досліджень Австралії сподівається, що висновки проведеного дослідження приведуть до

змін в системі охорони здоров'я та фармацевтики. Але він також зазначив, що «буде група людей, які не реагуватимуть на цю доповідь і будуть говорити, що це все змова установи».

(6) Чи вплине новина про те, що гомеопатія не ефективна, на споживачів, які витрачають свої кошти на нетрадиційну медицину? Якщо зростає промисловість гомеопатичних препаратів, то відповідь, мабуть, - ні.

За матеріалами Інтернет-джерел:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1874503/> *ma*
<http://www.smithsonianmag.com/smart-news/1800-studies-later-scientists-conclude-homeopa-thy-doesnt-work-180954534/>

Текст Б

(7) Здавна традиційна медицина співіснує з іншими способами лікування хвороб, у тому числі з гомеопатією, у якій в ролі лікувальних препаратів використовуються природні речовини - рослини, мінерали, а також речовини тваринного походження. У медичному середовищі не вщухають суперечки про те, чи гомеопатія шкідлива, чи ж за грамотного застосування може бути корисною для людського організму.

(8) Гомеопатія може застосовуватися в лікуванні величезної кількості захворювань, і якщо застосовувати такий метод лікування, дотримуючись усіх правил, вона не принесе нічого, крім користі. Багато людей ставляться до гомеопатії упереджено, але, насправді, деякі препарати рослинного або тваринного походження можуть м'яко й ефективно впливати на людський організм. Наприклад, якщо маленькі діти й вагітні жінки, а також люди, які страждають хронічними захворюваннями, не завжди можуть лікуватися антибіотиками, то гомеопатичні препарати, підібрані індивідуально, як правило, стають для них найкращим виходом. Непоодинокими є випадки, коли людина, яка хворіла довго й тяжко й приймала значну кількість антибіотиків і знеболювальних, унаслідок чого в неї розвивалася алергія на ці препарати, змушена була звертатися до гомеопатії. І ефект був. Так, не можна сказати, що ці люди ставали як новенькі, але починали почуватися набагато краще. Це реальні випадки з життя, які не можна пояснити ефектом плацебо.

(9) Традиції гомеопатичного лікування залишаються незмінними протягом десятиліть, і водночас препарати на природній основі не

підривають імунітету й не послаблюють організм, викликаючи тільки зворотний розвиток хвороби.

(10) Варто відзначити, що гомеопатія не є панацеєю від усіх захворювань, як вважають багато людей. Чимало хвороб можна лікувати тільки силами традиційної медицини (онкологічні захворювання, цукровий діабет і подібні складні хвороби вимагають негайного звернення до лікаря).

(11) Що стосується всіх інших захворювань, то найкращим варіантом буде комбіноване лікування: основні причини захворювання, а також його симптоми усуваються силами традиційної медицини та лікарських препаратів, а для відновлення сил організму й профілактики виникнення захворювання можна використовувати гомеопатію, яка ефективно відновлює здоров'я та імунітет після хвороби. При цьому варто пам'ятати, що підбирати гомеопатичні препарати можна тільки з лікарем-гомеопатом, оскільки вони призначаються індивідуально для кожної людини, а тип лікування залежатиме від безлічі факторів, у тому числі від спадкової схильності до захворювань і правильного чи неправильного способу життя.

За матеріалами Інтернет-джерела: <http://uwm.com.ua/node/2228>.

1) У текстах (хоча б в одному з них) із поняттям «гомеопатія» співвідносяться всі номінації, ОКРІМ

- А. альтернативне лікування
- Б. нетрадиційна медицина
- В. інший спосіб лікування хвороб
- Г. комбіноване лікування
- Д. найбільш суперечливий предмет терапії

2) Автори текстів, найімовірніше, не погодилися б між собою в питанні того, що

А. жодні аргументи, які доводять шкідливість гомеопатії, не діятимуть на певні групи людей.

Б. до гомеопатії чимало людей ставляться упереджено.

В. гомеопатія ні за яких умов не може бути панацеєю.

Г. лікування має відбуватися лише за умови діагностики й урахування багатьох чинників.

Д. гомеопатію як доповнення до традиційної медицини можна застосовувати.

- 3) У **тексті Б**, на відміну від **тексту А**, не порушується проблема
- А. ефективності застосування гомеопатичних препаратів.
 - Б. використання гомеопатії для лікування дітей.
 - В. збільшення виробництва гомеопатичних препаратів.
 - Г. ставлення лікарів до використання гомеопатії.
 - Д. співвідношення ефектів від гомеопатії й плацебо.

4) У **тексті А** можна знайти підтвердження всім наведеним нижче фрагментам тексту Б, **ОКРІМ**

А. У медичному середовищі не вщухають суперечки про те, чи гомеопатія шкідлива...

Б. ...якщо маленькі діти... не завжди можуть лікуватися антибіотиками, то гомеопатичні препарати, підібрані індивідуально, як правило, стають для них найкращим виходом.

В. Традиції гомеопатичного лікування залишаються незмінними протягом десятиліть...

Г. Чимало хвороб можна вилікувати тільки силами традиційної медицини (онкологічні захворювання, цукровий діабет і подібні складні хвороби вимагають негайного звернення до лікаря).

Д. Здавна традиційна медицина співіснує з іншими способами лікування хвороб, у тому числі з гомеопатією, у якій в ролі лікувальних препаратів використовуються природні речовини - рослини, мінерали, а також речовини тваринного походження.

5) Зважаючи на зміст **тексту А**, його автор для критики прикладів автора **тексту Б**, представлених у другій частині абзацу 8, міг би навести все, **ОКРІМ**

А. З'ясовано, що гомеопатичні препарати за своєю дією нічим не відрізняються від плацебо, тобто ефект від них швидше психологічний.

Б. Клінічно підтверджених доказів дієвості саме гомеопатичних препаратів недостатньо, щоб рекомендувати ці препарати.

В. Люди, які схилиються до використання гомеопатичних препаратів, наражаються на реальний ризик для свого здоров'я.

Г. Саме через відчай людей, які не можуть тривалий час вилікуватися, промислове виробництво гомеопатичних препаратів процвітає.

Д. Науково доведено, що застосування гомеопатичних препаратів особливо небезпечне для дітей.

б) Співвідношення змістів *текстів А та Б* найбільш подібне (аналогічне) тому, як між собою пов'язані пари текстів, схарактеризовані в рядку

А. стаття, яка доводить на прикладі роботи конкретного сільгосппідприємства, що використання природних добрив (перегній та под.) у сільському господарстві є руйнівним // стаття, яка доводить, що внесення в ґрунт природних і мінеральних добрив у збалансованому співвідношенні дає позитивний ефект;

Б. замітка, яка критикує реформування системи охорони здоров'я на підставі аналізу нормативно-правової бази щодо цієї реформи // стаття, яка маніпулює громадською думкою в питанні реформи системи охорони здоров'я шляхом апеляції до прикладів успішних традиційних лікарень;

В. критичний огляд останніх досліджень щодо криміногенної ситуації в країні, які підтверджують тезу про дієвість поліції у сфері попередження протиправної поведінки громадян // стаття, яка високо оцінює діяльність поліції, указуючи, що саме поліція є найефективнішою силою в правоохоронній системі;

Г. висновок комісії щодо негативності поправок до закону про електроенергію, які передбачають застосування так званого «зеленого тарифу» для підтримки функціонування сміттєспалювальних заводів // стаття, яка доводить, що без «зеленого тарифу» сміттєспалювальні заводи не зможуть допомогти подолати проблему сміття в країні.

Д. узагальнювальний огляд, який показує необґрунтованість поглядів щодо дієвості використання внутрішньовишівських іспитів для якісного відбору вступників на навчання в магістратурі // стаття, яка відстоює доцільність використання поряд з іншими інструментами оцінювання ще й внутрішньовишівських іспитів, апелюючи до позитивного тривалого досвіду їх використання.

6. Прочитайте текст і виконайте завдання

МРІЙТЕ ПРО БІЛЬШЕ!

2015 року Шимон Перес, президент Ізраїлю й Нобелівський лауреат, приїхав до Києва. Його полум'яна промова на форумі YES стала одкровенням і натхненням для українців.

Ми, ізраїльтяни, мріяли про свою землю, але земля, яку ми отримали, не була мрією. Це був маленький клаптик, одна тисячна частина Близького Сходу. Там були болота, москіти, пустеля. На нашій землі було два озера - одне мертве, друге вимидало. Була річка, але й у ній води майже не було. Ніяких природних ресурсів теж не було: ані золота, ані нафти.

Тоді говорили, що на Близькому Сході є два типи країн - нафтові країни та країни святі. Наша була абсолютно свята.

Ми були самотні. Ми прийшли туди й зовсім не знали, що робити. І ми подумали: найбільше багатство природи - це людина. Люди збагатили землю, а не земля народ.

Ми всі стали вченими. Кожен фермер в Ізраїлі почав думати, як розвивати сільське господарство без води, без землі. Це було перше у світі сільське господарство, засноване на хай-теку. Я сам був тоді студентом у сільськогосподарському університеті. Ми намагалися проводити іригацію – поливали дерева гарячою водою, думали, що вони так будуть краще рости.

З'ясувалося, що сільське господарство, яке базується не тільки на землі, а й на хай-теку, працює. У нас сьогодні достатньо води. Воду зазвичай не видобувають – її знаходять. Ми ж стали її видобувати. І досягли успіху. Ми почали опріснювати воду, відшукували овочі, які не надто багато «п'ють», займалися селекцією. Відкрию вам справжній секрет: для майбутнього важливо не те, що ви знаходите, а те, що ви створюєте, виробляєте.

ООН вирішила створити державу Ізраїль, але фактично йшла війна. Ми ніколи раніше не воювали – у нас не було ні зброї, ні військових, ні досвіду. Були люди – усього 450 тис. Що ми могли робити? Дві речі.

Перше. Люди мали стати мужніми й хоробрими. Вони мусили зрозуміти, що в нас немає вибору – ми повинні тільки перемогти. Якщо ми хоч один раз програємо - усе скінчиться.

Друге. Ми були одні у ворожому оточенні. І ми почали виробляти зброю. Щоб удосконалювати її, нам довелося розвивати ІТ. Ізраїльський ІТ-сектор працював на армію.

Навіщо я вам це розповідаю? Досі я кажу молодим хлопцям і дівчатам: друзі, у вас є набагато більше, ніж ви думаєте. У вас є набагато більше, ніж земля може запропонувати. Ви можете самі робити речі, які вам не дісталися. Це урок для всіх.

Україна - одна з найважливіших у світі країн у сфері сільського господарства. Українці дійсно багато постачають, і не варто відмовлятися від сільського господарства – ви можете й маєте модернізувати його, об'єднати ресурси й талант народу.

Потенціал у всіх людей дуже великий, та нічого не падає з неба. Якщо хочете чогось досягти, треба працювати. І не будьте песимістами – це марнування часу, особливо коли часи міняються.

Більшість людей воліють пам'ятати, а не передбачати. Мене іноді запитують: якщо озирнутися назад, якими були ваші найбільші помилки? Я відповім: ми думали, що маємо завеликі мрії. А тепер розуміємо, що вони були не такими вже й великими. Мрійте про більше. Чим більші ваші мрії, тим більше ви здобудете.

Ваше молоде покоління – чудове. Але що мене тривожить – вони кажуть: політика не для нас, бо вона корумпована. Я відповідаю: ви хочете чесної політики – то йдіть і робіть її.

Ще люди запитують мене, як залишатися активним. Це дуже просто. Рахуйте подумки ваші досягнення та мрії. Якщо ваших мрій більше, ніж досягнень, значить, ви все ще молоді.

За перекладом І. Яковини.

1) У промові Перес відніс новостворений Ізраїль до святих країн, посилаючись на те, що

- А. це було місце паломництва.
- Б. частина країни – Свята Земля.
- В. тут була церква Гробу Господнього.
- Г. вона приваблювала туристів.
- Д. країна не мала покладів нафти.

2) За Пересом, ізраїльтяни збагатили землю, яка не могла збагатити їх, тому що керувалися принципом: найбільшим багатством природи є

- А. вода.
- Б. нафта.
- В. метали.
- Г. людина.
- Д. енергія сонця.

3) Секрет успіху ізраїльтян у сільському господарстві Шимон Перес НЕ пов'язує з

- А. відкриттям родючих земель.
- Б. селекцією овочів і фруктів.
- В. опрісненням води з озер.
- Г. вибором посадкового матеріалу.
- Д. запровадженням технології хай-тек.

4) В умовах війни новостворений Ізраїль, за Шимоном Пересом, мав робити все, ОКРІМ

- А. не зважати на вороже оточення
- Б. не програвати, а тільки перемагати
- В. стати мужнім і хоробрим
- Г. створити армію й виробляти зброю
- Д. залучити ІТ до роботи на армію

5) Бути песимістом у часи змін – це, за Шимоном Пересом,

- А. відповідати моменту.
- Б. виявляти обачність.
- В. розумітися на ситуації.
- Г. знаходити сенс буття.
- Д. утрачати шанс.

6) Застерігаючи українців від помилок Ізраїлю, Шимон Перес радить їм

- А. відмовлятися від завеликих мрій.
- Б. пам'ятати, а не передбачати.
- В. обов'язково мріяти про більше.
- Г. не захоплюватися нездійсненням.
- Д. не жалкувати про те, що не вдалося.

7. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання

Текст А

(1) За законом, серед особистих немайнових прав фундаментальним є право на життя, а отже, і право розпоряджатися ним, що тлумачиться як можливість піддавати його значному ризику або навіть приймати рішення про його припинення. Це й породжує чимало дискусій навколо евтаназії.

(2) Супротивники заперечують її можливість, наприклад, із таких мотивів. Бог дав людині життя, а тому й приймати рішення про його позбавлення може лише Він. Евтаназія може стати гальмом у пошуку нових засобів лікування, адже часто саме боротьба зі смертю рухає медицину вперед. Легалізація евтаназії може призвести до тиску на інвалідів, старих і невиліковно хворих, яких оточення (часто й вони самі) вважає «тягарем». Евтаназія може використовуватися для вчинення злочинів. Евтаназія не дає права пацієнтові передумати, коли процедура почалася. Вона виключає можливість випадків так званого «чудесного одужання», яких мало, але які можуть розглядатися як шанс для пацієнта.

(3) Прихильники легалізації евтаназії наводять свої аргументи. Евтаназія дає змогу повною мірою реалізувати право людини розпоряджатися своїм життям. Людина визнається найвищою цінністю, а отже, і її реальне благополуччя, право на самовизначення, свободу, повагу гідності, гідну смерть мають бути гарантовані й забезпечені цілком. Евтаназія забезпечує реалізацію одного з основоположних принципів права – принципу гуманізму. Евтаназія є гуманною, бо припиняє страждання й муки невиліковно хворого.

(4) Насправді, у цивілізованих країнах «убивство зі співчуття» практикується незалежно від того, дозволено воно законом чи ні. За статистикою, 40 % смертей хворих настає шляхом прийняття медиками рішень про припинення життя за відсутністю інших варіантів. Можна припустити, що в країнах, де евтаназія заборонена, де немає законного захисту від неправомірного застосування евтаназії, ситуація є гіршою.

(5) Тому в багатьох країнах зараз спостерігається тенденція до легалізації евтаназії (варто нагадати, що ЄСПЛ у цьому питанні зберігає нейтралітет, визнаючи за державами право на самостійність урегулювання евтаназії). Декриміналізація евтаназії, указує ПАРЕ в документі «Питання й відповіді про евтаназію» (2003 р.), дасть змогу контролювати її й обмежити рамками закону. Тільки контрольовані процедури застосування евтаназії покладуть край довільній системі, чинній у багатьох країнах.

(6) Вітчизняним законодавством не визнається будь-яка форма евтаназії. Це діяння зазвичай кваліфікується як убивство. Повністю чи частково легалізуючи вже існуюче (у латентній формі) явище, Україна зробить крок уперед до розбудови демократичної та правової держави. Проте цей процес повинен бути поступовим і багатовекторним.

Необхідно не лише створити правову норму, а й забезпечити чіткий механізм реалізації евтаназії. До речі, соціопитування показують, що 51 % українців вважає, що людина має право скористатися допомогою лікарів для добровільної смерті, однак легалізація такої процедури повинна бути, на їхню думку, за жорсткого контролю з боку держави й повної обізнаності хворого.

За Ю. Усмановим

Текст Б

(7) За всіх недоліків сучасної медицини люди хочуть бачити в лікареві насамперед цілителя й утішителя в стражданнях. Та лікування не виключає в особливо тяжких і безнадійних випадках звернення хворого до лікаря з проханням про евтаназію (грецькою – «легка смерть»), Евта- назія – це право людини на смерть і право на вбивство в ім'я співчуття. Є, виявляється, і таке право. І в цьому одна з особливостей діалектики життя.

(8) Нині можливість удаватися до евтаназії обговорюється в багатьох країнах. А в Нідерландах, наприклад, «навмисне позбавлення життя пацієнта на його прохання, проведене лікарем», дозволено. Нідерландські дослідники стверджують, що евтаназію широко підтримує суспільство (70 %), а також більшість лікарів і юристів. Дані зрізів, проведених у країні, засвідчують, що пацієнти просили про евтаназію через утрату відчуття власної гідності (57 % випадків), біль (46 %), недостойне помирання (46 %), залежність від оточення (33 %), утому від життя (23 %). Тільки в 10 зі 187 випадків біль було названо єдиною причиною.

(9) Однак нідерландську практику гостро критикують поза країною на релігійному та ідеологічному ґрунті, адже ще в 1995 р. Іван Павло II виступив з одним із найсильніших засуджень евтаназії.

(10) Попри багатоманіття поглядів на проблему в нас превалює один: ніякої евтаназії, медицина – для допомоги хворим і запобігання хворобам. Як правило, звучать аргументи, відповідно до яких евтаназія – анти- гуманний спосіб позбутися хворого замість знайти ліки. На підкріплення цього противники евтаназії наводять приклади, коли безнадійний хворий одужував або мертвого реанімували. Звісно, таке є, але із цього не можна робити абсолютні висновки. Це швидше свідчить, що за життя треба боротися попри все. Але одне – гостре виникнення критичного стану, а інше – тяжкі, невиліковні хвороби,

перебіг яких болісний і не залишає хворому надії. Не варто перебільшувати й можливі в разі еутаназії зловживання, на які часто посилаються противники еутаназії, ігноруючи перспективи законодавчої строгості в цьому питанні й цілковитої поінформованості хворого. Сумнівним є й прирівнювання еутаназії до суїциду, зважаючи бодай на те, що кількість суїцидів у світі все зростає, зокрема й серед молоді, із причин, не пов'язаних із хворобами.

(11) Іншими словами, однозначно негативним підходом до проблеми її не розв'язати. Очевидно, рішення щодо еутаназії має бути альтернативним, заснованим на врахуванні багатьох соціально-психологічних, медичних, юридичних чинників у кожному конкретному випадку, зважаючи, зокрема, на те, що останнім часом інтерес до еутаназії зріс, хоча медицина й технології суттєво прогресували.

(12) Боротьба за життя людини завжди була й буде найважливішим і найгуманнішим принципом медицини, але, якщо стосовно якогось конкретного смертельно хворого медицина вичерпала себе, він повинен мати надію, що хоча б в останньому проханні йому не відмовлять.

За О. Грандо

- 1) Тему обох текстів найбільш точно окреслено в рядку
А. Релігія й ідеологія як супротивники легалізації еутаназії.
Б. Підтвердження актуальності легалізації еутаназії в Україні.
В. Еутаназія в міжнародному та вітчизняному контексті.
Г. Історія становлення поглядів на еутаназію в законодавстві.
Д. Моральний аспект легалізації використання еутаназії.

2) Позицією, із якою, найімовірніше, НЕ погодилися б автори обох текстів, є

А. Легалізація еутаназії в Україні є лише питанням часу, а тому з удосконаленням і демократизацією правової системи цілком можливо, що законодавець закріпить право на добровільну смерть як частину права на життя.

Б. Проблема еутаназії потребує правової регламентації. Від її розв'язання залежить доля багатьох безнадійно хворих людей, фізичний стан яких діагностується як проміжний між життям і смертю, а психічний – це безпорадність і глибокий відчай.

В. Хворий повинен бути поінформований про всі наслідки, здатний усвідомлювати свої дії та керувати ними й приймати рішення про еутаназію добровільно, за власного

Г. У сформульованому ще давньогрецькими лікарями знаменитому девізі «Зціли!» закладено глибокий філософський зміст, який визначає роль медицини в суспільстві, а тому медики категорично проти передчасного припинення життя пацієнтів.

Д. Завдання лікарів полягає в тому, щоб, перш ніж прийняти рішення про еутаназію, докласти максимум зусиль для пошуку всіх можливих варіантів зберегти життя хворого.

3) У текстах (хоча б в одному з них) із поняттям «еутаназія» співвідносяться всі номінації, ОКРІМ

А. право людини ... припиняти власне життя

Б. легка смерть

В. навмисне позбавлення життя пацієнта на його прохання, проведене лікарем

Г. чудесне одужання

Д. убивство зі співчуття

4) У **тексті Б** у той чи той спосіб ідеться про всі аргументи супротивників еутаназії, перелічені автором **тексту А**, ОКРІМ аргументу

А. Бог дав людині життя, а тому й приймати рішення про його позбавлення може лише Він.

Б. Еутаназія може стати гальмом у пошуку нових засобів лікування...

В. Легалізація еутаназії може призвести до тиску на інвалідів, старих і невиліковно хворих, яких оточення... вважає «тягарем».

Г. Еутаназія може використовуватися для вчинення злочинів.

Д. Вона [еутаназія] виключає можливість випадків..., які можуть розглядатися як шанс для пацієнта.

5) Основна відмінність **тексту А** від **тексту Б** означена в рядку

А. Автора тексту А передусім цікавить юридичний бік питання, а тексту Б – медико-соціальний.

Б. Автор тексту А зовсім не виявляє свого суб'єктивного ставлення до проблеми, а тексту Б – виразно заангажований нею.

В. У тексті А увага сконцентрована на Україні, а в тексті Б - на зарубіжних країнах.

Г. Текст А наводить аргументи як супротивників, так і прихильників евта- назії, а текст Б – лише супротивників.

Д. Для обґрунтування своїх поглядів автор тексту А апелює до фактів, а текст Б – до авторитетів.

6) У **тексті Б**, на відміну від **тексту А**, не порушено проблеми А. латентної евтаназії.

Б. добровільності евтаназії.

В. підвищення уваги до евтаназії.

Г. евтаназії як убивства.

Д. механізмів реалізації евтаназії.

8. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання.

Текст А

Задовго до того, як слово «мотивація» ввійшло до лексикону керівників, було добре відомо, що можна умисно впливати на людей для успішного виконання завдань організації.

Найпершим із застосовуваних був метод «батога й пряника». Приймалося як належне, що люди будуть удячні за все, що дозволило б їм вижити.

Ця практика діяла в країнах Заходу ще наприкінці ХІХ ст. Наприклад, протягом майже всього періоду промислової революції економічні й соціальні умови життя в сільських місцевостях Англії були настільки тяжкі, що фермери наводнювали міста й буквально випрошували як милостиню можливість працювати по 14 годин на добу за плату, якої ледь вистачало на прожиття.

На початку ХХ ст. становище трудящих істотно не поліпшилося, незважаючи на технологічні досягнення. Однак на цей час науковці вже усвідомили всю неефективність роботи «за їжу». Тож вони спробували мотивацію за типом «батога й пряника» зробити більш дієвою, об'єктивно визначивши зміст поняття «достатнього денного виробітку» й запропонувавши оплачувати працю тих, хто виготовляв більше продукції, пропорційно до їхнього внеску в справу.

Збільшення продуктивності праці, що стало результатом використання цього методу в поєднанні з ефективним застосуванням

спеціалізації й стандартизації, було вражаючим. Успіх новітньої версії «батого й пряника» був такий великий, що приємні відчуття від нього й досі зберігаються в деяких керівників.

Поступово, в основному через ефективність, із якою організації застосовували досягнення технологій і спеціалізацію, життя звичайних людей стало покращуватися, тож невдовзі керівники почали помічати, що простий «пряник» уже не завжди здатний змусити людину працювати старанніше. Цей факт змусив фахівців у галузі управління шукати нові розв'язання проблеми мотивації.

Із підручника. (<http://library.if.ua/book/34/2294.html>)

Текст Б

Колись, року так 1999, на семінарі, присвяченому проблемі мотивації персоналу, я стала свідком монологу директора однієї швейної фабрики: «Та що ви мені розповідаєте про мотивацію! Я цих людей вже так мотивую! І батогом, і пряником, замотивував зовсім! А вони, такі-сякі, як не працювали, так і не працюють!» На жаль, такий монолог можливий і зараз. За всієї модності й поширеності тренінгів на теми мотивації й стимулювання правильність розуміння сутності цих управлінських інструментів і культура використання їх далекі від ідеалу.

Директорові тієї фабрики, як і багатьом іншим керівникам, варто було б дослухатися до міркувань одного з персонажів культового твору Б. Акуніна, у якому по-простому розкриваються таємниці мистецтва керування людьми.

«Головний талант будь-якого керівника полягає в тому, щоб визначити сильні й слабкі сторони кожного з підлеглих для того, щоб використовувати перші й залишати недоторканими другі. Тривалий досвід управління великим штатом працівників навчив мене, що людей зовсім бездарних, ні до чого не придатних, на світі дуже мало. Будь-якій людині можна знайти застосування... У мене всі працівники згодом стають хорошими. Треба щоб кожний любив свою роботу – от і весь секрет...

Найвища майстерність керівника – досконало розібратися в людині, зрозуміти, що вона любить, бо, як не дивно, більшість людей не мають найменшого уявлення, до чого вони схильні й у чому їхнє обдарування... Коли людина займається улюбленою справою, вона задоволена й щаслива, а якщо всі працівники радісні й привітні, від

цього виникає зовсім особлива обстановка, або, як тепер кажуть, атмосфера.

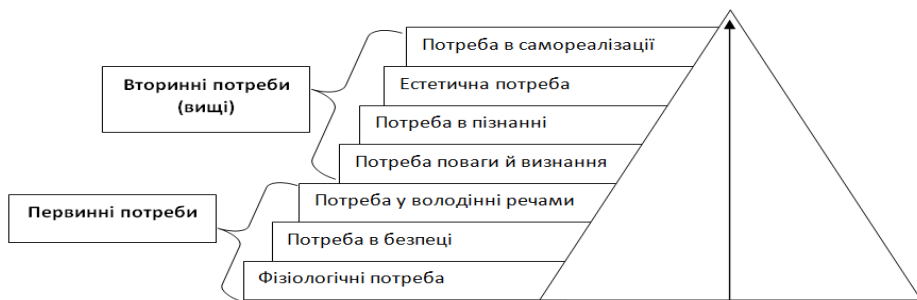
Потрібно неодмінно заохочувати й винагороджувати підлеглих, але в міру – не просто за сумлінне виконання обов’язків, а за особливу старанність. Карати теж необхідно, але тільки справедливо. При цьому варто дохідливо пояснювати, за що призначено покарання, і, звісно, воно в жодному разі не повинне бути принизливим. Ще раз повторюю, якщо підлеглий не справляється зі своєю роботою – винуватий у цьому начальник».

За Ольгою Щербиною

1. Відмінності між різними аспектами *тексту А* та *тексту Б* правильно означені всіма парами протиставлень, ОКРІМ

Текст А	Текст Б
генеза	статика
помірна оцінність	виразна оцінність
науковий дискурс	риторичний дискурс
економічна мотивація	психологічна мотивація
інформативність	емотивність

2. Розгляньте рисунок, на якому зображена так звана «піраміда потреб людини» (за А. Маслоу) й визначте, яку з потреб керівники (роботодавці), згадані в *текстах А* й *Б*, намагаються забезпечити в умовах невідомості методу «батого й пряника».

Піраміда потреб людини (за А. Маслоу)

А. фізіологічні потреби

- Б. потреби в безпеці
- В. потреба в повазі й визнанні
- Г. потреба в пізнанні
- Д. естетична потреба

3. Не згадується в *тексті А*, однак актуалізується в *тексті Б* проблема

- А. відповідальності керівника за результати роботи
- Б. видів і характеру стимулювання працівників
- В. живучості методу «батога та пряника»
- Г. ставлення до працівників із боку роботодавців
- Д. незадовільного рівня життя працівників

4. Автори обох текстів, імовірно, погодилися б з усіма поданими нижче твердженнями, ОКРІМ

А. Модифікований метод «батога й пряника» із різних причин завжди залишатиметься актуальним.

Б. Мотивація працівників є складною проблемою, тож її вирішення на практиці потребує залучення наукових напрацювань.

В. Пошуки способів правильної мотивації працівників завжди в інтересах роботодавців, оскільки від цього залежить результат.

Г. Формування зацікавленості працівників у результатах спільної справи позитивно позначається на ефективності діяльності організації.

Д. Найбільш дієвим мотиваційним чинником для працівників є усвідомлення ними того, що роботодавець завжди може застосувати метод «батога».

5. Помічена керівниками минулого проблема недієвості «пряника» (*останній абзац тексту А*) надалі буде розв'язана в спосіб, схарактеризований у *тексті Б* фрагментом

А. Тривалий досвід управління великим штатом працівників навчив мене, що людей зовсім бездарних, ні до чого не придатних, на світі дуже мало.

Б. Найвища майстерність керівника – досконало розібратися в людині, зрозуміти, що вона любить, бо, як не дивно, більшість людей не мають найменшого уявлення, до чого вони схильні й у чому їхнє обдарування...

В. Будь-якій людині можна знайти застосування... У мене всі працівники згодом стають хорошими. Треба щоб кожний любив свою

роботу – от і весь секрет... Коли людина займається улюбленою справою, вона задоволена й щаслива.

Г. Потрібно неодмінно заохочувати й винагороджувати підлеглих, але в міру – не просто за сумлінне виконання обов’язків, а за особливу старанність.

Д. Карати теж необхідно, але тільки справедливо. При цьому варто дохідливо пояснювати, за що призначено покарання, і, звісно, воно в жодному разі не повинне бути принизливим.

6. Найбільш точно окреслює взаємозв’язок *текстів А й Б* твердження в рядку

А. Текст А й текст В вичерпно характеризують сутнісні ознаки різних видів мотивації на певних історичних етапах розвитку суспільства.

Б. Текст А розповідає про становлення поглядів на категорію мотивації у сфері праці, а текст Б – про сучасні способи мотивування працівників.

В. Текст А окреслює суть неправильних видів мотивації працівників, а текст Б пропонує єдино правильний універсальний спосіб мотивації.

Г. Текст А й текст Б показують абсолютну недовіру методу «батога та пряника» в минулому й на сучасному етапі.

Д. Текст А показує зародження наукових ідей щодо вирішення проблеми мотивації, а текст Б ілюструє потенціал методів покарання.

9. Прочитайте текст і виконайте завдання.

ЦИНІЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

(1) Випадок Клааса Релотіуса, якого спіймали на відвертих облудних маніпуляціях, став символом цинічної журналістики, яка пише лише про поразки в політиці, мимохіть таким чином стимулюючи популізм. Німецький журналіст, що працював у *Der Spiegel*, був лауреатом премії CNN «Журналіст року» (2014), премії Європейської преси (2017), премії «Німецький репортер» (2013, 2015, 2016, 2018), довів до абсурду методи роботи свого журналістського оточення. Химерним, до прикладу, був його допис під заголовком «Зламання табу» про «зеленого» бургомістра міста Тюбінген. Стаття не містила жодного доказу, що Боріс Пальмер порушує якісь табу,

проте читач довідувався: із цього політика нібито насміхається вся Німеччина. Просто висунути твердження в очікуванні, що воно перетвориться на самореалізоване пророцтво, - ось перевірений принцип роботи тих, хто нині створює настрої в суспільстві.

(2) Оскільки реальність для людини – це завжди те, що вона певним чином сприймає та усвідомлює, то ЗМІ її формують.

(3) Соціологи Вільям і Дорогі Томаси ще кілька десятиліть тому встановили: світ – це те, що ми самі собі конструємо. У 1928 р. вони сформулювали так звану теорему Томаса: якщо я переконаний, що люди, які за щось відповідальні, недбало ставляться до своїх обов'язків і корумповані, то скрізь бачитиму нездар і корупціонерів; якщо ж дотримуюся думки (безсумнівно, наївної), що людина загалом добра, то буду сліпим щодо численних проявів зла в цьому світі.

(4) Сьогодні реальність вибудовують ЗМІ. Позаяк споживачі медіа бачать світ очима журналістики, то вони вірять у масово поширювані образи навіть тоді, коли мають справу з протилежною очевидністю. Створювані ЗМІ образи не відтворюють об'єктивної реальності, зокрема тоді, коли певний ЗМІ не намагається дбати про реалістичність і тверезість. Сформовані журналістськими прийомами настрої мають соціально інфікувальний ефект.

(5) До чого призводить цинічне та зневажливе висвітлення демократичних суспільств? Що впливає зі спрямованого на знецінення способу опису політиків? Як це діє на «нормальних» людей, які сумлінно виконують свою роботу, піклуються про сім'ї? Журналістика може надати основним життєвим подіям різного забарвлення - або апокаліптичного, або оптимістичного.

(6) Наш мозок улаштований так, що апокаліпсис для нього особливо привабливий. Тож той, хто вигадує загрози, може з упевненістю розраховувати на високі квоти прочитань, увімкнень чи інтернет-кліків. Коли медіа очорнюють політичну кухню, показуючи її діячів лише некомпетентними й комічними, для нормальних людей політика стає полем для проєкцій.

(7) Феномен, із яким тоді доводиться мати справу, - розкол світу на винних і жертв, на злих політиків по один бік і «наш», добрих, - по другий. Популістські спокусники під'юджують, мовляв, демократія як суспільний лад і її політики з їхніми вадами перебувають на боці зла, злочинців. Цьому «брудному» сценарію, як висловився один із популістів, треба протиставити автократичного рятівника – носія добра.

(8) Щоденна політика, про яку розповідають як про історію постійних невдач, як про низку смішних чи ні на що не здатних персонажів, викликає почуття, яке Мартін Селігман назвав «вивченою безпорадністю». Наслідками розпачу можуть стати гнів та агресія. Щораз нові наративи занепаду перетворюються на простелену червону доріжку, якою крокують популісти, щоб виставити весь наш демократичний суспільний лад моделлю на викидання.

(9) Аморальні вчинки Клааса Релотіуса мали б стати приводом для принципових роздумів про наші ЗМІ. Через божевілья, яке дозволив собі цей ще дуже молодий журналіст, не настане кінець світу. На щастя, не настане! Але що справді загрожує нашому світові – так це цинічна журналістика, систематично спрямована на зневажливе ставлення до наших демократичних суспільств і політиків, які в них діють. Нам потрібна критична журналістика, яка чітко покаже, на що (іще) хворіє наша система. Журналістика, яка викриватиме помилки, що їх припускаються політики, однак не заходитиме аж так далеко, щоб люди прагнули популістських рятівників-самозванців

За Й. Бауером

1) Темою тексту є

А. Специфіка журналістської манери Клааса Релотіуса.

Б. Клаас Релотіус як яскравий представник цинічної журналістики.

В. Цинічна журналістика в сучасних ЗМІ як загроза демократії.

Г. Масований вплив сучасних європейських ЗМІ на суспільну свідомість.

Д. Критичне висвітлення політики в ЗМІ в минулому й на сьогодні.

2) За автором, ознаками цинічної журналістики можна вважати все, ОКРІМ

А. донесення до споживачів медіа інформації лише про поразки в політиці

Б. висування необґрунтованих тверджень як правдивих

В. намагання дбати про реалістичність і тверезість зображуваного

Г. продукування щоразу нових наративів занепаду демократії

Д. систематичне зневажливе ставлення до демократичних суспільств і політиків.

3) Інформацію про так звану теорему Томаса (абзац 3) автор

наводить для того, щоб

А. обґрунтувати нездарність і корумпованість людей, які за що-небудь відповідальні.

Б. утвердити думку про те, що в суспільстві завжди є песимісти та наївні оптимісти.

В. показати, що соціологи ще у 1928 р. передбачали можливість впливу на свідомість людей.

Г. висвітлити один із базових принципів, на який спирається цинічна журналістика.

Д. переконати читача в наявності наукового підґрунтя для діяльності сучасних ЗМІ.

4) *Наслідками того, що журналісти «очорнюють політичну кухню, показуючи її діячів лише некомпетентними й комічними» (абзац 6), є все зазначене нижче, ОКРІМ*

А. хибний поділ широкими масами політиків на «злих» і «добрих»

Б. формування підґрунтя для утвердження в країні автократії

В. виникнення в людей почуття «вивченої безпорадності»

Г. реальне перетворення демократії на «брудний» сценарій

Д. сприйняття людьми демократичного ладу як моделі на викидання

5) Основну думку тексту сформульовано в рядку

А. Просто висунути твердження в очікуванні, що воно перетвориться на самореалізоване пророцтво, – ось перевірений принцип роботи тих, хто нині створює настрої в суспільстві.

Б. Оскільки реальність для людини – це завжди те, що вона певним чином сприймає та усвідомлює, то ЗМІ її формують.

В. Журналістика може надати основним життєвим подіям різного забарвлення – або апокаліптичного, або оптимістичного.

Г. Позаяк споживачі медіа бачать світ очима журналістики, то вони вірять у масово поширювані образи навіть тоді, коли мають справу з протилежною очевидністю.

Д. Нам потрібна критична журналістика, яка чітко покаже, на що (іще) хворіє наша система... однак не заходитиме аж так далеко, щоб люди прагнули популістських рятівників-самозванців.

6) Ставлення автора тексту до Клааса Релотіуса як до журналіста найточніше можна означити як

А. стримано негативне

Б. засуджувально-критичне

В. поблажливо-менторське

Г. помірковано-обурливе
Д. виважено іронічне

10. Прочитайте тексти А й Б та виконайте завдання.

Текст А

(1) American Time Use Survey проведене 2014 р. показало, що середній офісний працівник витрачає всього 45 % робочого часу на роботу, решту - на соцмережі, каву та наради. А дані 2016 р. свідчать, що середній американець займається робочими питаннями не більше ніж 3,5 год. на день. І це властиво не тільки американцям.

(2) У більшості українських офісів сьогодні панує приблизно така сама атмосфера: досить глянути на статистику замовлень на товари в кібер-понеділок, більшість із яких здійснюється з офісів у робочий час. Проте практично всі ці люди проводять в офісі по 8 год., навіть попри відсутність потреби в цьому. А все через стандартний 5-денний робочий тиждень. Тим часом в інших країнах поступово з'являється альтернатива – скорочений робочий тиждень.

(3) Нині 5-денний робочий тиждень - буденність, а пару сотень років тому він видавався чимось нереальним. Усе почалося з промислової революції XVIII-XIX ст. Перші працівники підприємств працювали протягом світлового дня, приблизно по 12 годин. З появою електрики роботодавець захотів більшого, що, звісно, виливалося в протести. До того ж єдиним вихідним у тогочасного європейця була неділя, але й у цей день було заведено ходити до церкви.

(4) Ситуація почала мінятися у XX ст. У 1926 р. Генрі Форд почав закривати свої заводи на суботу-неділю, що стало прикладом для багатьох компаній. Причиною таких позитивних змін була аж ніяк не любов до працівників, а скоріше - до себе. Форд дійшов висновку, що, вивільнивши більше часу для дозвілля працівників, можна досягти й зростання споживчого попиту, а отже, продати більше своїх товарів.

(5) Після повсюдного введення «п'ятиденки» заговорили про неминуче скорочення робочого тижня до чотирьох або навіть трьох днів завдяки розвитку технологій і зростанню продуктивності праці. Наприклад, 1930 р. економіст Джон Мейнард Кейнс запевняв, що до 2030 р. люди працюватимуть не більше ніж 15 год. на тиждень.

(6) На сьогодні скорочення робочого тижня – поки досить нова практика навіть за кордоном. І не завжди успішна. Так, свого часу

американська онлайн-школа Treehouse почала працювати як чотириденна. Щоправда, за чотири роки вона припинила свій експеримент після скорочення штату.

(7) Скорочення робочих годин без зменшення зарплати спробували й у Швеції, яка є однією з найщасливіших країн у світі. Першими 6-годинку отримали медсестри. Це дало можливість залучити в професію більше людей, які й «закрили» втрачені робочі години. Протягом перших 18 місяців експерименту медсестри, які мали скорочений робочий тиждень, рідше брали «лікарняні», краще почувалися й підвищили продуктивність, організувавши на 85 % більше «розваг» для своїх пацієнтів. Проте проект був підданий жорсткій критиці, адже коштував дорого, хоча й зміг залишитися в межах бюджету.

(8) Одним словом: *«скоротити не можна залишити»*. Ще не зовсім зрозуміло, як тут розставити розділові знаки.

За Т. Ястремською

Текст Б

(9) Зменшення робочого тижня піде на користь і компаніям, і їхнім співробітникам, через те світу варто задуматися про масовий перехід на чотириденний робочий тиждень. Про це заявили на форумі в Давосі 2019 р. двоє авторитетних експертів.

(10) «У нас є хороші експерименти, які демонструють: за зниження тривалості робочого часу люди можуть ефективніше зосереджуватися, їхні результати не погіршуються, а якість і креативність найчастіше зростають», – заявив психолог Адам Грант.

(11) Його підтримав економіст та історик Рутгер Брегман, який нагадав, що провідні уми – економісти, соціологи, філософи – десятиліттями вірили, що із часом людство зможе працювати менше. «Підприємці-капіталісти ще у 20–30-ті рр. виявили позитивний вплив скороченого робочого тижня на продуктивність. Наприклад, Генрі Форд побачив, що після переходу до 40-годинного тижня його робітники стали продуктивнішими, оскільки менше втомлювалися», – наголосив він, хоча й зазначив, що ситуація в бік реального зменшення робочих годин почала змінюватися активно лише в 70-хрр. минулого століття.

(12) Водночас на форумі обговорювалися дослідження про те, що люди, працюючи менше, стануть щасливішими. Крім того, експерти

згадали дослідження ОЕСР про те, що чим більше часу витрачається на роботу, то нижчою виявляється продуктивність праці й ВВП на кожну годину роботи, у чому переконує досвід Південної Кореї й Мексики: будучи лідерами за кількістю відпрацьованих громадянами годин за рік, вони мають продуктивність праці близьку до мінімального рівня серед 36 найрозвиненіших економік.

(13) До речі, у вересні 2018 р. у Великій Британії профспілки вже запропонували скоротити робочий тиждень до чотириденки. «У XIX ст. ми боролися за восьмигодинний робочий день. У XX ст. ми отримали право на два вихідних й оплачувану відпустку. Я вірю, що у XXI – ми доможемося чотириденки з гідною оплатою», – заявив профспілковий лідер Френсис О'Грейді. Крім того, він наголосив, що зараз компанії мають використовувати технології для більш справедливого розподілу матеріальних благ, а не збагачення верхівок, як це робиться, за його словами, у компанії Amazon, прибутки якої розподіляються нерівномірно (розслідування газети Sunday Mirror засвідчили, що на складах компанії в Британії люди працюють по 55 годин, що призводить до перевтоми).

(14) А пізніше інший британець – дослідник із компанії з обробки інформації Autonomy – Вілл Строндж надав додаткові докази на користь скорочення робочого часу. Апелюючи до проведеного компанією аналізу даних ОЕСР та ООН, він заявив, що, крім поліпшення добробуту, забезпечення тендерної рівності та підвищення продуктивності праці, скорочення робочого часу допоможе боротися зі змінами клімату. На його думку, «швидкі темпи розвитку трудозберезувальних технологій переконують у можливості скорочення робочого тижня всім за умови належного підходу до питання... Навіть більше: якщо технізація показує, що менше працювати – цілком можливо, то проблема тиску виробництва на довкілля та ситуація з вуглецевими викидами переконують, що скорочення робочого тижня – необхідне».

За матеріалами «Української правди»

1) Темою обох текстів є

А. Вітчизняний і зарубіжний досвід щодо скорочення робочого тижневого часу.

Б. Історія практики зменшення кількості робочих годин на тиждень.

В. Причини бажання/небажання роботодавців скорочувати

робочий тиждень.

Г. Скорочення тижневого робочого часу як актуальна тенденція у сфері праці.

Д. Переваги й недоліки в питанні скорочення робочого часу в розрізі різних країн.

2) Відповідно до обох текстів або хоча б одного з них, скорочення кількості тижневих робочих годин сприятиме всьому, ОКРІМ

А. підвищенню продуктивності праці працівників

Б. покращенню екологічної ситуації у світі

В. посиленню творчого підходу до роботи з боку працівників

Г. поліпшенню тендерного балансу в трудовій сфері

Д. пришвидшенню технологізації виробництва

3) Основне спрямування змісту *тексту Б* дає підстави стверджувати, що у фразі з *тексту А* «*скоротити не можна залишити*» (абзац 8) вже невдовзі можна буде поставити розділові знаки так, як запропоновано в рядку

А. Скоротити? Не можна! Залишити!

Б. Скоротити не можна! Залишити!

В. Скоротити! Не можна?.. Залишити!

Г. Скоротити! Не можна залишити.

Д. Скоротити не... Можна залишити.

4) У *тексті Б*, на відміну від *тексту А*, НЕ порушено проблеми, означеної в

рядку

А. вплив скорочення кількості робочих годин на самопочуття працівників

Б. вигоди від скорочення робочого часу як для працівників, так і для роботодавців

В. збільшення кількості робочих місць у зв'язку зі скороченням норм робочого часу

Г. залежність питання скорочення робочого часу від рівня технологічного розвитку

Д. історична закономірність руху в бік скорочення довжини робочого тижня

5) Авторка *тексту А* НЕ погодилася б з означеною в *тексті Б* позицією щодо

А. наявності хороших експериментів, пов'язаних зі скороченням робочого часу (*абзац 10*)

Б. значущості ролі Генрі Форда в розвитку політики скорочення робочого тижня (*абзац 11*)

В. залежності продуктивності роботи й ВВП на кожну годину роботи від кількості витрачених на роботу годин (*абзац 12*)

Г. важливості боротьби працівників за скорочення кількості робочих годин (*абзац 13*)

Д. мотивованості того, що скорочення кількості робочих годин доконечне лише з екологічних міркувань (*абзац 14*).

6) Відповідно до обох текстів або хоча б одного з них, перепонами на шляху до скорочення тривалості робочого тижня на сьогодні можуть бути всі названі нижче фактори, ОКРІМ

А. стандартність мислення роботодавців категоріями «п'ятиденки»

Б. недостатнє врахування всіх аспектів проблеми скорочення робочого часу

В. швидкі темпи розвитку трудозберезувальних технологій і техніки

Г. відмінності в специфіці економік і соціального середовища в різних країнах

Д. необхідність збереження оплати праці за зменшення кількості годин.

Література:

1. Конверський. А.Є. Критичне мислення. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.

2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. 2-ге видання, доповнене. К.: «Академія», 2009. 376 с.

3. Загнітко А.П. Основи дискурсології: Науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ, 2008. 194 с.

4. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.

5. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2015. 336 с.

6. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.

7. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

8. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.

9. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П. Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.

10. Комаха Л.Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні. Монографія. Центр учбової літератури, 2020.

11. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Гнатюк Я.С. Логіка: сучасна перспектива традиційної теорії: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 356 с.
2. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник. 11-те вид., випр. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2015. 262 с.
3. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр учбової літератури, 2008. 536 с.
4. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 4-те вид., переробл. та допов. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 334 с.
5. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 420 с.
6. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 400 с.
7. Хоменко І. В. Логіка - юристам: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
8. Тофтул М.Г. Логіка: Підручник. К.: Академія, 2008. 400 с.
9. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. 2-ге видання, доповнене. К.: «Академія», 2009. 376 с.
10. Загнітко А.П. Основи дискурсології: Науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ, 2008. 194 с.
11. Конверський А.Є. Сучасна логіка. Підручник. 2-ге вид. Центр учбової літератури, 2017. 294 с.
12. Гайштут О.Г., Ушаков Р.П., Шамович О.А.: Довідник для абітурієнтів та школярів (повний курс підготовки до вищих навчальних закладів). К.: «Літера ЛТД», 2019. 624 с.
13. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник. (2-е видання, перероблене та доповнене). К.: Центр учбової літератури, 2020. 408 с.
14. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с.
15. Партико З.В. Логіка: Підручник. 2-ге вид. К.: Ліра-К, 2020. 351 с.
16. Ряшко В.І. Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2019. 328 с.

17. Конверський. А.Є. Критичне мислення. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.

18. Логіка. Підручник. За заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.

Допоміжна

1. Брокман Дж. Эта книга сделает вас умнее. Новые научные концепции эффективности мышления / Перевод с англ. М.: АСТ, 2016. 512 с.

2. Дуцяк І. З. Логіка: Підручник. К.: Знання, 2016. 406 с.

3. Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки. К.: Либідь, 2002. 152 с.

4. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки: Підручник. Київ: Абрис, 1997. 350 с.

5. Кэрролл Л. Логическая игра. Москва: МГУ, 1991. 374 с.

6. Мельников В.Н. Логические задачи. Киев, Одесса, 1989. 343 с.

7. Слоун П. Оригинальные головоломки на нестандартное мышление / Перевод с англ. М.: Астрель. 2007. 102 с.

8. Тофтул М. Г. Логіка. Словник-довідник. К.: Видавництво «Академія», 2017. 312с.

9. Тягло О. В. Критичне мислення: Навч. посіб. Х.: Основа, 2008. 189 с.

10. Уемов А. И. Основы практической логики с задачами и упражнениями. Одесса: Одесский государственный университет им. И. И. Мечникова, философское отделение ИСН, 1997. 399 с.

11. Хоменко І. В. Еристика: мистецтво полеміки: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2001. 192 с.

12. Щербина О. Логіка для юристів. 2-ге вид. К.: Юрид. думка, 2007. 264 с.

13. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2015. 336 с.

14. Комаха Л.Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні. Монографія. Центр учбової літератури, 2020.

15. Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки. Харків.: Фоліо, 2018. 372 с.

16. Логічне знання для вирішення ТЗНПК. Навчальний посібник для студентів, що готуються до вступних випробувань за технологією ЗНО для вступу на другий (магістерський) рівень. За ред. О. П.

Невельської-Гордєєвої. 3-ге видання, перероблене і доповнене. Харків: Право, 2020. 202 с.

17. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід. Навч. посіб. 4-е вид., доп. та перероб. Харків: Контраст, 2022. 236 с.